

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Capvt III. De Gula, Ebrietate, & Luxuria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

cibus, qui in simplici affectu & bonis desideriis consistunt: hi enim sufficiunt ad virtutem comparandam, & suo modo exercendam. sic pauper potest comparare virtutem magnificentia, etiam si illi materia ad opus externum necessaria desit.

Resp. 2.

Respondeo Secundò, Etiam posse recuperari efficacibus actibus, non quibus velit conseruare integritatem; sed quibus velit in posterum absti-

nere ab omni actu, quo posset violari integritas, si esset. Virtus enim virginitatis non aliter conseruat integritatem carnis, quam cauendo omnia quæ illam possent lædere. quare cum eadem omnia, etiam amissa integritate, caueri possint, potest habere omnes actus quos antè habebat. Non tamen dicitur *virginitas*, quia hoc nomen connotat integritatem.

CAPVT III.

De Gula, Ebrietate, & Luxuria.

Habet Dubitationes 15.

Hæc vitia virtutibus superiore capite expositis opponuntur; gula abstinentiæ, ebrietas sobrietati, luxuria castitati.

DUBITATIO I.

Quid gula, & quale peccatum.

D. Thomas q. 148.

Hoc nomen dupliciter accipitur. Primò, Generaliùs, vt etiam comprehendat inordinationem, quæ contingit in potu: & hoc modo diuiditur à quibusdam in *comessationem* & *ebrietatem*, tamquam in species; quarum meminit Apostolus ad Romanos 13. *Non in comessationibus & ebrietatibus.* puto tamen, *comessationem* ibi amplius inuoluere; *noù* enim (qua voce ibi vitur Apostolus) significat lasciuam computationem cum impuro cantu, aliisque temulentis dièctis & factis; vt ex scholiis Photij, Theophylacti, & aliis Auctoribus Græcis constat. hoc apud Latinos vocatur *comessatio*, non tam à comedendo, quam à *καμῶν*, quod est computationi lasciuæ deditum esse.

Comessatio.

Secundò, Strictè, vt opponitur virtuti *abstinentiæ* strictè acceptæ: & hoc modo sicut abstinentia est virtus, quæ facit nos moderatè appetere & vti cibo, & potu nos inebriante, ita *gula* est vitium in appetitione & vsu delectationis cibi & potus debitum modum, id est, præscriptum rationis, excedens.

2. Quinque modis excessatur.

Hoc autem fieri potest quinque modis, vt pulchrè ostendit D. Thomas art. 4. ex D. Gregorio lib. 30. *Moralium* c. 27. qui hoc versiculo continentur, *Præprope, laute, nimis, ardentè, studiosè.* nam excessus spectari potest vel circa ipsum cibum, qui huic homini non congruit, vel circa illius sumptionem. circa cibum, vel ratione substantiæ, vel qualitatis, vel quantitatis.

Ratione *substantiæ* est excessus, cum appetuntur cibi pretiosiores, quam conueniat statui; vt si Religiosus contempnis aliis cibis, nolit comedere nisi perdicis, phasianos, ficculas. hoc insinuatur per *laute*.

Ratione *qualitatis*; vt cum in condimentis & studio preparandi est excessus: vt si nolit comedere, nisi multo saccharo, vel succis variis sit conditum. hoc indicat *studiosè*.

Ratione *quantitatis*; cum nimium comeditur,

id est, plus quam natura requirat: qui modus est frequentissimus.

Circa ipsam *sumptionem* potest esse excessus vel ratione *modi*; vt si quis voraciter comedat, cibos non mansos deuorando, sicut canes, & leones, hoc significat *ardenter*.

Vel ratione *temporis*, debitum tempus præueniendo, vel etiam sæpiùs quam deceat comedendo. quod indicat *præprope*.

Differunt autem hæ inordinationes specie, secundum D. Thomam, vnde etiam diuersæ in diuersis reperiuntur: alij enim solum peccant in pretiositate ciborum; quia nihil illis sapit, nisi peregrinum & sumptuosum: alij in qualitate, & palati teneritudine: alij in quantitate: alij in voracitate: alij in crebritate sumendi: alij in pluribus horum: alij in paucioribus. Expressit hos quinque modos D. Gregorius loco cit. his verbis: *Quinque modis nos gulæ vitium tenet: aliquando namque indigentia tempora præuenit: aliquando lautiores cibos querit: aliquando que sumenda sunt, accuratius preparari appetit: aliquando in ipsa quantitate sumendi, mensuram refectionis excedit: aliquando in ipso astu immensi desiderij aliquis peccat.*

3. Discrimen illorum modorum.

Petes, Vtrum his modis omnes gulæ species contineantur, videntur enim esse aliqua alia: nam qui comedit carnes tempore veitio, peccat peccato gulæ; similiter qui comedit ante Communionem, & tamen nullo horum modorum peccat. Idem videtur de illo, qui loco indebito, v. g. in templo, vel in foro comedit. Item qui cibus noxiis vitur. Denique qui carne humana, vel carbonibus, aliisque cibus execrandis delectatur.

4. Obiectio. An omnes species contineantur.

Respondeo, Illas solas esse gulæ species, quæ constituuntur per circumstantias inducentes diuersas inordinationes, oppositas virtuti abstinentiæ. tales autem videntur esse solum quinque supradictæ, quia inordinatio, quam inducunt, non repugnat propriè alteri virtuti quam abstinentiæ. Circumstantiæ verò, quæ inducunt inordinationem repugnantem alteri virtuti, non constituunt speciem gulæ, sed alterius vitij, ad quod illa inordinatio per se pertinet. v. g. ex eo quod cibus sit noxius, non constituitur species gulæ; quia nocere naturæ suæ non est cõtra virtutem abstinentiæ, sed contra charitatem sui. vnde in vsu talis cibi non est alia inordinatio propria gulæ, quam quod cibus nimis ardentè appetatur, ita vt ex eius affectu homo velit nocere valetudini. Itaque in casibus propositis non constituitur distincta species gulæ, sed inordinatio gulæ, quæ in illis reperitur, pertinet

Resp. Quæ dicitur propriè vitij alicuius species.

rinet ad aliquem ex modis prædictis; etsi in quibusdam, alterius speciei malitia sit coniuncta.

Itaque in primo casu est species gulæ, quatenus comeditur præpropere, seu quia conueniens tempus vrendi tali cibo præuenitur. Caietanus respondens Martino refert ad primum modum, vbi cibus ratione substantiæ non congruit homini: sed hic reuera congruit ratione substantiæ, sed solum ratione temporis non congruit; sicuti cum debitu tempus præuenitur.

In secundo similiter præuenitur tempus conueniens. vel dicitur, potius esse peccatum sacrilegij quam gulæ; quia non tam peccat tunc comedendo, quam volendo post cibum communicare.

In tertio casu, cum in loco incongruo, si id fiat affectu gulæ, vt quia non potest differre donec venerit domum, reducitur ad præpropere, vel nimis ardentem. Circumstantia autem loci illius non constituit speciem propriam gulæ, quia non inducit inordinationem contra abtinentiam, sed contra religionem vel modestiam.

De quarto, cum quis cibo notabiliter noxio utitur, iam dictum est.

In quinto non tam est vitium gulæ humanum, quam feritas belluina, praua consuetudine contracta, vel affectio morbida, aut belluina naturæ constitutio. Ex his ferè soluas multas minutias, quas contra istos quinque modos obiicit Martinus.

Vtrum verò ista inordinationes sint species vltimæ, vt vult Caietanus; an alias sub se habeant, vt contendit Martinus, parui est momenti, & nihil facit ad negotium morale.

6 Quod ad alteram partem dubitationis attinet, Quale peccatum sit gula; Dicendum est esse peccatum mortiferum, si quis in illa delectatione vltimum finem constituat. Hoc autem fieri potest tripliciter. Primò, Expressè, vt cum quis expressè, seu in actu signato illam voluptatem summam esse bonum iudicat; sicut olim Epicurei. Secundò, Implicitè; cum id quidem expressè non iudicat, tamen erga illam sic afficitur, vt paratus sit propter illam omnia humana & diuina lura violare. Tales sunt multi hoc tempore hæreseos ministri, qui sanam doctrinam & Religionem propter ventrem adulterant, cauponantes verbum Dei: de qualibus dicit Apostolus ad Philipp. 3. *Quorum Deus venter est.* Tertio, Interpretatiuè; vt cum quis affectu gulæ paratus est non quidem quoduis, sed aliquod peccatum mortiferum admittere. hic enim etsi minùs perfecte & proprie ponat vltimum finem in voluptate ciborum, quam secundus, qui omnia ad illam refert; tamen aliquo modo id conuincitur facere: nam hoc ipso, quo mortiferè peccat, Deum propter voluptatem deserit, & hanc illi suo facto præponit: vnde etiam de talibus dicitur, *Quorum Deus venter est.* Sed de hoc plura 1. 2. quaest. 1. art. 5.

7 Perro tertius iste modus in multis casibus locum habet. Primò, Quando propter gulæ voluptates furatur, vel iniquos contractus facit. Secundò, Cum omittit id, ad quod ex præcepto diuino tenebatur; vt si non soluat creditoribus, vt opiparè victitet. Tertio, Quando violat ieiunia Ecclesiæ, vescendo carnibus, vel sapiùs comedendo. Quarto, Quando ex gula grauem noxam infert valetudini, id aduertens, vel saltem suspicans euenturum. Si nocumentum non sit graue, erit solum

peccatum veniale. Quintò, Si cum scandalo proximi vnde Apostolus 1. Cor. 8. *Si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, pro fratrem meum scandalizem.* Sextò, Quando probabiliter timetur aliquod peccatum mortiferum, ex quantitate vel qualitate cibi sumpti committendum: vt si experiëntiã nosset te inde ad turpia solere concitari & consentire. Si tamen omnino putares te satis firmum ad resistendum, & solius gulæ affectu vesceris, non esset mortiferum. Imò quando quis ex certo genere cibi aut potus putat se nocturnam pollutionem passurum, non peccat mortiferè, si non eo fine utatur, nec sit ei periculum consensus in delectationem, vt post Nauarum & alios docet Toletus de 7. peccatis mortalibus cap. 60. Sed de hoc infra dub. 14.

Septimò, Si quis vesceretur carnibus humanis. Verum quia hoc habet peculiarem difficultatem, instituemus de eo alteram dubitationem.

Numeratur etiam gula inter peccata capitalia, quia ex hoc vitio, tamquam radice, multa alia velut rami pullulant, quæ gulæ filiæ appellantur. Cibum enim & potus, circa quæ gula versatur, duplici ex causa trahunt affectum hominis, & maximi æstimantur. Primò, Per se; quatenus sunt media necessaria conseruandæ vitæ, quæ homini præ ceteris rebus est chara. Secundò, Ratione voluptatis, quæ quia est quedam felicitatis proprietas, etiam maxime appetitur. Hinc fit, vt horum causa homines plurima & facere & pati soleant, adeò vt totus ferè labor humanæ vitæ ad cibum & potum referatur, iuxta illud Ecclesiastæ 6. *Omnis labor hominis in ore eius.*

D. Gregorius lib. 31. quinque gulæ filias recenset; quarum ratio sic accipi potest. Gula consistit in eo, quòd immoderato vsu cibi & potus superflua delectatio quæritur. Ergo ea vitia inter filias gulæ numeranda sunt, quæ ex tali immodico vsu nascuntur. Porrò ex immodico vsu cibi & potus & superflua delectatione coniuncta, primum in intellectu nascitur *hebetudo mentis*; idque tum ratione vaporum, quibus cerebrum oppletur: tum quia affectus & imaginatio est tota in ollis & patinis, nec de aliis mentem cogitare sinit. Deinde in appetitu nascitur *ineptalæritia*, & alij motus animi, qui ad hanc referuntur. Cum enim mens hebetata non percipit altiora, & in voluptate illa magnum bonum imaginatur, exultat animus, tamquam partem quandam felicitatis in cibo & potu adeptus, & exteriùs per risum & alia signa lætitiæ se effundit. Tertio, In ore parit *stultiloquium & scurrilitatem. Stultiloquium*, quia ratio, cibi & potus suffusa vaporibus, & voluptati intenta, non considerat quid dicat, sed facillè quidquid videtur iucundum effutit. *Scurrilitatem*, quia inepta lætitia excitar ad indecora vel turpia agenda vel dicenda, risus mouendi causâ. Denique in corpore parit *immunditiam*; tum quia ex saturitate nascuntur vitia carnis; tum quia gula sæpè parit vomitus, & alias superfluum fœdas excretiones. Vide D. Thomam q. 148. art. 6. Nec obstat quòd idem art. 5. dicat ista vitia oriri ex gula secundum rationem finis, cum potius videantur nasci ex ea secundum rationem causæ efficientis: quia etiam si ista vitia per se non fiant propter gulam tamquam propter finem; ac proinde neque vt media, neque vt electiones mediorem ex ipsa sequantur; tamen eorum acceptatio & permissio, ex affectu

5 Quomodo in prædictis casibus sit species gula.

6 Quale peccatum sit gula.

Potest tripliciter finis vltimus poni in delectatione gula.

7 Varij casus in quibus gula est peccatum mortiferum.

Quomodo nascuntur secundum rationem finis.

fecta gula sequitur: nam ex affectu voluptatis gula fit, ut quis paratus sit illa vitia in se permittere, eaque acceptare, ut recte explicat Caietanus.

DUBITATIO II.

Vtrum aliquando licitum sit vesci carne humana.

9 **R**esp. & Dico Primo, Extragrauissimam necessitatem vesci carne humana, est peccatum mortiferum. Ita passim DD. qui hoc attingunt. Caiet. q. 148. a. 2. ad 2. Victoria relect. de Temperantia, n. 5. Nauar. c. 23. n. 121. Valentia disp. 9. q. 1. puncto 1. Toletus de Peccatis mortal. c. 60. & alij.

Probant id aliqui ex sententia illa Domini, Genes. 9. *Omne quod mouetur & uiuit, erit uobis in escam. Quasi olera uirentia tradidi uobis omnia, excepto quod carnem cum sanguine non comedetis.* nisi enim hic prohiberetur vltus carnis humanae, id quod sequitur, non recte cohereret: *Sanguinem enim animarum uestrarum requiram de manu cunctarum bestiarum, & de manu hominis: de manu uiri & fratris eius requiram animam hominis. Quicumque effuderit sanguinem humanum super terram, fundetur sanguis illius.* Ita locum illum intelligunt Lyranus & Burgensis. Sed verius est, loco illo prohiberi non esum carnis alicuius coctae, sed etiam sanguinis, non solum humani, sed etiam pecorini, sicut prohibitum postea fuit Leuit. 7. & 17. & Actor. 15. Vnde Caietanus putat non prioribus, sed sequentibus verbis, *sanguinem enim*, &c. vltum carnis humanae prohiberi. Et sane ex illis potest vltumque colligi: (etsi non putem, Scripturam esse spectare) si enim per se licitum esset humana carne vesci, etiam fas esset viam occidere: quidquid enim in cibum concessum est, licitum est occidere & preparare. Vnde Petro Actor. 10. dicebatur, *occide & manduca*: at nullo modo licitum occidere viuam, ergo nec mortuam comedere.

Secundo, Alimentum debet esse ignobilius alio, secundum rectum ordinem, ut ex inferiore gradu ad superiorem euehatur, plantae enim aluntur ex succo terrae, animalia ex plantis: perfectiora & robustiora animalia, ex speciebus animalium debiliorum & imperfectiorum: homo ex plantarum & animalium genere. Quod si aliquando animalia hominem deuorent, id ex peccato est: ergo similiter est contra naturae ordinem, si homo vescatur carne humana.

Tertio, Confunderetur magna ex parte distinctio corporum in resurrectione. Nam plurimae particulae quae alijs corporibus resurgentibus deberentur, miscerentur in corpore Anthropophagi. Vnde fieret ut non esset illa perfecta identitas inter corpus quod resurgit & quod concidit, quae alioquin esse deberet, cum multae particulae non possent suis corporibus restitui, sed aliunde deberent suppleri.

Quarto, Quia omnes gentes, apud quas aliquid ciuilitatis fuit, *ἀνθρωποφάγισ* rem extremam barbariae & feritatis semper censuerunt, ut colligitur ex Homero & Virgilio de Cyclopius, & Aristotele lib. 7. Ethic. cap. 5.

Denique est contra naturalem pietatem corporibus defunctorum debitam, quibus impendendum est officium sepulturae.

Sed difficultas est, Vtrum saltem in extrema necessitate id fieri possit.

Dico Secundo, Vtraque pars est probabilis: Affirmans tamen videtur omnino verior. Negantem tenet Victoria n. 6. & probat multis rationibus. Affirmans placet Caietano q. 148. art. 2. ad 2. Martini. Eandem insinuat Martinus q. 2. de gula, & Nauarrus supra. Eandem docet Abulensis in 4. Reg. c. 6. & Toletus, de Peccatis mortalib. c. 60. mihi que probatur praeter altera. Primo, Quia licitum est causa morbi uti carne humana in medicamentis, ut vltus receptus declarat in mumia, quae nihil est aliud quam caro corporis humani, cum pretiosius vnguentis sepulti: cur non etiam in extrema necessitate famis, quae morbi maxime est instar, licitum sit uti non condita?

Secundo, Licitum est haurire sanguinem humanum ex vena adolescentis detractum, causa conciliandi vigoris corpori senili, & senectutis prorogandae: vnde quidam Medici (inter quos Martinius Ficinus, li. de sanitate tuenda) hoc tamquam singulare remedium ad istum finem praescribunt; etsi forte in ratione medica decipiantur: cur non etiam ob similem causam liceret uti carne humana, si ars medica praescriberet?

Tertio, Quia caro mortua est res inferior, & licitum est eam exponere feris & auibus dilaniandam, quando viui ob crimina sunt commeriti: cur eo casu non possit homo ex ea fumere, extrema urgente fame? cessat enim hic ratio iniuriae, & aliunde succurrit extrema necessitati.

Quarto, In extrema necessitate Iudaei potuissent vesci carne immunda, v. g. suilla, equina, coruina, (ut docet Victoria supra, num. 10.) quod tamen extra illam fuisset nefas, ergo etiam hic extrema necessitas excusabit.

Dices Primo, Ergo licebit etiam hominem eo sine occidere. Secundo, Si barbari compellant, licebit vesci. Tertio, Cur in obsidione Ierosolymitana non sunt vsi, ubi erant tot corpora mortuorum? Cur tam horribile visum quod mater comederit filium? ut refert Iosephus lib. 7. de bello Iudaico cap. 8. Denique si tunc fas est uti, ergo quisque tenetur, quia tenemur omni modo vitam conseruare.

Ad Primum Respondeo, negando consequentiam, quia homo non est destinatus homini in cibum, sicut cetera animalia. Vnde etsi medicamenti causa sit opus carne vel adipe humano, non tamen idcirco licitum occidere, nisi alias sit meritis mortem, & executio debito modo fiat.

Ad Secundum: Negatur, quia illa compulsio fieret in odium nostri moris, & illius virtutis, per quam ab huiusmodi extra necessitatem abstinemus. Simili modo si cogere vesci idolothytis, non liceret obsequi.

Ad Tertium: In illa obsidione non sunt vsi nisi paucissimi; quia reputabant huiusmodi cadauera maxime immunda. Deinde quia res videtur belluina, & natura abhorret ob insolentiam, & anticipatas opiniones. Factum illius mulieris visum valde horribile, non quia cadauer hominis per se mortui comederat, sed quia oblita maternae pietatis, proprium filium, ut comederet, occiderat, & tripla iam medium deuorauerat.

Ad Vltimum: Neganda consequentia, non enim tenemur omni modo licito vitam conseruare, sed possumus illam negligere vel exponere, quando honesta ratio suppetit; ut bene docet Victoria d. relect. de Temper. n. 9. ratio est, quia boni viri conseruante.

R r r 3 tuis

Extra necessitatem.

Obiectio- nes.

Resp. Ad 1.

Ad 2.

Ad 3.

12

Ad 4.

Non tenemur quomodo modo visum conseruante.

10
An in extrema necessitate.

tutis est præstantius vita: unde propter illud potest vita deferri. deinde cum vita non sit ex bonis supremis, & semel necessario deferenda, non tenemur eam nisi medijs ordinarijs secundum proportionem nostræ conditionis fouere & prorogare. Explicatur & probatur exemplis. v. g. non tenemur in obsidione vesci canibus, felibus, muribus, calceorum segmentis, &c. nec tenemur pretiosissimis vt medicamentis vel cibus, ad morbi, alijs letalis, curationem. non teneor me tueri contra inuasorem, si non possum sine ipsius interitu. non teneor mutare solum patrium, etiam si Medici id dicant necessarium ad vitam conseruandam, teste Victoria supra. potest vxor ministrare marito in peste, ad coniugalem amorem demonstrandum, etiam si eius opera non sit marito necessaria.

Carthusianus an in necessitate teneatur vesci carne.

Denique potest Carthusianus, etiam in extrema necessitate abstinere a carnibus, (etsi possit iisdem etiam vesci) propter exemplum virtutis & decus abstinentiæ in suo Ordine tuendum; ne videlicet aperiat aditus dispensationibus & interpretationibus; sicque sensum relaxetur ille communis abstinentiæ rigor, vt docet Victoria, supra num. 10. Idque verum puto, etiam si illa necessitas proueniat ex fame, & nullus alius cibus suppetat. sicut enim si à morbo proueniret, non censetur à se, sed à morbo periri, vt ibidem rectè ait Victoria; ita etiam cum prouenit à fame, censetur fame vel calore interno absumi: non enim magis tenetur famem tali esca pellere, quam morbum, ceteris paribus. Confirmatur, quia vt idem docet, Iudæi, tempore Machabæorum in solitudine versantes, non tenebantur vesci cibus lege vetitis, etiam si fame alioquin fuissent morituri; tamen potuissent ijs vesci: poterant enim vesci ob necessitatem extremam, & poterant abstinere ob reuerentiam diuinæ legis: ergo idem dici poterit de Carthusiano in simili casu; maximè cum non nudo statuto humano, sed etiam voto videatur obstrictus, dum vouet obedientiam secundum statuta. Itaque ob reuerentiam statuti, quod strictissime abstinentiam præcipit, & etiam in extremis morbis in Ordine seruatur, & ob reuerentiam Dei, cui se per votum obstrinxit, & ob commune decus Religionis tuendum poterit abstinere.

Dixi obiter, Carthusianum posse vesci carnibus in extrema necessitate; siue ea necessitas proueniat ex morbo (quam quidam putant non dari, si alij cibi suppetant) siue ex aliorum ciborum inopia. Quia statutum humanum non obligat cum periculo mortis, vt communiter DD. tradunt: nisi vel necessitas boni communis postulet (quod hic non fit) vt eum præcipitur militi ne stationem deserat, ne fugam capestat: vel nisi scandalum graue impendat, cui aliter occurrere non possit; quod etiam hic locum non habet. nec refert etiam si illud statutum voto aut iuramento firmatum sit; quia periculum mortis censetur exceptum, vt patet in voto ieiunij, peregrinationis, obedientiæ, non ducendæ vxoris, &c. Si tamen expressè vouisset se nullo euentu, etiam si mors impenderet, carnes esurum, puto non posse comedere; quia votum, meo iudicio, est validum, vt ex supradictis colligitur; ac proinde seruandum in tali periculo. exitimo tamen nullum huiusmodi votum in Ordine illo fieri; quia multi DD. censent inualidum & illicitum.

DUBITATIO III.

Quid ebrietas, & quale peccatum.

D. Thomas q. 150.

E Brietas dupliciter accipitur, vt notat D. Thomas art. 1. Primò, Pro defectu vsus rationis, nimio potu inducto, vnde dicitur quis ebrius & sic non est peccatum propriè, sed peccati effectus. Secundò, Pro ipsa potatione, qua hunc defectum efficit. sic est peccatum, & definiti potest hoc modo,

Ebrietas est excessus in potando, causà voluptatis, vsque ad violentiam vsus rationis priuationem, vel sic; Est violenta rationis interceptio per nimium potum, causà voluptatis assumptum.

Ebrietas pro peccato quid.

Hæc definitio habet tres partes. Prima, *Est excessus in potando*: sicut enim gula consistit in excessu in cibo & potu non inebriante; ita ebrietas in excessu vini, vel cuiusuis alterius potus inebriantis. Hinc *ebrietas*, iuxta D. Thomam, dicta est, quasi *extra briam*, quod debitam vini mensuram excedat. Vnde dum quis odore lupuli salictarij, vel suffitu tabaci, vel opio, alijsque narcoticis priuatur vsu rationis, non est ebrietas; quia hoc non fit excessu potandi.

Secundò, *Causà voluptatis*: si enim causà medicinæ, ex præscripto Medicorum, non esset ebrietas, etiam si vsque ad interceptam mentem sumeretur, vt rectè docet Caietanus art. 2. ad 3. & in Summa v. Ebrietas, Siluester v. Ieiunium, q. 3. Nauarrus c. 23. n. 119. vt si in subito pestis terrore, alijs remedijs æquè commodis non suppetentibus, magnus haustus vini generosi sumatur; vel aduersus venenum frigidum (vt opium, solanum, cicutam, hyoscyamum) aut contra cantharides magna vini copia bibenda, ex qua ratio vsus sit impediendus, præscribatur. non enim est excessus respectu talis subiecti, & ad talem finem: neque causà delectationis gustus vel tactus, palati, vel œsophagi sumitur: vnde non repugnat temperantiæ, qua circa tales delectationes versatur.

Ob eandem non peccat peccato gula, qui iudicio Medicorum varia edulia inordinate & copiose ingerit, ad vomitionem mouendam; quia neque ob delectationem id agitur, neque modus rationis respectu talis subiecti exceditur.

Tertiò, *Vsque ad violentiam, &c.* Dupliciter auferitur rationis vsus, modo naturali, & violento: naturali per somnum, spiritibus animalibus in centrum retractis, & neruis sensorijs, qui in sensuum externorum organa terminantur, vapore quodam frigido occupatis. Hic modus à natura est institutus ad spirituum, & consequenter ad virium instaurationem: nam per quietem nulla fit dissipatio, & copiosa nouorum spirituum generatio. *violente* auferitur, quando tanta vaporum copia cerebrum implet, vt etiam in vigilia, ratione vt non possit. Idem interdum accidit vel ex nimio spiritu fieriore, vt in phrenitide; vel ex humore maligno, cerebrum per idioparham assidue occupante, vt in melancholia primaria; vel ex vapore noxio, cerebrum per interualla patente, vt in melancholia hypochondriaca.

Quod ad alteram partem attinet, dicendum est, talem ebrietatem, si voluntaria sit, esse peccatum mortiferum. Ita diuus Thomas art. 2. quem omnes alij sequuntur. Est autem voluntaria, Primò, Directè, quando quis ebrietatem intendit. Secundò, Indirectè, vt quando quidem expressè non

Est peccatum mortiferum.

non cupit inebriari, sed tantum bibit, quantum potest, non curans an sequatur ebrietas, an non. Item quando aduertit se inebriandum, si pergat potare, nihilominus non desistit.

Probat
ex Scriptu-
ris.

Nunc probatur id esse peccatum mortiferum. Primò, ex Scripturis, Prouerb. 23. *Cui uis? cuius patri uis? cui uis? cui fovea? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? nonne his, qui commorantur in uino, & student calicibus epotandis? ubi breuiter attinguntur mala, quæ ebrietas etiam in hac vita infert. Est igitur & ipsa graue malum in moribus. Ibidem: Ne intuearis uinum quando stauerit, cum splenderit in vitro color eius: ingredieris blandè, sed in nouissimo mordebit ut coluber; & sicut regulus uenena diffundet: nimirum quia sicut illa uenena sunt corpori letifera, ita uinum in fine mortem æternam adferet animæ & corpori. Sequitur: Oculi tui uidebunt extraneas, & cor tuum loquetur peruersa. Vbi significatur, ex multo uino sequi fornicationes & adulteria, maledicta & blasphemias, &c. Ecclesiastici 19. *Vinum & mulieres apostatari faciunt sapientes, & arguent sensatos, id est, facient reprehensionem obnoxios. Et cap. 31. Vinum multum potatum, irritatione, & iram, & ruinas multas facit, uide plura ibidem. Itaq. 5. *Va qui confurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & ad potandum usque ad uesperam. & infra: *Va qui potentes estis ad bibendum uinum, & uiri fortes ad miscendam ebrietatem, quasi dicat, qui strenuè incumbitis computationibus. *va autem in Scripturis passim comminationem damnationis æternæ significat. 1. ad Cor. 6. *Nolite errare, neque fornicari, neque idolis seruire, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, neque furas, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces regnum Dei possidebunt. hæc ebrietatem connumerat aliis uitiis mortiferis, & pari modo à regno excludere affirmat.******

Nec obstat, quod ebriosus non ebrium, sed debitum ebrietati designet, ac proinde requirat consuetudinem: ebriosus enim dicitur non qui semel aut bis ebrius est, sed qui ebrietati est deditus: hoc, inquam, non obstat, quia Græcè est μέδωσ, quod ebrium significat, & idem ualeat μεδωσ, unde sicut is, qui alia illa uitia vel semel commiserit, excludetur à regno, nisi penitentiam egerit, ita etiam qui vel semel ebrius fuerit. Ad Galat. 5. *ebrietates ponuntur inter opera carnis, quæ à regno Dei alienum reddunt.*

16
Ex Patri-
bus.

Secundò, Probat ex Patribus, D. Augustinus Serm. 231. de Tempore, sapius dicit, per ebrietatem perire animam, hominem Deo fieri inimicum, & reum in die iudicij. Similia habent alij Patres, ut S. Basilius Hom. in ebrietatem, D. Ambrosius de Elia & ieiunio cap. 14. S. Chrylost. Homil. contra luxum & crapulam: & alij. Præterea D. Augustin. Sermone illo citato sic ait: *Qui contra coalumnâ & amicam suam ebrietatem loquentibus irascuntur, libera à nobis uoce audiant, Quia quicumque ebriosus penitentiam de ipsa non egerit, sed usque ad mortem suam in ipsa ebrietate permanserit, in æternum profecto peribit; quia non mentitur Spiritus sanctus per Apostolum dicens, Neque ebriosi regnum Dei possidebunt. Deinde docet quomodo auxilium diuinum sit ebrioso implorandum, ut eripatur de luto facis, & cloaca ebrietatis, nimirum dicendo totis animæ uiribus cum Propheta, *Eripe me de luto facis, ut non inbaream: Non me demergat tempestas aqua, neque absorbeat me profundum, neque urgeat**

*saper me putens os suum, & rationem subdens, cur ita illam uocet, addit: Ebrietas enim quasi inferni puteus, quo scumque susceperit, nisi digna subuenierit penitentia, & emendatio fuerit subsequuta, ita fortiter sibi uedicat, ut eosdè ipsos de inferni tenebroso puteo, ad charitatis uel sobrietatis lucem redire sine penitentia non permittat. Idem Serm. 232. *Qui credit ebrietatem esse paruū peccatum, si se non emendauerit, & pro ipsa ebrietate penitentiam non egerit, cum adulteris & homicidis æterna illum pœna cruciabitur. idque probat ex Apostolo 1. Cor. 9. ad Ephes. 5.**

Dices, D. Augustinus Serm. 41. de Sanctis, ebrietas enumerans capitalia, non ponit ebrietatem absolute; sed cum restrictione. *Ebrietas, inquit, si assidua sit, &c. ubi videtur insinuare, si non sit assidua, sed rara, non esse peccatum mortiferum.*

Resp. D. Augustinum solum enumerare ibi alia, qua crimina capitalia, de quibus non poterat esse controuersia apud populum: nam simili modo ponit iracundiam; *Si longo tempore, inquit, teneatur iracundia; & tamen certū est, etiam breuem iracundiam, si plenè sit uoluntaria, & graue malum imprecetur, esse crimen capitale, seu mortiferum. Non certè, ut D. Thomas art. 2. ait, addit illam restrictionem, ut indicet se loqui de ebrietate plenè uoluntaria. qui enim raro inebriantur, non uidentur id uoluntariè, sed præter mentem pati, nimirum ex eo quod ignorent vim potus, uel debitam mensuram, aut non aduertant ebrietatis periculum.*

Tertiò Probatur ratione, Primò, Quia se inebrians priuat se uolentè non solum usu rationis, sed etiam potestate propinqua utendi; impedimentum & ueluti uinculum menti suæ injiciendo, ut etiam uigilans ratione uti nequeat, idq; causâ uoluptatis: unde propter uoluptatem se ad brutorum abiicit stoliditatè. hoc autem censetur maximum malum & grauis inordinatio; quia præcipuum bonum hominis, & quo à brutis distinguitur, est posse uti ratione, & sua omnia hac regula dirigere: quod valdè ponderat D. Basilius, & alij Patres, ut infra dicemus. Confirmatur, quia si quis alteri hanc potestatem etiam ad aliquot horas eriperet, grauem inferret illi iniuriam, & peccaret mortiferè: ergo etiam qui sibi ipse illam adimit.

17
Probat
ratione.
1. Ratio.

Dices primò, Est dispar ratio, quia quisque cedere potest iure suo, & nemo sibi ipse facit iniuriam: sed non potest cedere iure alterius.

Respondeo, Etsi quisque possit cedere iure quod habet ad usum rationis hæc & nunc adhibendum; & ita possit se illo usu priuare, dormiendo, uel nolendo mentem applicare, tamen non potest cedere iure, quod habet ad potestatem utendi: huius enim non est dominus; sicut nec integritatis membrorum, aut sensuum. Unde non minus peccat dum sibi hanc potestatem eripit, quam dum alteri id facit. etsi enim non sit propriè iniuria, dum sibi hanc potestatem adimit, cum non fiat nolenti; est tamen contra charitatem, & debitum custodiendi sui, & suæ naturalis integritatis.

18
Resp.

Hinc patet responsio ad obiectionem de somno: etsi enim somnus priuat usu rationis, non tamen potestate propinqua utendi; quia relinquit organa expedita, ut statim secuta uigilia mens possit ratione uti: ebrietas uero ita ligat & obidet, ut etiam secuta uigilia, ratione uti nequeat. Accedit quod somnus est institutus in bonum naturæ, ut illa quiete vires tum sensitiuæ tum motiue reficiantur, corpus roboretur, & officijs mentis instrumentum

Alia est
ratio som-
ni.

tum debitū, id est, spiritus animalis reparatur. Vnde etiam vltus rationis in somno tollatur; tamen hoc detrimentū multis commodis compenſatur.

19 **Resp.** Dices Secundò, Suffitu peti seu tabaci tollitur violentè potestas vtendi ratione; similiter odore lupuli, si quis in eo cubet; & tamen in his non est peccatum mortiferum.

Resp. Illo suffitu non tolli potestatem vtendi extra somnum, sicut per ebrietatem; sed solum in somno (qui modus est naturalis) sua facultate refrigerante & constringente inducendo soporem: est enim ex genere narcoticorū, sicut & hyoscyamus. vnde etiā suffitus ille hauriatur causā voluptatis, quam Indi dicuntur in illo sapore percipere, nō erit mortiferum. Odor lupuli turbat quidē caput, non tamen puto planè inebriare. si reuera inebriaret sicut ipse potus, putarem eodem modo vitandum, maxime quando nulla est in eo cubandi necessitas.

20 **2. Ratio.** Mala ebrietatis. 1. Exhaurit substantiam. Secundò Probat: Ebrietas multa alia grauiora mala secum trahit, ob quā meritò graue crimen censerit debeat. Primò, Facultates exhaurit, Proverb. 21. Qui amat vinum & pingua, non ditabitur. & c. 25. Noli esse in conuiujs potatorum, nec in comestationibus eorum, qui carnes ad vescendum conferunt: quia vacantes potibus, & dantes symbola consumuntur, & vestietur pannis dormitatio. Hinc sequitur grauis familie afflictio, liberorum neglectus, creditorum fraudatio, furta, latrocinia, & c. vt quotidiana experientia docet.

2. **Eneruat & fœdat corpus.** Secundò, Corpus fœdum, imbecillum & morbidum efficit: hinc enim est oculorum lippitudo, narium coryza, oris graueolentia, anima fœtida, membra tremula. hinc capitis destillationes, tussis, fœditiq; creatus. hinc apoplexia, & paralyſis membrorum, articulares morbi. D. Chrysoſtomus Homil. contra crapulā Tomo 5. Oculi, nares, & os, coryza, mucos & putredine, & his, quæ intus generantur cœnoscis & impuris affectibus sunt plena: & ipsa carnis substantia laxior fit quā natura proportio requirit, & fœtida, ac inutilis, atque ad omne opus bonum inepta. Confirmat similitudine: Etenim & terra quarum abundantia oppressa, innatū perdit calorem, perdit & suas vires, neque ad suum opus vel procreationem est idonea. hinc & incurabilibus & difficillimis implicantur morbis, tremoribus, palloribus, podagra, chiraagra, & alijs pluribus, & c. addens, tanta esse illa mala, vt etiā si nulla esset gehenna, nullūmve aliud incommodum, merito propter illa ebrietas sit fugienda. D. Augustinus Serm. 231. Est in illis oculorū caligo, vertigo, fatigatio, & dolor capitis, suffusio vultus, membrorum omnium tremor, anima ac mentis stupor. In talibus impletur quod scriptum est: Cui va, cui tumultus, cui ira, cui rixa, cui sine causa vulnera, cui suffusio oculorum? nonne his, qui morantur in vino, & student calicibus epotandis? Similia habet D. Basilius Homil. in ebrietatem, circa medium, & S. Ambrosius de Elia & ieiunio cap. 16.

21 **3. Ad omnia reddit inutilem.** Tertiò, Reddit hominem ad bonum inutilem, nimirum non solum ad opera pietatis, sed etiam ad studia literarum, ad politica, ad mechanica: denique ad omnem vitæ vltum. Docet hoc pulcherrimè D. Augustinus supra: Quia, inquit, corpora nostra terrena sunt; quo modo pluuia nimium grandis & diuturna si fuerit, terra infunditur, & in lutū resoluitur, vt nulla in ea cultura fieri possit: sic & caro nostra quando abundantiore potu fuerit inebriata, nec spiritalem culturam accipere, nec fructus anime necessarios poterit exhibere. Vnde infert: Si velimus vt

ager corporis nostri bonos fructus proferat, non plus bibendum quam oportet. ne per nimiam, inquit, ebrietatem ipsa corporis terra velut in paludem conuersa, magis vermes & serpentes generare, quam fructus bonorum possit afferre. Deinde subdit: Omnes ebriosi sunt similes paludibus nascitur, nullū fructū habere cognoscitur, nascuntur ibi serpentes, sanguisugæ nascuntur ibi ranæ, & diuersa genera vermium, quæ magis horrorem possint generare, quam aliquid ad vltū exhibere. iste enim herba, vel arbores, quæ aut in ipsis paludibus aut circa ripas nasci solent, nihil vtilitatis habere videntur, in tantū vt annis singulis incendio concrementur. Videte, quod de ebrietate nascitur, igni preparatur. Eadem similitudinem attingit D. Chrysoſtomus loco citato. D. Basilius Homil. in ebrietatem: Periculum, o miser, est, ne pro homine cœnum lutum que sis: sic penitus vino deditus marcescis, ac quotidianam crapulam haud alter quā vasa putida oles.

Quartò, Facit hominem bestijs similem, & etiam viliorē. D. Augustinus supra: Considerent ebriosi, si non peiores animalibus iudicandi sunt. cum enim animalia amplius quā eis opus est, bibere nolunt, illi & duplū, & triplum quā eis expedit, potum accipiunt, & vnde trimum vel quatuor dierū refectioem poterant habere, vno die cum grandi peccato contendunt perdere potius quā expedire. & vinā potum rationem modo perderent, & non etiam ipsi perirent. D. Basilius sup. Quā in re, dic homo miser, a brutis differis? nonne rationis munere, quā a Deo omnium cōditore accepisti, reliqua creature factus dominus & imperator? hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem priuas, inter bestias ratione carentes numerari poteris, & illis similis videri. Hæc sanè est præcipua iniuria, quam ebrietas per se & proximè dignitati naturæ rationalis, qua parte est imago Dei, infert; ob quam maxime diximus esse peccatum mortiferum. Addit S. Basilius: Imò & bestijs loge peiores existimauerim eos, qui ab ebrietate superantur, scum illa cœcundi stant, horum leges & horas, hinc verò nullius temporis & hora rationem habentes, nequissimis complexibus & amoribus inter se vtuntur. Idem ostendit ex vsu sensuum: Nec solum eo peiores brutis, quod mente insani, sed etiam quod sensibus longe infrā illas deficiere videantur. An non vmbra sapenumero tamquā fossas, vel loca præcipua trāsiliunt: aures terrifico sonitu, tamquam fluctuatis maris refertas habent; terra interdum insurgere & in rectum crigi, montes vero circumagi videntur, & c. His somni sui graues, ac reuera morti vicini: vigilia verò somnis stupidores. In somnium quoddam est vita ipsorum, & c. D. Chrysoſt. Hom. 5. in Matth. Quanto melior asinus ebrioso est, quanto canis prestantior: omnes certe animantes, que rationis expertes sunt, cum bibunt aut comedunt, vltra quam satis, etiā si mille homines cogerent, nūquam elabuntur peiores igitur irrationabilibus vos estis qui inebriamini, quod fufius deinde prosequitur.

Quintò, Secreta prodit. Proverb. 31. Nullum secretum ubi regnat ebrietas. Huius rei multa extant pandit. historiar. hinc Horatius:

Reges dicuntur magnis urgere culullis, Et torquere mero, quos perspexisse laborant. D. Ambrosius de Elia & ieiunio c. 17. Plerique etiam vino vtuntur vt equuleo; & quibus tormeta non eliciunt vocem proditiōnis, eos tentant bibendo; vt parvie statum, salutem cursum, defensionis suæ prodant cõsilia, quis inter cyathos textit quod latere cupiebat?

Sextò, Ad mores absurdos & grauiora crimina excitat.

21 **3. Ad omnia reddit inutilem.** Simile ab ægris.

Sunt similes le. si agnis.

22 **4. A simi-** loti bruti.

23 **5. Secreta** pandit.

6. Est causa
multorum
criminum.

ētar. hoc exprimit ex parte diuiti Basilius supra.
D. Hieronymus in cap. 1. Epist. ad Titum, explicans illud, Non vinolentum, Longum est ire per singula, & infanias, quas ebrietas suggerit, explicare. Videas alios pocula in tela verrentes, scyphum in faciem iacere conuina: alios scissis vestibus in vulnera aliena prornere, alios clamare, alios dormire. qui plus biberit, fortior computatur: accusationis occasio est, adiuratum per Regem, frequētius non bibisse. uolunt ut bibant, bibunt ut uomant. digestio ventris & guttur uno occupantur officio. Deinde addit: Hoc nunc dixisse sufficiat, quod secundum Apostolum, in vino luxuria est, & ubicumq; saturitas atque ebrietas fuerint, ibi libido dominetur. Specta ventrem & genitalia; pro qualitate vitiorum, ordo membrorum. numquam ego ebrium castū putabo. Nota grauissima verba tanti Doctoris. D. Ambrosius de Elia & ieiunio cap. 16. Ebrietas fomentum libidinis, ebrietas incentiuum infania, ebrietas venenum in spiciētia: hac sensus hominum mutat & format; per hanc sunt ex hominibus equi adhinētes, siquidem naturali vapore corporis calidi, & prater naturā, vini calore flammam cohibere se non queunt, & in bestiales libidines excitantur: & cetera, quae elegantissimē persequitur. Similia habes cap. 12. & apud D. Chrysolomum Homil. 38. in Math. sub finem. S. Basilius Homil. in ebrietatem: Ebrietas demon est voluntarius, ex voluptate animabus nostris indatus. Ebrietas malitia mater est, virtutis inimica, fortem virum reddit ignauium, ex temperato lasciuum, iustitiam ignorat, prudentiam extinguit, &c.

Ebriosus
numquam
castus.

Libidines.

Septimo, Difficillimē curatur: ratio est, quia vinum corporis habitum immutat, hepar accendit, fauces exsiccant, & siticulosos reddit, quo fit, ut sitis bibendo augeatur, faucibus magis & magis arefcentibus. D. Basilius: Denique huius mali finis est nullus: ipsum namque merum inexplebilem continuo sitim addit; nec necessarium querit usum, sed ad alium irrefragabiliter potum inuitat, cum ardentibus ebrios & semper bibendi cupidores reddit. Diuus Ambrosius c. 14. Merito Deus per Moysen non solum veneno, sed etiam draconum veneno vinum comparauit, dicens: Furor draconum vinum eorum, & ira aspidum insanabilis: & pulchre additur, insanabilis: multi enim reliquorum serpentum veneno curantur, nemo ebrietate.

7. Difficillimē
curatur.

Vbi Aduerte, locum illum Deuterom. 32. posuit ab Ambrosio iuxta editionem 70. Nostra lectio sic habet, Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.

24. Quo modo
possit cura-
ri.

Quomodo autem his curatio adhiberi possit, docet pulchrē diuus Augustinus Serm. 231. Qui se de hoc malo desiderat liberare, quo modo sibi interuallo dierum potum addendo, ad ebrietatis tenebras peruenit; ita paulatim subrahendo ad sobrietatis lucem redeat, qui si simul totum, quod amplius accipiebat, subtraxerit, ubi nimia sitis caperit exarde scere, cum grandi amaritudine clamet & dicat, malle se mori, quam sibi bibendi & inebriandi consuetudinem tollere: nec attendit quod tolerabilis erat illi carne mori, quam in anima per ebrietatem interfici. Et ideo ut nec ardorem nimium patiatur, & de tam graui malo liberetur, per interualla dierum, sicut diximus, aliquid de nimietate potus subrahatur, quousque ad rationabilem bibendi consuetudinem redeat.

Hac paulo fufius ex Patribus dixerim, propter fœdam huius æui apud multas gentes sece in-

briandi consuetudinem. plura licet videre apud citatos, maximē Ambrosium & Basilius.

Petes Primò, Vtrum ea, quae homines in ebrietate committunt, sint peccata, ita ut imputentur ad culpam.

25. An commissa in ebrietate sint peccata.

Respondeo, Vel ebrietas est voluntaria, seu culpabilis, vel non est voluntaria. Rursus, vel malum inde secutum poterat prauideri, vel non poterat. Si non est vilo modo voluntaria, ita ut sit prorogata in culpa, quidquid ex ea secutum fuerit, etiam culpa vacat; non minus quam id quod committitur ab amente. ratio est, quia nullo modo est liberum: nec enim per se liberum est; nam cum agitur, deest vsus rationis. nec etiam in causa; quia supponimus causam non esse voluntariam. talis erat nuditas Noë, ex ebrietate inculpatā consecuta: ignorabat enim vini efficacitatem, ut Patres docent. Ita communiter D. Thomas quæst. 150. art. 4. Caietanus ibidem, D. Bonaventura in 2. d. 22. artic. 2. q. 3. ad vltimum, & alij.

Si nullo modo voluntaria.

Si verò ebrietas sit aliquo modo culpabilis, & malum prauideri poterat, (ut si aliàs erat expertus, in simili dispositione tale quid a se commissum; vel si dubitans non adhibuit sibi custodem, vel aliam cautionem) etiam ipsum ad culpam imputabitur. Et quidem si solum venialiter peccauit se inebriando, malum inde secutum solum erit veniale. Si verò mortaliter, mortale. Ratio est, quia illud malum (v. g. homicidium in ebrietate commissum) non est in seipso voluntarium seu liberum, cum ab eo patretur, qui iam vsu rationis caret, sicuti quod fit a dormiente: sed solum est voluntarium in causa, quae est ebrietas: ergo non potest maiorem contrahere culpam, quam ipsa causa hic & nunc habeat, atque adeo quam voluntas illa, a qua ebrietas illa dicitur voluntaria: ergo si hæc voluntas solum est venialis, illud malum, etiam si fortè sit homicidium, non imputabitur nisi ad culpam venialem. Confirmatur, quia tota culpa est in illa voluntate: & solum per denominationem extrinsecam tribuitur ebrietati & effectui secuto: nam ebrietas, & opus secutum solum imputatur ad culpam, quatenus ab illa voluntate pendet. Vnde euidentis est, non posse esse maiorem culpam in opere secuto, quam in voluntate illa praua ebrietati. Vnde patet, fieri non posse, ut ebrietas sit peccatum veniale; & opus ex ea secutum imputetur ut mortiferum.

26. Si sit aliquo modo voluntaria.

Si ebrietas sit venialis, effectus non potest nisi venialis conseri.

Fieri tamen potest ut ebrietas sit mortifera, & malum ex ea secutum, etiam aliàs per se grauissimum, non imputetur ad culpam, vel saltem non nisi ad venialem, ad nullam culpam, si malum nulla ratione prauideri poterat: quod enim nullo modo est cognitum, nullo modo censetur volitum, aut voluntarium; ut si nihil ei occurrit quod excitaret dubitationem vel timorem talis mali euenturi: quod facile accidit ei, qui nihil tale est antea expertus: vel si occurrit, humano modo sufficientem cautionem adhibuit: quo modo incestus Loth videtur fuisse inculpatus, etsi fortè ebrietas eius excusari non possit. Vnde D. Augustinus lib. 22. contra Faustum cap. 44. dicit: Inebriauerunt eum, & se nescienti miscuerunt: quapropter culpandus est quidem, non quantum ille incestus, sed quantum illa merebatur ebrietas. Idem docet S. Chrysolomus Homil. 44. in Genesim.

27. Si malum non poterat prauideri, non imputatur.

Ad venialem imputabitur, si aliquo modo prauideri poterat, (ut si aliqua leuis de eo dubitatio in-

28. incestus

Si prauisum imperfecit, erit veniale.

incedit animum) & per venialem negligentiam maior consideratio fuit prætermiffa. Ratio est, quia etfi tenebatur ebrietatem sub peccato mortifero vitare, ob intrinsecam ipsius malitiam, eius periculo satis animaduerso; non tamen pari obligatione tenebatur illam vitare ob malum, v. g. homicidij; eò quòd non satis eius periculum aduertit, sed solum leuiter, & in eo neglectu non peccauerit nisi venialiter, vt suppono. Confirmatur, quia in homicidio casuali potest esse peccatum veniale, ob defectum considerationis necessariae ad culpam letalem: atqui tale homicidium est casuale respectu illius hominis & voluntatis præcedentis, ergo, &c.

Si perfectè animaduersum.

Quando autem perfectè quis aduertit periculum mali; si hoc malum graue sit, tenetur sub peccato mortali vitare periculum. Vnde si hoc etiam per se sit peccatum mortiferum, sicut est ebrietas; in voluntate illa præuia, qua periculum accipit, vel non vitat, erit duplex malitia mortalis; altera quatenus terminatur expressè vel implicite ad ebrietatem: altera vt respicit malum inde securum: quarum alteram habet ab ebrietate, vt per se spectatur; alteram ab eadem vt est causa continens periculum alterius mali.

29
An rationis defectus & mala secuta sint peccata.

Vtrum autem ebrietas, vt rationis defectum denotat, & mala secuta, dicenda sint peccata, potius ad modum loquendi, quam ad rem ipsam pertinet; quia constat, totam malitiam moralem & culpam esse in voluntate, quæ ebrietatem antecessit. Si tamen propriè loqui velimus, potius dicenda sunt effectus peccatorum, quam formaliter peccata. Ratio est, quia non dependent à voluntate vt actiones liberae; sed vt effectus consequentes, qui positâ semel causâ, non sunt amplius in nostra potestate. Posito enim potu largiore vini, eoque in stomachum infuso, non est in nostra potestate vt non sequatur mentis defectus: & posito tali defectu, non sunt in nostra potestate opera quæ inde sequuntur: atqui de ratione peccati est esse liberum & in nostra potestate. Confirmatur, quia aliter actiones externæ peccatorum dependent à voluntate libera, aliter hæc opera, illæ enim ita dependent, vt omni momento sit in nostra potestate eas inchoare, vel non inchoare, & inchoatas abrumperè, vel continuare. Vnde ipsæ per se sunt propriè voluntariæ, laudabiles, vel vituperabiles, peccata, vel merita: quia secundum se assidue à voluntate pendent, & conseruantur; & consequenter ab ea informantur, & veluti animantur ad vnum perfectum opus morale constituendum. Hæc verò non sic, sed remotè solum à voluntate libera pendent, nimirum quatenus liberè facta est applicatio causæ: qua posita, necessariò sunt secutura, nec amplius est in potestate nostra ea inchoare vel differre. Vnde per se non sunt peccata, sed solum vt considerantur in libera applicatione causæ inebriantis, in qua dicuntur voluntaria.

Quatuor actus considerandi.

Quod vt melius intelligatur, notandi sunt in proposito quatuor actus. Primus est, Voluntas illa, qua quis expressè vel implicite vult se inebriare; etiam si videat periculum ex ebrietate impendere. Secundus, Actus potandi. Tertius est, Operatio vini, qua tollitur vsus rationis. Quartus est, Homicidium ex ebrietate commissum. Primus est fons totius mali, & in eo residet tota culpa. Secundus est actio libera, assidue pendens ex illa voluntate: vnde cum illa constituit integrum & comple-

tum opus morale. Tertius est effectus secundi, qui posito secundo naturaliter & necessariò sequitur. Quartus sequitur ex tertio. Itaque cum tertius & quartus per se non pendeant à voluntate libera, sed solum ratione secundi; non sunt etiâ per se peccata, sed solum vt continentur in secundo, vt in causa.

Idem dicendum de omissione, quando ex aliqua causa libera sequitur necessariò, ita vt non maneat amplius libera: vt cum ex ebrietate omittitur Sacrum, vel lectio precum: vel abiectio sponte Breuiario lectio facta est impossibilis. Verum de his fufius agendum 1. 2. q. 20.

Petes Secundò, Quibus signis cognosci poterit an quis fuerit ebrius?

Respondeo Primò, Quando quis postridie non meminit quid dixerit, egerit; quomodo domum venerit, aut cubitum concesserit, à quo deductus, vel adiutus, aliàs autem id probè meminisse solet; magnum signum habet hesternæ ebrietas. Ratio est, quia dum quis ratione vitur, reflectit mentem super suos actus, & ita retinet gestorum memoriam. Vnde si non retinuit memoriam, non videtur rationis compos fuisse.

Secundò, Si commisit quæ numquam integre mente solet: vt si locutus aut fecit turpia & abturdia, cum aliàs sit castus & prudens: si iurauit, blasphemauit, vxorem & familiam turbauit, cum aliàs sit modestus & benignus: indicia enim hæc sunt rationem & prudentiam fuisse consopitam, & hos insolitos motus, ex vino perturbata imaginatione processisse.

Tertiò, Qui nouit discernere inter bonum & malum, licitum & illicitum, vitare mala, ac eligere bona, non videtur esse ebrius; etiam si non possit rectè incidere, & omnes domus ei verti videantur: talis enim discretio non potest cum defectu rationis consistere. Pari modo si adhuc solita officia possit vtrunquæ exequi, etfi cum vertigine & difficultate. Vide Caietanum v. Ebrietas, & alios Summistas.

DUBITATIO IV.

Vtrum sit peccatum, prouocare ad aequales calices, & an fas respondere.

Respondeo & Dico Primò, Prouocationem illam sonare per se quid alienum à ratione, & in moribus turpe: nam regula bibendi statuitur, non ratio, non necessitas naturæ, non bona valetudo, non animi vigor, aut sensuum alacritas; sed venter alterius, vel tota ventris, viscerum, & venarum capacitas. *verres vel lagenas* (vt eos vocat diuus Basiliius) rectius hos dixeris, aut certè *tubos*, vel potius *cloacas*, quam homines; solum ad hoc idoneos, vt plurimum vini tamquam lagenæ capiant, vel per corpus tamquam per tubum aut cloacam transfundant & perdant. Et mirum non simili modo institui certamina comedendi, dormiendi, & aliorum naturæ officiorum.

Dico Secundò, Prouocationem illam esse peccatum mortiferum, si eam facias animo te vel alterum inebriandi, vel si adertas aut faciliè aduertere possis inde in te vel altero ebrietatem secururam; etiam si non eo animo facias: nisi forte causa aliqua iusta excuset. sequitur ex dictis dubit. 3. si enim inebriare seipsum directa vel indirecta voluntate, est peccatum mortiferum, etiam inebriare alte-

Signa priuiana ebrietas.

Est contra rationem.

Est peccatum mortiferum.

alterum. & quia plerumque ubi tales prouocationes & certamina potandi fiunt, sequitur ebrietas, & alia peccata non leuia, ideo grauissimè hæc consueudo à sanctis Patribus reprehenditur.

D. Basilius Homil. in ebrietatem: Deinde potatione procedente eò veniunt, ut de agenda hac infamia certent, & de ebrietate per ambitionem contendunt: cuius auctorem legis, diabolus habent, victoria verò premium, peccatum. nam qui plus hauserit meris, præ ceteris laudatur, is victoriã refert: atque ita gloriam in ignominia captant. Inter se namque contendunt, & velut in Iudicio aliquo desensitant. *Quisnam sermo, eorum quæ hic sunt turpitudinem vniquam satis explicet? &c.*

D. Ambrosius de Elia & ieiunio c. 13. eadem elegantissimè prosequitur, & morem nostri sæculi ad amussim describit in conuiuiorum apparatu, ministrorum obsequijs, vasorum ordine & ostentatione, certamine potandi, & alijs infanijs. *Primò*, inquit, *minoribus poculis velut velitari pugna præluuntur. Verùm hæc non sobrietatis est species, sed disciplina bibendi, ut irriterentur, &c. ergo ubi recalcere ceperint, possunt maioribus poculis, feruor inardescit. Et infra: Deinde procedente potu longius, contentiones diuerse, & magna certamina, quis bibendo præcellat, nota grauis, si quis se excuset, si quis temperantiã forte vinum patet, & hæc donec ad mensas perueniatur secundas. At ubi consummata fuerint epule, putes iam esse surgendum: tunc de integro potum instaurat suum, & cum consummauerint, tunc inchoare se dicunt: tunc deferuntur phiala, tunc maximi crateres, quasi instrumenta bellorum. ac ne immoderatum hoc arbitreris, mensura proponitur, certatur sub Indice, sub lege decernitur. agonothetes illic furor est, stipendium debilitas, victoria premium culpa. pendet anceps diu & dubius belli euentus, &c. Idem cap. 14. Nec vos excusamini, qui vocatis ut amicos, & emititis ut inimicos, quanto melius in terram tua vina sudisses? quid te delectant damna sine gratia? rogas ad incunditatem, cogis ad mortem; inuitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum; cibos promittis, tormenta irrogas; vina prætendis, venena suffundis, &c.*

D. Augustinus Serm. 231. *Maiores pocula prouidentur, certa bibendi lege contenditur; qui poterit vincere, laudem meretur ex crimine. Et infra adfert illorum excusationem: Sed illi, qui tales esse volunt, miserabiliter se excusare conantur dicentes: Ingratum habeo amicum meum, si quoties illum ad conuiuium vocaui, potum ei quantum voluerit, non dedit, quam sic refutat: Et nõ sit tibi amicus, qui te Deo vult facere inimicũ, qui & tuus & suus est inimicus, si & te & alium inebriaueris, habebis hominem amicum, habebis Deum inimicum; & ideo sapienter considera, si iustum sit ut te à Deo separet, dum te ebrioso coniungis; cum extremũ, tu eum noli adiurare, noli cogere; sed in potestate illius dimitte, ut quantum sibi placuerit, bibat, & si sic se inebriare voluerit, vel solus pereat, & non ambo pereatis. O infelicitas generis humani! &c. Et in fine sermonis: Ergo, fratres charissimi, dum hæc sugero, me absoluo apud Deum. Quicumque me audire cõtempserit, & ad bibendum pronus fuerit, vel in conuiuium suo alios adiurare vel cogere voluerit, & pro se & pro illis in die Iudicii reus erit. Et quia, quod peius est, aliqui etiam Clerici, qui hoc deberent prohibere, cogunt alios bibere plus quam expedit, amodo incipiant & seipos corrigere, & alios castigare, ut cum ante Christi tribunal*

venerim, nec de sua, nec de aliorum ebrietate incurram supplicium. Idem Serm. 232. *Solent ebriosi ita se excusare, ut dicant: Persona potens me coegit ut amplius bibam, & in conuiuium Regis non potui aliud facere. Ad excusandas excusationes in peccatis ista præcedimus, & quod implere nolumus, non potuisse nos dicimus. nolle in culpa est nostra, & non posse præceditur. Etiam si ad hoc veniretur, Aut bibas, aut morieris, melius erat ut caro tua sobria occideretur, quam per ebrietatem anima moreretur, &c.*

Petes, Quid si grande aliquod malum impendens non possit alia ratione impediri, nisi inebriando auctorem qui illud machinatur, vtrum tunc licitum sit illum inebriare? v. g. aliqui meditantur prodicionem oppidi in certam horam, vel impediunt ne oppidum, quod est in rebellium hæreticorum potestate, suo Principi, condito tempore tradatur; nec suppetit mihi vlla facultas id auerendi, nisi eos laute excipiendo & fopiendo perporum. Item, captus à volonibus deducor ad tabernam, & spes est euadendi, si eos inebriauero.

Respondeo & dico Tertio, Hoc casu videri licitum prouocare ad æquales haustus, & alterum inebriare, hoc est potu consopire: deo que in secunda assertionem dixi, *Nisi iusta causa excuset. Probat, quia licitum est suadere & inducere ad minus malum ut impediatur maius, ut communiter Doctores tradunt: atque hic nihil aliud fit, ergo, &c.*

Dices, Tunc solum fas est suadere minus, quando hoc fit ut mens alterius auocetur ab eo quod est maius; illa enim est bona commutatio: hic verò non auocatur.

Respondeo, Non solum id esse licitum ad mutandam ipsius mentem; sed etiam ad impediendum maius malum, quamuis mens eius non sit mutanda: volenti enim occidere Petrum, possum suadere ut primùm spoliet eius domum, vel abigat pecora, ut interea illum subducam; si copia liberandi aliter non datur. Et paranti prodere urbem, possum suadere ut expilet ærarium, ut interim proditio impediatur. Et captus à latronibus potest eis suadere ut alii quemdam insequantur, (quem certò scit euasurum ratione celeritatis, vel ob insidias eo loco positas) ut ipse interim possit fugere, vel ut illi incidentes in occultatos capiantur. Sic Iudas fratribus occidere Ioseph volentibus auctor fuit ut demitterent in cisternam veterem, ibique fame emori finerent, Gen. 37. Vbi non minus, sed æquale peccatum suasisit; ut etiam si in illa voluntate mortis per famem inferendæ perstarent, effectum tamen ipse impediret. Denique quando non potest quis in seipso impedire quin faciat id quod per se est peccatum, licitum ei amplecti id, quod re prudenter pensã videtur minus; ut colligitur ex c. Dominus. 2. de secundis nuptijs. & cap. Inquisitionis. 44. de sententia excomm. Ergo quando non potest impedire in altero, quin è duobus peccatis alterum committat, potest illi suadere quod est minus.

Nec refert, quòd minus malum in illo casu videatur absolute suaderi, cum solum comparatiuè id facere liceat; v. g. fac hoc potius quam illud: quia non est opus id exprimere, quando nihil ad malum impediendum proficeret; vtrum vides plane obfirmatum: sed sufficit ut mens tua sit, illud minus obijcere velut illecebram, ut dum circa illud occupatur, possit impediri maius. Itaque non suades illud eo animo ut absolute faciat, sed ut potius

Excusatio
quorumdam.

33
Virum ad
grauè ma-
lum impe-
diendum,
possit quis
alterum
inebriare.

34
Obiectio.

Resp.

Certamina
potatorum.

Reicitur
excusatio.

Excusatio
quorumdam.

Reicitur.

Esse pecca-
tum mor-
tiferum.

tius faciat, quàm illud maius; quamvis ob iustas causas id non exprimas. Et sanè si possum ei dicere, Fac hoc potius quàm illud, & ut faciat, rogare; cur non possum, non expressa comparatione tali, rogare ut hoc, quod minus est, faciat, ut interea impediam maius, quando video non posse à proposito abduci? Sic medici in morbis quibusdam desperatis, ut mortem auertant, venena quaedam minorem noxam inferentia adhibent.

35 Dices, Non sunt facienda mala ut eueniant bona: ergo neque ut vitentur mala.

Respondeo, Nemini quidem fas esse ut ipse malum faciat, ut aliud malum à se vel alio faciendum impediatur: potest tamen alteri suadere minus malum, ut impediatur in illo maius, quod alia ratione impedire nequit: illa enim suasio mala non est, sed bona; quia non tendit ad hoc ut minus malum fiat absolute, sed ut preferatur malo maiori; licet id non semper exprimat: imò si quis bene aduertat, talis suasio solùm permissiue ad illius consensum in minus malum se habet: vitur enim suasio ut propositione obiectioni, ut alter à maiore malo abducatur; non intendens ut consentiat in minus, sed id permittens, ut relinquat maius. vnde etiam minus dissuadet & impedit, si possit absque maiori vel pari incommodo. vide supra lib. 2. c. 13. dub. 3.

Iuxta hæc excusari poterit quidam, qui ante aliquot annos captus à volonibus hæreticis, & ductus ad tabernam, cepit strenuè cum illis potare, ut eos inebriaret, & se fugâ proriperet: quod ita est consecutum.

36 *Verum ali-
quando
licet se
inebriare.* Sed hinc alia dubitatio nascitur, Vtrum causâ vitæ saluandæ possit quis seipsum inebriare, vel potando, se periculo ebrietatis exponere, ut in casu proposito, vel cum quis cogitur ab altero. quibusdam enim locis dicuntur esse adeo barbari, ut nisi æquali cyatho respondeas, prouocent ad duellum, vel inuadant gladio.

Videtur sanè id non esse licitum; nam ob nullam causam fas est facere peccatum: atqui se inebriare peccatum est; & quidem mortiferum, ut dictum est. Confirmatur ex D. Augustino Sermone 232. *Etiamsi, inquit, ad hoc veniretur, ut tibi diceretur, Aut bibas aut morieris, melius erat ut carna sobria occideretur, quàm per ebrietatem anima moreretur.* vbi aperte dicit hoc non esse licitum, & indicat esse peccatum mortiferum. Idem docet Caietanus art. 2. in Responf. ad 3.

37 Contrarium tamen videtur verius, loquendo de ebrietate ut solùm dicit priuationem vltus rationis ex potu, quæ per se non est peccatum. Ita mecum tenent multi viri docti in hac Vniuersitate consulti. Probatur Primò, Quia id licitum est causa medicinæ (ut supra ex Caietano & alijs ostensum est) ad pellendum vel arcendum morbum: cur non etiam ad vitandam mortem ab alio intentatam?

Respondet Caietanus, Quia non est medium per se ordinatū ad hoc, sicut ad illud: vnde ibi ille potus non censetur immoderatus; hic verò censetur. Sed hoc non satisficit: nam licitum est ad vitandam mortem multa facere, quæ per se ad hoc non sunt ordinata, sed solùm ex malitiâ alterius. Sic supra l. 2. c. 9. dub. 14. ostensum est, probabile esse licere sibi amputare manum vel digitum, iubente tyranno, ad mortem redimendam; & tamen hoc nullo modo per se est ad istud idoneum, & ex-

tra illud periculum, est etiam graue peccatum. Secundò, Ob similem causam possum ieiunare plus quàm valetudo ferat, aut ratio virtutis abtinentiæ extra illum casum: cur non similiter amplius comedere & bibere? Tertio, Possum velci fungis aut alijs rebus noxijs, bibere copiam vini eliquari, etiam cum periculo febris; possum haurire medicamentum valetudini noxium, & similia; quæ tamen extra illam necessitatem nullo modo essent licita. sicut ergo ista non sunt contra virtutem, quando sunt necessaria ad mortem vitandam; ita nec immoderatus potus contra virtutem erit: quia cum omnibus illis circumstantijs, in ordine ad salutem corporis reuerà immoderatus non est. sicut enim licitum est lædere sanitatem, & corporis integritatem ad vitandam mortem ex alterius malignitate impendentem; ita etiam licitum est lædere rationis vsum ad breue tempus, ob eandem causam. etsi enim dominium istorum non habeat; tamen habet custodiam in ordine ad bonum totius; ac proinde potest de illis disponere prout necessarium ad salutem totius. denique priuatio rationis hic non est intenta, sed solùm permilla; quam non tenetur cum tanto suo malo impedire.

Ad rationem contrariæ sententiæ Respondeo, In eo casu non esse peccatum, saltem mortiferum, sicut nec quando sit causa medicina. 38
Ad ratio-
nem con-
trariæ sen-
tentia.

Ad testimonium D. Augustini Respondeo, Illud esse intelligendum quando quis cogit bibere in contemptum virtutis, ut sobrietatem & modestiam suggillet: non autem cum id solu facit quod putet se contemni, aut sibi fieri iniuriam, nisi tantumdem bibatur quantum ipse propinauit: vel certè quando is, qui initio coactus bibit, postea causâ delectationis sponte pergit in potando, ut sæpè fieri solet: vel quando faciliè potest se subducere ut ad ebrietatem non perueniat. talis enim si inebrietur, non potest excusari.

DUBITATIO V.

Quid luxuria, & quale peccatum.

D. Thomas, quest. 159.

39 *Luxuria dupliciter accipitur.* Luxuria vel luxuries à luxu dicitur, & ab Auctoribus æquè generatim accipitur: quo modo significat omnem excessum non solùm in re venerea, sed etiam in vestitu, epulis, vnctionibus, & similibus delicijs. Græci *aisoriatav* vocant.

Strictè autem pro excessu in re venerea accipitur: nam luxuriosus dicitur, teste diuo Thoma, quasi luxatus & solutus in voluptates: maxime autem animum hominis dissoluunt voluptates venerea. Hoc modo passim vsurpatur à Theologis, & opponitur castitati, & vocatur ab Apostolo ad Galatas 5. *aisoriatav*, quod intemperantiam libidinis significat.

Potèrò hoc vitium genere suo est peccatum mortiferum, & præterea vitium capitale. Esse peccatum mortiferum, colligitur ex Apostolo ad Gal. 5. vbi luxuria ponitur inter opera carnis, de quibus ibidem affirmat Apostolus, quod qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt. Et probatur ratione: Vltus rei venerea ex natura sua est opus necessarium ad naturam propagandam & perennandam, sicut vltus ciborum ad conseruandum indiuiduum. nam vt inquit D. Augustinus de bono coniugali c. 6. *Quod est cibum ad salutem hominis,*

nis, hoc in concubitu ad salutem generis: ergo hic vltus censetur res grauis & magni momenti in rebus humanis: ergo inordinatio in hoc vltu, est in re graui, ac proinde ex genere suo est mortifera. Confirmatur; Quod enim bonum est excellentius, quod ex opere prouenit, eò maioris momenti censetur illud opus; & maius peccatum & grauior error, qui in opere committitur: atqui propagatio naturæ & conseruatio generis est bonum excellentius quàm conseruatio indiuidui: ergo inordinatio, quæ committitur circa opus illud, est grauior, quàm quæ circa cibum & potum. Sed de hoc plura infra, cum de speciebus agetur.

41
Est vitium capitale.

Esse autem luxuriam vitium capitale, docet diuus Gregorius lib. 3. 1. Moral. cap. 31. & ratio est, quia ex hac, tamquam ex fonte, plura alia vitia manant: nam ex affectu delectationis venereæ homo multa alia peccata facit; vel certè finit se in illa incidere, vt rectè hic explicat Caietanus a. 4. non enim est necesse vt omnes filix alicuius vitij capitalis orientur ex affectu illius, sicut electiones mediorum ex affectu finis, vt obijcit Martinus; quia quædam vitia non sunt media ad consequendam v. g. delectationem luxuriæ, vel gulæ, quæ tamen ponuntur illarum filix: sed sufficit vt homo ex affectu illius paratus sit alia vitia incurere. Si tamen mentem B. Gregorij spectemus, non est opus filias vitiorum capitalium restringere ad modum nascendi secundum rationem finis. nam quædam multò euidentiùs nascuntur secundum rationem causæ efficientis, aut dispositiue; vt cæcitas mentis, & similia, ex luxuria: mentis hebetudo & scurrilitas, &c. ex gula. Sed hæc res est parui momenti.

42
Filia luxuria octo.

Ratio eorum.

Numerantur filix luxuriæ octo à D. Gregorio supra, quarum rationem reddit eleganter D. Thomas art. 5. nimirum, *cæcitas mentis, precipitatio, inconsideratio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus presentis sæculi, & horror futuri.* Ratio horum sic accipi potest: Quatuor priora pertinent ad intellectum: quatuor posteriora ad voluntatem. In intellectu enim sunt quatuor operationes. Prima est, Simplex consideratio; v. g. boni spiritualis, per quam homo dicitur bene apprehendere & intelligere quàm bonum sit rectè viuere, seruire Deo, relinquere sæculum, & similia. Secunda est, Bona consultatio de medijs ad hoc exequendum. Tertia, Examen & iudicium de modis & medijs occurrentibus. Quarta, Imperium, quo ratio dat operam vt mandentur executioni. Hæc quatuor functiones turbantur & impediuntur per luxuriam; tum quia voluptas illa est vehementissima, & consequenter impedit considerationem & attentionem circa spiritualia, vt pote totam animam & omnes eius vires ad se violentè rapiens: tum quia est infima, & secundum infimum sensum, & communis cum brutis; vnde etiam mentem maximè deprimit, & in brutalem indolem format, peruersâ phantasiâ, & affectu hominis. Et quidem vt mentem reddit ineptam ad considerationem rerum spiritualium, earumque dignitatem apprehendendam, generat *cacitatem mentis*: vt ad consultandum de medijs, *precipitationem*; immerfus enim rebus carnalibus, ineptus redditur ad consultandum non solum de modo rectè viuendi, sed etiam de alijs rebus: & ita præcipitanter omnia agit. Vt autem reddit ineptum ad rectè iudicandum de medijs salutis, eaque expendenda, *inconfi-*

derationem. Vt verò mollem & debilem ad exequenda bona proposita, ob speciem quamdam difficultatis, *inconstantiam*. etsi enim sæpè aliquid boni proponant, tamen quando animus imperare debet executionem, statim retrocedunt, asperitatis specie terri; vt pulchrè D. Augustinus sui exemplo ostendit lib. 8. Confess. cap. 5. & 11.

Hinc patet, hoc vitio maximè eueri *prudenciam*: nam actus suprascripti ad prudentiam pertinent, & totam eius vim & functionem comprehendunt. quod confirmatur ex Aristotele libro 7. Ethic. cap. 11. *Prudens indolentiam persequitur, non voluptatem. Deinde prudentiam impediunt voluptates, eoque magis, quò quisque magis delectatur: qualis est ea, quæ ex rebus venereis percipitur: in hac enim neminem posse quid intelligere.* Hinc patet, quàm perniciosum sit hoc vitium omnibus, qui prudentia vel sapientia ceteris antecellere debent; vt sunt Prælati, Principes, Gubernatores, Iudices, Consiliarij, Doctores, Parochi, & similes.

Luxuria totam prudentiam euerit.

In voluntate sunt operationes duæ, Intentio finis, & Electio mediorum. Intentionem peruerit hoc vitium, voluntatem trahendo ad delectationes carnis, & sic ingenerando *amorem sui*: quod intellige, non tantum quia homo hoc ipso, quo appetit voluptates venereas, inordinatè se amat; sed etiam quia ita sensum æstimat carnem suam, eiusque voluptates, vt in eis finem vltimum collocet, omnes suas cogitationes & curas ad eas consequendas referendo. Hinc mox sequitur *odium Dei*, qui voluptates illas grauiter prohibet, & puniit. Electionem peruerit, ingenerando *amorem huius sæculi*, id est, vitæ presentis, & rerum hanc vitam oblectantium, quo ita istis inhaerent, vt hic perpetuò manere exoptent. vnde statim nascitur *horror & desperatio futuri.* Horror quidem, quia norunt se ibi his voluptatibus priuandos, & earum loco pœnas grauissimas subituros. Hinc nemo magis horret mortem, quàm homines voluptuarij; iuxta illud Ecclesiastici 41. *O mors, quàm amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis: vno quieto, & cuius via directè sunt in omnibus, & adhuc valenti accipere cibum.*

Desperatio, quia vinculis concupiscentiæ constructi, desperant se posse eripere, & salutem consequi.

Præter has luxuriæ filias, quæ internæ sunt, ponuntur ab Isidoro quatuor externæ, *turpiloquia, scurrilia, ludicra, stultiloquia.*

Turpiloquia, quia ex abundantia cordis os loquitur, vt Dominus ait Matth. 12. cor autem hominis luxuriosi (id est, cogitatio & affectus) turpitudine plenum est.

Scurrilia, sunt verba aut facta parum honesta, aliàs indifferentibus quæ ad iocos pertinent, impensius delectantur. vnde videmus quosdam libidini addictos ex varijs libris colligere turpes, scurriles, & ludicras narrationes & facta, vt ea in promptu habeant, cum in consortio sunt aliorum.

Stultiloquium sequitur ex cæcitate mentis, mens enim libidine cæca, multa stulta, seu ratione ca-

rentia effluit. Vide diuum Thomam art. 5. ad 4. & D. Hieronymum in c. 5. ad Ephesios, vbi explicat quid sit stultiloquium, & securitas.

DVBITATIO VI.

Quæ sint luxuriæ species.

D. Thom. quest. 154. art. 1.

⁴⁵ **D**iuus Thomas ex Gratiano 36. q. 1. cap. Lex illa, sex species luxuriæ assignat; fornicationem, adulterium, incestum, stuprum, raptum, & vitium contra naturam, cuius numeri ratio vt intelligatur, Notandum est, principalem actum venereum, ad quem reliqui referuntur, esse spermatisin, seu seminacionem: in quo dupliciter potest committi inordinatio. Primò, Quoad substantiam illius actus; vt cum non fit in organo naturali, vel cum persona legitima. Secundò, Quoad modum, vel alias circumstantias; vt cum inter coniuges in eo tantum peccatur, quòd debitus modus in congressu, aut debita moderatio, vel congruum tempus, aut locus non seruetur, &c. Luxuria generatim vtramque inordinationem complectitur; sed hic accipitur, & assignatur ei species vt dicit inordinationem quoad substantiam actus: hæc enim absolute vocatur luxuria, estque peccatum secundum speciem suam letale. Inordinatio quoad modum, per se est solum luxuria secundum quid, & peccatum veniale in ratione luxuriæ; quamuis ratione sacrilegij annexi, vel scandali, vel prauis affectibus possit esse mortifera; vt bene ostendit Caietanus in art. primum. Hinc soluas plurima, quæ hic obijcit Martinus.

Ratio istarum specierum. Ratio autem harum specierum sic accipi potest: vel enim est inordinatio circa actum principalem, quòd ita fiat vt non possit sequi generatio, & sic est peccatum *contra naturam*: aut quia ita fit vt non possit sequi commoda institutio & promotio prolis vsque ad statum perfectum; & ita est *simplex fornicatio*, quæ est soluti cum soluta: aut quia fit cum persona incongrua: idque quadrupliciter, Primò, Quia nimium propinqua; & ita est *incestum*. Secundo, Quia alteri iuncta; & sic est *adulterium*. Tertio, Quia sub potestate parentis; & ita est *stuprum*. Quarto, Quia non consentit; & sic est *raptus*. Simili ferè modo D. Thomas artic. 1.

Vtrum tamen stuprum sit species distincta à simplici fornicatione, quando puella consentit, dictum est supra cap. 10. dub. 1.

Sacrilegium concubitum refert diuus Thomas ad adulterium; quia personæ sacræ concubio quodam spiritali Deo sunt coniunctæ.

Inordinatio, quæ in tactibus & oculis impuris fita est, & *impudicitia* dici solet, refertur ad illam speciem, ad quam disponit; vt si fiat cum alterius coniuge, refertur ad adulterium; si cum consanguinea, ad incestum.

An sit aliqua species ratione distantia. Dices, Sicuti propinquitas facit vt persona fit incongrua, ita etiam nimia distantia; vt si discrepet religione, maius enim peccatum est habere commercium cum Iudæa, quàm cum meretrice Christiana: ergo est statuenda aliqua species ratione discrepaniæ, sicut ratione propinquitatis.

Resp. Hoc peccatum pertinere ad sacrilegium: quia illa coniunctio est prohibita in honorem Christianissimi ab Ecclesia. Simili modo, quando

ex aliqua alia causa est inhabilitas seu impedimentum dirimens constitutum ratione peculiaris inordinationis, quæ reperitur in copula, ad aliquam ex prædictis speciebus reductur, v. g. si est inhabilitas ratione publicæ honestatis, ad incestum; ob speciem quamdam affinitatis; si ratione cognationis spiritalis, ad incestum, vel ad sacrilegium: si ratione cognationis legalis, quæ ex adoptione, ad incestum: si ratione impotentia, ad peccatum contra naturam. Vbi autem inhabilitas illa non est inducta ob peculiarem inordinationem in copula, sed ob aliam causam, v. g. ob crimen, ignorantiam, metum; est simplex fornicatio: vt cum est impedimentum criminis, vel metus, vel erroris personæ, aut conditionis seruilis, vel raptus. Circa prædicta

Notandum ex Caiet. art. 1. *adulterium, incestum, raptum, stuprum, & sacrilegium* non esse propriè & metaphysicè species luxuriæ, sed solum morali & vulgata ratione loquendi, qua minùs communia species dicuntur, etiam si solum per accidens communem aliquam rationem contrahant. Nam deformitas, quam addit circumstantia illa personæ vel loci luxuriam contrahens, non est contra castitatem, sed contra aliam virtutem: in *adulterio, rap- Quomodo dicuntur species.*

tu, & stupro, contra iustitiam: in *sacrilegio*, contra Religionem: in *incestu*, contra pietatem, quæ parentibus & sanguine iunctis debitam reuerentiam deseruit. Fieri autem nequit vt circumstantia vel deformitas, quæ est contra aliud genus virtutis, ita contrahat malitiam luxuriæ, vt simul cum ea propriè dictam speciem constituat. vna enim species non potest esse in diuersis generibus: nec vnus genus potest contrahi per differentiam alterius generis. itaque circumstantia propriam luxuriæ speciem constituens debet addere deformitatem, quæ solum fit contra castitatem; qualis est circumstantia vasis indebiti, & personarum debito vinculo non connexarum. Hinc infert Caietan. hu-

iusmodi actus propriè esse sub duplici genere: adulterium enim ratione iniuriæ, quæ fit coniugi, esse speciem iniustitiæ: ratione carentiæ vinculi coniugalis inter personas, esse speciem luxuriæ. idem dicendum in ceteris. Dicuntur tamen species luxuriæ potius quàm iniustitiæ, vel sacrilegij ob duas causas. Prior est, quam adfert D. Thomas, quia luxuria magis est formalis, cum se habeat in illis peccatis per modum finis: iniustitia verò & sacrilegium magis se habet materialiter & per accidens: adulterium enim committitur non vt fiat iniuria, sed propter voluptatem carnalem: similiter sacrilegium, & alia species. Quòd si quis adulterium committeret eo fine vt contumeliam inferat marito; vel sacrilegium concubitum, vt iniuriam Deo vel rebus sacræ, &c. tunc potius dicerentur species iniustitiæ, vel irreligiositatis, quàm luxuriæ: quia finis non esset luxuria, sed iniuria & violatio rei sacræ: luxuriæ autem peccatum se haberet instar medij. Altera causa est, quia illa peccata committuntur in materia luxuriæ, & per actum eius, & ita potius dicuntur species luxuriæ, quàm iniustitiæ, &c. luxuria enim magis ibi elucet. In raptu tamen res paulò aliter se habet; nam iniuria præcedit, & luxuria sequitur.

Ex dictis sequitur, malitiam luxuriæ in prædictis speciebus naturalibus, quæ aliis virtutibus luxuriæ in opponuntur, si præcisè consideretur qua castitati speciebus naturalibus repugnat, esse eiusdem rationis, & pertinere ad for-

Malitia specierum luxuriæ in naturalibus.

diuersam grauitatem fortiat, vt ex D. Thoma art. 1. colligitur. nam quò quis plura vel grauiora peccata in se admittit paratus est affectu veneræ voluptatis, eò affectus ille est peior. nam in illo tanquam in causa continentur. vnde infert, illas circumstantias, etsi sint contra alias virtutes, non tamen omnino per accidens se ad luxuriam habere. vide Caietanum.

DYBITATIO VII.

Vtrum fornicatio sit peccatum mortiferum.

47 Quidam hæretici docuerunt fornicationem non esse peccatum. Ita Nicolaitæ, & mulier illa, quæ se Propheten dicebat temporibus Apostolorum: de quibus Apocalyp. 2. & Gnostici, qui etiam alias impuritates admittent; vnde dicti Borboritæ; de quibus Epiphanius hæresi 26. Et Græci schismatici, teste Guidone in Catalogo. Denique nostri temporis Anabaptistæ, qui non solum fornicationem, sed etiam promiscuum concubitum, spiritu inligante, permittunt, & patrant.

Fornicationem esse peccatum mortiferum.

Sed fide tenendum est, esse peccatum mortiferum. Probat. Primò ex Scripturis: 1. ad Corinth. 6. *An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare; neque fornicari, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, &c. regnum Dei possidebunt.* Ad Galat. 5. *Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt, fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, &c. quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* Ad Ephes. 5. *Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod idolorum seruus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. nemo vos seducat inanibus verbis, &c.*

Idem docent omnes Patres, & DD. Scholastici.

Nec obstat, quòd aliqui Iurisperiti concubinatum dicant esse *conium legitimum*: ita Bartolus in L. penult. 7. de concubinis, & quidam alij; quia solum volunt dicere, legibus permitti, & non puniri: vt enim in d. L. penult. dicitur, *quia concubinatus per leges nomen assumpsit, extra legis poenam est.* vnde melius diceret esse lege permissum, quàm legitimum; vt notat Cou. de sponsalibus, p. 1. c. 4. n. 8.

48 *Sicut vngignendi, ita etiam matrimonium à Deo.*

Vt autem ratione probetur, Notandum est, sicut Deus instituit id quod erat necessarium ad prolem concipiendam & pariendam, nimirum vim generandi & organa opportuna, ita etiam instituit id quod erat necessarium ad prolem rectè educandam, & promouendam ad perfectum statum hominis. nam finis generationis humanæ est proles perfecta: hoc autem est vinculum insolubile maris & feminae, posito mutuo consensu, quod matrimonium vocamus: sine enim tali vinculo, humano more fieri non poterat vt proles rectè educaretur; cum ad hoc non solum materna, sed etiam paterna cura sit necessaria. vnde etiam in aliis animantibus, vbi vtriusque parentis cura ad sobolis educationem requiritur, (vt in feris quibusdam, & in auium genere) videmus quamdam matrimonij speciem in maris & feminae societate, nec eas vti vago concubitu. Et sanè nisi hunc instinctum & inclinationem accepissent, non fuisset illis in necessariis ad speciem propagandam & conseruandam satis prospectum: nam ferè semper soboles moreretur, cum mater illi educandæ & fouendæ sola non sufficiat. Simili

modo, nisi in genere humano esset illud vinculum, proles rarò benè posset educari, & ad statum hominis perfectum adduci, nam cura paterna plerumque abesseret; vt experientia docet.

His positis, sic possumus ratiocinari: In fornicatione prætermittitur illa conditio, quam natura 49 *Probat ratione.* lex in generatione humana ad eius finem, qui est bona prolis institutio, obtinendum requirit; ac proinde ipsa repugnat illi fini: atqui hæc inordinatio est grauis & in re graui: ergo est peccatum mortiferum.

Nec refert quòd incommodo prolis educandæ 50 *Extrinseca provisio non sufficit.* alia ratione possit occurrere; vt si cum certa pensione constitutur vir probus, qui curam prolis suscipiat; tum quia in paucioribus id locum habet, nimirum in diuitibus: & ita his solis, non autem pauperibus licita, vel non mortifera erit fornicatio; & quò quis erit ditior, eò cum pluribus fornicari poterit; quæ sunt absurda. tum quia id non tollit inordinationem quam actus per se habet, quatenus in eo prætermittitur illa conditio personarum, quam ipsa natura instituit, & requirit in illo actu ad prolis suscipiendæ perfectionem. Confirmatur, quia sicuti esset grauis inordinatio in natura rerum, si animantes, quæ habent instinctum vt certis vtantur coniugiis, inciperent vago modo coniungi: ita etiam censenda est grauis inordinatio, si homines vago concubitu vtantur. sicut enim natura humana est sublimior quàm brutorum, & eius conueniens propagatio, institutio, & perfectio est maximi momenti: ita etiam vinculum coniugij est sublimius, & magis necessarium ad actum generationis; ac proinde maior erit peruersio recti ordinis, si ille actus sine eo fiat.

Hinc sequitur, fornicationem Iure naturæ non solum esse malam; sed etiam esse graue malum, & consequenter peccatum mortiferum: quia caret conuenienti ordine & habitudine, quam natura requirit ad prolis educationem & perfectionem; quæ habitudo est magni momenti, sicut & prolis bona instructio.

Durandus in 4. dist. 33. q. 2. n. 10. fatetur, fornicationem Iure naturæ esse quidem malam & inordinatam; non tamen esse malum, quòd sit peccatum mortiferum; sed hoc habere à lege positua Dei. Ratio ipsius est, *Nam fornicatio simplex non meretur mortem æternam secundum legem naturalem; quia lex naturalis nihil dicit, nec nominat aliquid de morte æterna: & ideo quòd fornicatio simplex sit peccatum mortale, hoc procedit ex Iure diuino pluribus locis expresso.* Eiusdem sententiæ est Martinus à Magistris apud Caietan. art. 2. licet non ob rationem Durandi; sed quia quando educationi prolis aliunde prospicitur, non videtur grauis inordinatio. Confirmatur, quia neque est contra dilectionem Dei, neque proximi, neque sui ipsius.

Sed satis ostensum est hanc inordinationem 51 *Refutatur.* esse grauem, cum sit omisio debiti ordinis, quæ Iure & instituto naturæ est necessaria in illo actu ad prolis complementum. Et sanè si leuis esset Iure naturæ, Ius diuinum superueniens non efficeret grauem, sed relinqueret eam in suo gradu. nam Deus prohibens aliquid Iure naturæ illicitum, non facit illud peius, sed eius malitiam inculcat, & expressius proponit: non enim idèd malum est quia prohibetur; sed quia malum, idèd prohibetur; vt patet in mendacio, verbo otioso, & similibus, quæ ex genere suo leuia sunt.

Solutur
ratio Du-
randi.

Ratio autem Durandi nullius est momenti: ex ea enim sequeretur, nec homicidium, nec adulterium, nec Sodomiam fore peccata mortifera, nisi Iure diuino positio essent prohibita. Imò seposito Iure positio nullum esse peccatum mortale: quod omnino absurdum est.

Nec est necesse ut ratione naturali non constet tale peccatum mereri mortem aeternam; sufficit ut illa dicat esse graue peccatum, & Deo grauius displicere. inde enim ratione naturali est conijcere, graues pœnas, & quæ offensionem tantæ maiestatis respondeant, mereri.

Ad confirmationem: Reducitur ad ea peccata, quæ sunt contra charitatē proximi; cum sit contra bonum prolis nascituræ, ut inquit D. Thom. art. 4.

Nec refert, quod illi qui conueniunt, fortè sint steriles, idque sciunt: quia actus ex se talis est ut careat ordine debito, quem natura propter bonum prolis requirit, siue reip̄a sit secutura proles siue non.

51 Dices, Melius est proli sic esse, quàm non esse: atqui in potestate parentum erat ut non esset, abstinento ab illo actu: ergo non videntur ei nocuisse. Deinde possunt impedire ne id nocumentum reip̄a sequatur; sicut non magnam infert iniuriam, qui accendit domum, sed statim cauet ne comburatur, incendio extincto.

Respons. Respondeo, Etti melius sit proli sic esse quàm non esse; tamen si parentes velint dare operam generationi, debent id ita facere, ut opus habeat conuenientem ordinem non solum ad prolem suscipiendam, sed etiam ad educandam & instruendam: vnde si careat illo ordine, priuant quantum est ex vi actus prolem hoc bono: nam hoc ex tali actu non est natum sequi, sed contrarium.

Nec obstat quod illud nocumentum possit aliquando impediri; quia id per accidens est; nec impedit quin illi quantum est ex vi operis censentur proli nocuisse, prætermittendo in eo illam conditionem, quam propter bonum prolis tenebantur adhibere. quando enim aliquid ob certum finem est absolute præceptum, qui illud omittit, facit contra illum finem, etiam si alia ratione illum procurare nitatur. Alia argumenta obijcit Martinus, quæ vide apud Caiet. art. 3.

52 Dices Secundo, Dominus Oseæ 1. præcipit Propheta his verbis: *Sume tibi uxorem fornicationis, & fac filios fornicationum*: ergo non est semper illicita.

Respons. Respondeo Primò, inde ut summum sequi, diuina dispensatione posse fieri licitam; ut inquit D. Thomas art. 2. ad 2. Secundo, & melius, Ibi solum præcipi ut sumat meretricem, seu mulierem, quæ valde dedita fuerat fornicationi, in uxorem; (id enim Hebraismo illo significatur) & ex ea procreet filios, qui suis nominibus & ordine nascendi representantur sunt filios Israël, (qui erant verè filij fornicationum, per assiduum & multiplicem idololatriam fornicantes à Deo) & vltionem diuinam illis impendentem. vnde hic non agitur de actu carnali fornicationis permittendo.

53 Porro præter ea quæ diximus, quatuor hic sunt Notanda: Primò, Fornicationem in Christianis habere peculiarem deformitatem, ratione Baptismi & Confirmationis, quibus corpora nostra facta sunt membra Christi, & in templum Spiritui sancto consecrata. Vnde Apostolus 1. ad Cor. 6. *Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? tollens ergo membra Christi, faciatis membra me-*

Fornicatio
Christia-
norum est
grauior
quàm eth-
nicorum.

reticis? abist, &c. & infra: *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti, qui in vobis est, quem habetis à Deo, & non estis vestri? empi enim estis pretio magno. vbi tribus argumentis deterrere à fornicatione. Ex quibus colligitur, in hoc actu, dum à Christianis fit, esse peculiarem ingratitude & irreuerentiam in Deum; & consequenter speciem quamdam sacrilegij (latius accepto hoc nomine) vnde est multò grauius peccatum in illis quàm in ethnicis.*

Secundo, Fornicationem non esse grauius peccatum, quàm cetera, quæ sunt contra Deum vel proximum, ut rectè ostendit D. Thomas art. 3. grauitas enim peccati per se spectatur ex magnitudine boni, cui ipsi opponitur: maius autem est bonum diuinum quàm humanum. vnde peccata, quibus bonum diuinum contemnitur, ut ea quæ repugnant directè virtutibus Theologicis, vel religioni, sunt deteriora secundum suam speciem, quàm fornicatio, quæ bono humano repugnat. Rursus inter ea quæ bonum humanum violant, peiora sunt quæ tendunt in nocumentum vitæ hominis, quàm quæ in damnatum fortunatum; & quæ contra vitam hominis nati, quàm quæ contra vitam nascituri. vnde infert D. Thomas: Cum fornicatio ex se tendat ad læsionem vitæ, & quidem certæ prolis, nimirum quæ ex hoc actu nasci potest, est deterior furto, quo solum fortunæ læduntur: minor tamen est homicidij, quia per hoc læditur vita hominis iam nati, per illam nascituri. Hæc tamen comparatio furij & fornicationis non parum habet difficultatis. Primò, Quia furtum est contra iustitiam, fornicatio solum contra castitatem: atqui peccatum est eò grauius, quò præstantiori virtuti opponitur, ut constat ex 1. 2. q. 7. 2. art. 4. Secundo, Per furtum læditur homo iam existens in te actu possessa; per fornicationem nemo propriè læditur: nam proles non est, & nihil ei detrahitur, imò melius est ei sic esse quàm non esse. Solum in eo peccatur, quod actus ille careat conuenienti ordine ad prolis futuræ educationem, cuius ordinis carentia est contra castitatem, non contra iustitiam: quod signum est non esse propriè læsionem. Ob hæc & alia argumenta Martinus apud Caietanum tenet contrarium: cuius sententia est etiam valde probabilis.

Nec obstat quod fornicatio in Christianis præ se ferat speciem sacrilegij; quia simile quid etiam in reliquis illorum peccatis inuenitur, etiam si spiritalia sint: sicut enim membra nostra sunt membra Christi, & templum Spiritus sancti; ita etiam spiritus noster est vnus cum Christo; (*qui enim adhæret Deo, vnus spiritus est*, 1. ad Corinth. 6.) & est templum Spiritus sancti.

Tertio, Etti fornicatio non sit ex maximis peccatis mortalibus, tamen quadam ratione posse dici maximum; quia hominem maximè detinet, & difficillimè superatur; idque propter concupiscentiam homini congenitam, cuius motus sunt maximè importuni. Vnde D. Isidorus lib. 2. de Summo bono c. 39. dicit: *Magis per carnis luxuriam humanum genus subduitur diabolo, quàm per aliquod aliud peccatum*. Et D. Augustinus, de honestate mulierum cap. 2. *Inter omnia Christianorum certamina, sola dura sunt prælia castitatis, ubi quotidiana pugna, & rara victoria*. vnde præcipua industria in eo collocanda ut hoc vitium superetur.

Quarto, Eum, qui versatur in ipso actu huius flagitij,

54
An sit gra-
uius pecca-
tum ceteris
contra pro-
ximum.

55
Quomodo
censetur
ex maxi-
mis pecca-
tis.

Retractio. flagitij, tenere se retrahere ante spermatifimum, etiam si complex iam feminarit; imò etiam si ex vi prioris commotionis, post retractionem esset futura feminatio extra vas. Ratio est, quia omni momento tenetur opus prauum abrumperè. Nec refert quòd inde sequatur aliud incommodum, quod sit contra naturam generationis: quia illud per accidens & præter intentionem obuenit. nullo enim modo erat intentà effusio illa extra vas, sed solum abruptio operis mali, ex qua illud præter intentionem sequitur: Simili modo tenetur abstinere à copula, etiam si dum se ad illam præparauit, ita esset concitatus, vt nisi pergat, sit futura effusio extra. Confir. quia ante spermatifimum actus est solum inchoatus & imperfectus in genere luxuria: ergo voluntariè continuando committit nouam culpam: nam finis & consummatio operis illius est in seminatione. quod confir. quia iniuria prolis est in seminatione: ex hac enim sequuntur incommoda supradicta. Aliqui tamen in supradicto casu contrarium tenent; quia retrahere se est contra naturam generationis, quorum sententiam esse probabilem affirmat noster Sancius lib. 9. de matrim. disput. 19. n. 7. Sed quod diximus est verius, & ipsi quoque placet. nam quod directè ibi fit, non est contra naturam generationis posituè, sed negatiuè, quia actus inchoatus non completur: sed huius rei subest iusta causa. imò nec maritus semper actum inchoatum complere tenetur, vt statim dicemus.

In actu coniugali huiusmodi retractio fieri non potest; nisi fortè in mora sit periculum vitæ (vt si hostis repente irruat); vel in signis verecundia, vt si amici vel alij ex improviso superueniant. tunc enim incommoda inde secuta non sunt voluntaria; vnde nec imputantur ad culpam. potest tamen fieri absque peccato mortali in duobus euentis, extra prædicta pericula. Primò, si mulier viri suscepta genitura se retrahat, priusquam ipsa suam conferat. Ratio est; tum quia secundum veriorè & probabiliorem sententiam, sperma muliebri etsi sit valdè conueniens, non tamen est necessarium ad generationem. tum quia si ipsa in actu nihil efficit; potest statim se ad illud excitare, cum hoc nihil sit aliud quam actum coniugalem complere; vt infra dubit. 14. dicitur.

Secundò, Si vir se retrahat muliere consentiente. nam absque eius ad sensu fieri non posse certum est, cum ius habeat maximè ad genituram viri, & ad talem actum vnde possit sequi procreatio liberorum. Hic tamen duæ debent adesse circumstantia. Prior, vt in muliere seminatio non sit facta, neque sit periculum illius, ex vi concitationis præuia. Altera, vt marito post retractionem non impendat periculum effusionis extra. His concurrentibus cum ob paupertatem non possunt plures alere proles, dicunt multi DD. non damnandos coniuges peccati mortalis si se in opere retraxerint. ita Angelus v. Debitum, num. 26. citans Paludanum, qui id docet in 4. d. 31. quaest. 3. conclus. 5. Siluest. v. Debitum, num. 9. Fumus eodem, num. 9. Fauet Caietanus q. 154. art. 11. versus finem. Hæc breuiter in materia verecundia verecundè dixerim ob Confessarios, qui ob crebros euentus hæc non debent ignorare. Vide Sancium lib. 9. de matrim. disp. 19. qui rem hanc fusè & doctè profecquitur.

DUBITATIO VIII.

Vtrum in osculis, tactibus, & aspectibus sit peccatum mortiferum.

D. Thomas q. 154. art. 4.

NOtandum est, Osculum posse fieri tripliciter. Primò, In signum amicitia. Secundò, Osculum Causà delectationis concubitus. Tertio, Causà delectationis ipsius osculi secundum se considerati. Idem dicendum de tactu partis honestæ.

Contactus etiam partis verendæ potest fieri eodem modis. Primò, Causà medicandi, vel aliâ necessariâ. Secundò, Causà voluptatis concubitus. Tertio, Causà voluptatis illius contactus per se spectati. His positis,

Dico Primo, Osculū causà amicitia, secundum consuetudinem patriæ, per se est licitum; similiter & delectatio inde consequens. Est communis sententia DD. & patet ex Scripturis & vsu generis humani. Ratio est, quia hoc nihil est aliud, quam testari signo externo beneuolentiam, & vnionem animorum, (cuius osculum est symbolum) fundatam in coniunctione sanguinis, vel professionis; vt olim inter Christianos; vel in alia causa honesta: vnde etiam delectatio hinc consequens, licita est. Sicut enim licitum est delectari amicitia & coniunctione, ex qua amicitia est orta, & præsentia amici; ita etiâ testificatione & vsu signi illius amicitia. seruandum tamen hinc decorum, & consuetudo recepta, cauendumque scandalum: non enim decet viros Ecclesiasticos, maximè Religiosos, hoc modo testari amicitiam erga feminas; etiam si aliquo modo sanguine iunctæ essent; vel pueros, ex quibus aliquid periculi vel scandali nasci possit.

Dico Secundò, Oscula, si fiant causà delectationis concubitus extra matrimonium, sunt peccata mortifera, & pertinent ad speciem illius actus, ad cuius delectationem referuntur. Ita D. Thomas hoc art. 4. & alij Doctores omnes. Potest autem id fieri dupliciter. Primò, Si quis vtatur osculo tamquam dispositione ad concubitum; nimirum cum animo per illas blanditias ad concubitum excitandi; & de hoc est res manifesta; nam ordinatur ad finem mortiferum: vnde pertinet ad speciem illius actus ad quem ordinatur, & disponit; siue ille sit fornicatio simplex, siue adulterium, siue incestus, siue alterius speciei.

Secundò, Si vtatur tamquam signo, quo phantasia representetur ipse concubitus; vt sic voluptate concubitus in signo fruatur. Hoc modo constat etiam esse mortale: quia exhibet voluptatem actus illiciti tamquam præsentis, simili modo corpus commouens, & ad seminationem spiritus concitans.

Nec refert quòd ille non cupiat vterius progredi, quia eti non cupiat opus ipsum facere exterius, tamen vult illud habere præsens in imaginatione, eoque sic frui: quo modo fit in delectatione morosa absque signo externo, vt infra dubit. 15. dicemus.

Sed difficultas est de osculo, quatenus ipsum per se est actus delectabilis carni, & remotè disponens ad seminationem; Vtrum si quis hac ratione illo vtatur, non intendens vterius voluptatem, quam quæ præcisè ex ipso osculo nascitur, peccet mortiferè, seposito periculo pollutionis, & vterius contentus.

Videtur enim non tam grauitur peccare. Primò, Quia non intendit frui voluptate concubitus, aut seminationis; neque alia, quæ ad hanc propinquè excitet, (qualis est in contactu turpi) sed longè minore, & quæ solum remorè ad illam disponat: ergo non pertinet ad eandem speciem, nec est peccatum mortiferum: sicuti nec ea, quæ ad alia peccata longinquè dirigunt, vt ad ebrietatem, furtum, homicidium, sunt peccata mortifera: vnde nec denegatur absolutio Sacramentalis ijs, qui ab huiusmodi nolunt abstinere.

Secundò, In alijs peccatorum generibus datur non solum peccata graui, sed etiam leuia, ratione paruitatis materiæ; vt patet in furto, in detractioe, in contumelia, in læsione corporali, in timiditate, seu ignaui, in impatientia, in gula, in sacrilegio, in votorum & iuramentorum violatione, & alijs peccatis; exceptis illis, quæ directè opponuntur virtutibus Theologicis, quarum materia vel obiectum est Deus: cur non etiam in peccatis luxuriæ detur paruum ratione materiæ, quod non sit nisi veniale, etiam si cum plena deliberatione fiat? Sanè non videtur posse dari vlla ratio cur id sit peculiare in hoc genere peccati; præsertim cum in materia eius sint diuersi gradus, tum actuum, tum voluptatum, ordine quodam secundum magis & minus se habentium.

Tertiò, Sponsis de futuro conceditur ea voluptas, quæ præcisè ex osculo & contactu manus vel faciei percipitur; ita vt nec venialiter quidem in ea peccent, vt docet Nauar. c. 16. num. 12. Toletus lib. 5. c. 14. Valentia disput. 9. q. 3. part. 3. (quamuis Caiet. art. 4. insinuet esse peccatum veniale:) quia cum sponsalia sint dispositio ad matrimonium, sponsi ius habent ad id, quod est dispositio & præparatio ad actum matrimonij, vt iisdem docent: atqui id nullo modo eis esset licitum, nisi esset dispositio & voluptas remota, & parua in hoc genere, & ex se insufficientis ad excitandum actum principale. Itaque hoc signum est, non esse peccatum mortiferum inter non sponsos.

Obiectio.

Dices, Osculum tale naturâ suâ ordinatur ad concubitum, vt etiam patet ex vsu & instinctu quorundam animantium, in quibus huiusmodi signa solent præcedere: ergo qui consentit in illud, censetur consentire in voluptatem concubitus; ac proinde peccat mortiferè.

Respons.
Remorè
tendunt ad
concubi-
tum.

Respondeo negando consequentiam: etsi enim naturâ suâ eò tendat; tamen hæc tendentia est remota, & ab agente non eò refertur, sed sistitur in voluptate, quam actus ipse per se habet: quæ multum distinguitur à voluptate concubitus. Vnde non est necesse, vt qui in illam consentit, etiam videatur in hanc consentire. sicut qui consentit in litigium, non ideo consentit in homicidium; aut qui in potum largiorem quàm necessitas postulet, in ebrietatem. Confirmatur, quia alioquin etiam inter sponsos essent illiciti; cum hi non possint consentire in voluptatem concubitus præsentem.

59

Hæc sententia videri possit alicui probabilis; vnde in eam valdè inclinat Nauarrus, de pœnitent. d. 1. cap. Si cui. 30. in fine, eam quæ tenet Martinus de Magistris, & aliqui recentiores, quibus idem videtur de visu; eò quòd hic sensus sit magis spiritalis, nec ita moueat aut alteret naturam ad carnalia, vt contactus turpis.

*Sententia
receptior.*

Verum communior sententia est, in istis esse peccatum mortiferum; quæ & mihi probatur: tum

quia communior; tum quia tutius est vt omnia ista quàm maximè vitentur: tum quia sæpè est periculum vterioris consensus, vel morosæ delectationis, vel etiam pollutionis, ratione temperamenti, aut peculiaris dispositionis corporis; quam ob causam expedit in huiusmodi non esse laxum. Vnde etiam inter sponsos censo planè dissuadenda, si causâ voluptatis fiant. Confirm. hæc sententia; Primò, Ratione suprâ indicata. quia osculum vt est delectabile carni, naturâ suâ est signum copulæ vel instantis vel futuræ: vt etiam ex vsu animalium constat. sicut enim osculum amicitia, signum est vnionis animorum; ita carnale, coniunctionis corporum. explicatur enim hoc signo interior affectus; & prius quodammodò fit in signo, quod postea implendum in opere. itaque in eo contineri videtur tacitus quidam consensus in copulam. Secundò, Quia materia non debet censeremota, quæ tantam vim habet ad libidinis ignem excitandum, & sciendum spermatissimum. Alia tamen est ratio ad spectum, vt rectè Caietan. v. Impudicitia, sub finem. quia naturâ suâ eò non tendit, vnde nec habet tam sensibilem voluptatem, nec corpus ita commouet. Tertiò, Quia talis contactus est impudicitia quædam; nam fit causâ voluptatis impuræ. atqui impudicitia excludit à regno celorum, vt in frâ ex Apostolo dicitur: ita Caiet. suprâ. Itaque sententiam illam non dixerim probabilem. Idem sentiendum de amplexibus.

Ad Primam rationem pro ea adductam, negandum est esse dispositionem remotam in natura sanguinea, aut feruente. Ad Secundam, etiam hæc fortè potest dari materia parua, vt si contactus sit ad eò leuis & breuis, vt non sit aptus notabilem commotionem excitare. dici etiam potest, etsi in contactu non sit materia leuis, posse tamen eam dari in visu; & hoc sufficere. Ad Tertiam, Sponsis conceditur, quia est signum copulæ futuræ, in quam ratione matrimonij inchoati consentire possunt.

Dico Tertiò, Contactus partium verendarum, si fiat causâ medicandi, vel alia, quæ censetur necessaria, aut iusta, nullum est peccatum. est communis sententia DD. talis enim contactus est honestus moraliter, quia consentaneus rectæ rationi. Nec refert, quòd interim aliqua delectatio vel motus turpis subornatur; quia id est planè inuoluntarium.

Aduerte tamen, mulieres, præsertim virgines, non teneri huiusmodi genus medicandi in locis secretioribus à viris admittere, vt rectè docet Nauarrus d. cap. Si cui. n. 13. Ratio est, quia nemo tenetur admittere curationem, à qua non minùs abhorret quàm ab ipso morbo, vel morte: at multæ virgines pudicæ malunt tolerare morbum, vel mortem, quàm à viris contingi. Deinde nemo tenetur admittere id, cui coniunctum est periculum turpis motus, aut delectationis carnalis: imò ad heroicum caltatis gradum pertinet malle mori, quàm permittere in se turpes imagines, aut sensum vllum libidinis.

Dico Quartò, Si talis contactus fiat causâ voluptatis eius, quæ præcisè ex ipso nascitur, est peccatum mortiferum, etiam si desit vterior intentio. est communis DD. D. Thomæ & Caietani art. 4. Nauarti suprâ, & in Enchiridio, c. 16. num. 13.

Probatum Primò ex Scripturis: ad Galat. 5. 61
Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, im-
munditia, impudicitia, luxuria, &c. vbi impudicitia pueru-
poni-

60
Contactum
partium
indivisa-
rum, ex
causa iusta.

Si causâ
voluptatis
est pecca-
tum morti-
ferum.

ponitur inter peccata, quæ excludunt à regno: atqui *impudicitia* propriè consistit in turpibus contactibus, vt D. Thomas docet. Aduerte tamen, in Græco non haberi *impudicitiam*, sic enim ibi legitur: *ἀτιμία ἐστὶ μορφή, πορνεία, ἀκαθάρσια, ἀσέλγεια*. Latine: *Que sunt adulterium, fornicatio, immunditia, luxuria*. sed rectè hoc genus impudicitia per *ἀσέλγεια* significatur, quod generatim omnem luxuria intemperantiam complectitur; vel per *ἀκαθάρσια*, quæ omnem turpitudinem & impuritatem designat. Vnde etiam alibi sub hoc nomine ista turpitudine damnari intelligenda est: vt ad Ephes. 5. *Fornicatio, & omnis immunditia nec nominetur in vobis, &c.* & infra: *Hoc autem scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, &c. non habet hereditatem in regno Christi & Dei.* non enim A postolo est curæ, omnes libidinum species à fornicatione & adulterio distinctas propriis nominibus exprimere, sed satis ei est verbis generalibus indicare, vt notat D. Hieronymus in c. 5. ad Galatas, explicans illud, *Manifesta autem sunt opera carnis.*

2. Ex Patribus.

Secundò, Probat ex Patribus. D. Cyprianus Epist. 62. ad Pomponium: *Cerrè ipse concubitus, ipse complexus, ipsa confabulatio, & osculatio, & contentum duorum turpis & fœda dormitio, quantum dedecoris & criminis conficitur? quibus verbis docet, esse graue crimen virgini, dormire cum masculo, etiam si ab eo non corrumpatur; propter complexus, oscula, & fœdam corporum nudorum vicinitatem, quibus voluptas carnalis quaritur.*

D. Basilii lib. de vera virginitate: *Tactum verò ut sensuum omnium perniciosissimum, & sensissimè blandientem, sensusque reliquos in suas illecebras pellicientem, immaculatam quam maximam poterit curâ seruetur.* loquitur de virgine. Vide sequentia. Vbi etiam ostendit, aspectum non allicere ad voluptatem, nisi per tactum quemdam: *Tactus enim, inquit, luminum radius, veluti quibusdam incorporeis manibus, quemcumque voluerit eminus tangit; & quæ corporis manibus attingere non potest, oculorum in tactibus patibonds complectitur, &c.*

62. 3. Ratione.

Tertiò, Ratione: Primò, Quia huiusmodi contactus non solent fieri nisi propter voluptatem resolutionis feminis: atqui intendere hanc voluptatem extra matrimonium, est peccatum mortiferum: ergo, &c.

Secundò, Quia per se & proximè ad hanc disponunt, & hæc ordinariè ex illis sequitur, vt passim Doctores tradunt: ergo pertinent ad eandem speciem morale, tamquam occasio & causa propinqua.

Si causa curiositatis fiat.

Aduerte tamen, secundum quosdam, si talis contactus non fiat causâ voluptatis carnalis, sed solius curiositatis, per se non esse peccatum mortiferum; præsertim si periculum pollutionis absit: quia tunc sub alia ratione magis spiritali & eleuata apprehenditur, quæ tantam vim ad naturam concitandam non habet: & affectus non quarit in eo voluptatem carnalem, sed curiosè cognitionis. Videntur id insinuare DD. cum dicunt illa esse peccata mortifera, si causâ voluptatis fiant; quam restrictionem non adderent, si idem putarent, dum causâ curiositatis. Verùm talis curiositas est periculosa: vnde non solum vt peccatum veniale, sed etiam ob periculum mortalis cauenda.

63

Petes Primò, Vtrum in turpiloquio sit peccatum mortiferum.

Respondeo, Si fiat animo se oblectandi rebus ipsis natiis, & imaginationi obiectis tamquam præsentibus, est peccatum mortiferum; sicut & ipsa delectatio morosa, cuius causâ fit. Similiter si animo excitandi se vel alios ad turpia, vel cum periculo in illa contentiendi, etiam si animus iste desit. Si verò solum fiat ob voluptatem, quæ præcisè ex ipsa narratione capitur, absque vltiore intentione, est peccatum veniale; vt docet Toletus lib. 5. cap. 14. Ratio est, quia est solum voluptas remota, ex confusa apprehensione rerum narratarum, tamquam absentium, proueniens, solum remota ad turpia disponens: non enim narrata & audita leuiter, ita mouent vt visa; & multò minùs quàm contacta. Nec refert etiã fortè talia dicens vel audiens rideat, videaturque illis affici, modò reuerà non delectationis veneret, sed ioci causâ id faciat, & vrbanitatis. Non tamen excusandi, qui volunt videri turpibus dediti, & inde æstimari. nam de letali peccato gloriam querere, est letale, ob illius complacentiam. Si complacentia in turpitudinem ablit, & solum velit apud focios videri fuisse huiusmodi deditus, vt æstimetur ingenium, dexteritas, virilitas, experientia, seposito scandalo non videtur damnandus peccati mortiferi, vt dictum est sup. lib. 2. cap. 47. n. 42. Numquam tamen castus animus huiusmodi narrationibus & iocis sciens & volens delectabitur.

Vtrum turpiloquium sit peccatum mortiferum.

Petes Secundò, Vtrum femina aduertens se tangi ab alio affectu libidinoso, teneatur sub peccato mortali se retrahere, vel impedire talem contactum.

64. Si contactus per se honestus, ex affectu carnis procedat.

Respondeo, Si contactus sit exterius honestus, & iuxta receptum patriæ morem fiat, vt cum in aduentu, vel recessu amicorum, osculum figitur, vel dextera apprehenditur; non tenetur illum refugere, etiam si impurum alterius animum nouerit, vt rectè Caiet. hoc loco docet. Ratio est, quia hic actus per se est licitus.

Nec refert, quòd iste praua intentione faciat; quia quando duo ad vnum opus concurrunt, potest alter facere vel pati bona intentione, quod alter facit malâ: vt multis exemplis ostendi potest. Quod generaliter verum est, quotiescumque ille iustam causam habet non detrectandi; qualis in proposito est patriæ consuetudo, & amicitia, vel consanguinitas. Idem dicendum de contactu locorum secretorum, cum medicamenta applicanda, vel alia causa iusta intercedit; quia actus exterius cum istis circumstantiis est honestus. Hæc intellige, quantum est ex lege virtutis temperantia: nam lege charitatis, ne videlicet alter peccet, tenetur huiusmodi contactus, si commodè potest, declinare.

Si autem contactus per se, & spectatis externis circumstantiis, sit inhonestus, tenetur sub peccato mortali illum vitare, si potest. Ratio est, quia sicuti lege castitatis tenemur vitare pollutionem, ita etiam id quod ad eam excitat: atqui non minùs ad eam excitat talis contactus passiuus quàm actiuus, id est, non minùs ita tangi quàm tangere; ergo sicuti tenemur vitare actiuum sub mortali, ita etiam passiuum. Dicitur autem non posse vitare, quando sine graui incommodo non potest: quod incommodum debet esse tale, vt perpeffioni istius contactus vel violationis præponderet, vel saltem sit æquale: vt si periculum mortis, infamiae, vel amissionis bonorum.

Si per se inhonestus.

norum non permittenti impendeat. Vide Caietanum art. 4. sub finem.

⁶⁵ *Aspectus.* Quod ad aspectum attinet, si versetur circa partes honestas, nullum in eo per se præcisè est peccatum, nisi fortè actus otiosi, aut si ad concupiscendum fiat, vt docet Caiet. v. Impudicitia. Et ratio est, quia cum aspectus sit sensus magis eleuatus & spiritalis, per se non mouet ad voluptatem carnalem. Potest tamen esse peccatum ratione periculi, maximè si sit diurnus. v. g. circa feminam pulchram. Nam aspectus facit vt phantasia apprehendat rem illam non solum vt delectabilem visui, sed etiam vt delectabilem tactui, & carni: ex qua imaginatione naturaliter sequitur in affectu complacentia & delectatio, in spiritibus & sanguine commotio, & hinc in membris rebellio. Itaque curiosi aspectus sunt valdè vitandi. nam innumeris ex illis sunt perducti ad lapsum. Hinc Psalm. 118. *Auerte oculos meos ne videant vanitatem: in via tua viuificame.* & Ecclesiastici 31. *Ne quis oculo quid creatum est? Iob 21. Pepigi sedus cum oculis meis, ne vquam cogitarem de virgine.* Admisceat se plerumque diabolus, & facit vt species visa assidue obuersetur phantasia, quæ sensum affectum allicit, & naturam commouet.

Si autem versetur circa partes inhonestas, etsi non tantam vim habeat, quantam contactus, nec tam directè moueat; tamen plerumque naturam concitat, & voluptatem carnalem excitat, quam sine peccato mortifero intendere non potes, vt docet Siluest. v. Delectatio, q. 4. Si autem ob causam necessariam vel vilem fiat, & nulla talis voluptas intendatur, non erit peccatum, etsi ea præter intentionem subrepat.

Ex curiositate. Si autem ex curiositate fiat, non potest excusari à peccato veniali; imò nec à mortali, si circa diuersum sexum: quia est res valdè scanda contra naturalem honestatem, & valdè libidinem prouocans. Idem ob eandem rationem dicendum, si fiat specie mortificationis; vt docet D. Anson. 2. p. tit. 5. cap. 1. §. De quibusdam qui huiusmodi prætextu feminam coram se nudari faciebant, adeò enim id repugnat naturali honestati, vt primi parentes statim post transgressionem non sint passi se nudos videri, vt idem ait. Circa eundem sexum, si ex curiositate fiat, est minor indecentia; tamen potest esse peccatum mortale ratione periculi consensus in voluptatem, vel in actum turpem, aut ratione scandali.

D V B I T A T I O I X.

Quale peccatum sit stuprum & raptus.

D. Thomas art. 6. & 7.

⁶⁶ *Stuprum generatim.* **S** *Stuprum* generatim significat omnem concubitum legibus vetitum. vnde passim apud Auctores *adulterium, incestus, & libido præposita* stuprum vocantur: vt ex Plauto, Cicerone, & aliis constat.

Strictè. Strictè verò accipitur pro virginis violatione, maximè si per vim fiat. quo modo addit malitiam mortiferam contra iustitiam, actui fornicationis; estque graue crimen, quod etiam morte per leges punitur; siue virgo sit, cui vis illata est, siue corrupta. Grauius tamen est in virgine, propter florem pudicitia vi ereptum.

Si verò non fiat per vim, sed ipsa sponte con-

sentiente, probabilis est circumstantiam virginis non addere malitiam mortiferam, vt ostensum est lib. 2. cap. 10. dubit. 1. quo cap. de hoc vitio & obligatione iustitiae ex eo orta lat multa diximus.

Raptus propriè dicitur, cum persona aliqua libidinis causâ, vi illata abducitur, siue sit masculus, siue femina; siue nupta, siue innupta; siue vis inferatur soli abductæ, siue ijs quorum potestati subest, siue vtrisque: vt colligit Gratianus ex c. 3. De raptoribus. 36. q. 1. Ad raptum enim tria requiruntur; nimirum vis illata, abductio, & vt fiat causâ concubitus, aut alterius libidinis.

Si non abducatur, sed in loco violetur, non propriè dicitur *raptus*, sed vim seu *stuprum* passa: quamuis generatim id etiam raptus vocetur, iuxta D. Thomam art. 7. & Nauar. cap. 16. num. 3. & Gratianum d. c. 3. De raptoribus. 36. q. 1. quem sequuntur alij. vnde & pœnæ raptorum ad tales pertinent. Similiter si nulla vis inferatur, sed ipsa sponte discedat cum amasio, parentibus nescientibus, non erit propriè raptus, sed voluntaria fuga. Itaque requiritur vt vis inferatur vel ipsi, vel saltem ijs ad quos pertinet, v. g. parenti, marito, sponso, curatori; abducendo illam ipsis contradicentibus, & repugnantibus.

Si abducatur non causâ libidinis, sed redigendi in seruitutem, & vindicandi dominij, dicitur *plagium*, non raptus: est enim furtum hominis, non luxuria. non tamen requiritur ad raptum vt re ipsa concubitus sit secutus; sufficit vt eo sine raptus sit, vt ex variis textibus Iuris colligitur.

Petes, Quomodo ergo raptus ponitur species luxuria, cum potius sit species iniuriæ? ⁶⁷ *Quomodo*

Respondeo, Ratione intentionis pertinere ad luxuriam; quia libidinis causâ sit: ipse tamen actus exterior secundum se solum est contra iustitiam, nisi ei coniungatur violatio. Vel certè dicendum est, raptum completum esse speciem luxuria; completur enim per concubitum, ad quem proximè tendit: & sic ratione sui termini pertinet illud opus externum ad luxuriam, veluti quadam species eius; non tamen est propriè, seu metaphysicè loquendo, species; quia circumstantia illa, per quam contrahitur communis ratio luxuria in raptu, non est propriè contra castitatem, sed contra iustitiam.

Ex his patet, duplicem malitiam in hoc actu includi; alteram contra iustitiam, alteram contra castitatem: ac proinde ad vtrumque vitium pertinere; quamuis ratione finis inter species luxuria numeretur.

Notandum est, graues pœnas vtroque Iure in raptos esse constitutas, L. vnica, C. de raptu virginum, &c. pro raptu puella, vel mulieris honesta; siue nupta, siue innupta, statuitur supplicium capitis tum raptori, tum ijs qui ipsi auxilio fuerint: & bona eorum addicenda per Iudicem mulieri raptæ. Deprehensus in flagrante crimine, potest à coniunctis personis, & à tutoribus, vel curatoribus raptæ impunè interfici. Si raptus sit serua, etiam supplicium capitis decernitur, absque tamen bonorum additione. Hic sub raptu Doctores etiam vim illatam libidinis causa, etsi persona non sit abducta, intelligunt.

Iure verò Canonico cap. Raptor. 33 & cap. 34. Statutum. 27. q. 2. statuitur, Primò, vt raptor alienæ sponsæ publica pœnitentia mulctetur.

Secun-

Est impedimentum impediens.

Secundò, Vt sine spe coniugij maneat. Itaque est impedimentum non quidem dirimens, sed impediens ab omni coniugio. Potest tamen Episcopus in eo dispensare. imò quibusdam locis non est hoc impedimentum in usu, vt Nauarrus notauit cap. 22. num. 74.

Sunt excommunicati.

Tertiò, Raptor alicuius puella, vel mulieris cuiuscumque, & omnes illi consilium, auxilium & fauorem præbentes sunt ipso iure excommunicati, & perpetuò infames, omniumque dignitatum incapaces; & si Clerici fuerint, de proprio gradu deijciendi. Ita Concilium Trident. sess. 24. de re-form. matrim. cap. 6.

69 *Est impedimentum pro tempore dirimens.*

Quartò, Inter raptorem & raptam, quamdiu ipsa in eius potestate manserit, nullum potest consistere matrimonium, etiamsi ipsa liberè consenserit; vnde pro eo tempore est impedimentum dirimens. Vbi tamen à raptoe fuerit separata, & in loco tuto & libero constituta, potest illi nubere, si velit. Ita Concilium suprâ. quo casu putant quidam tolli infamiam, & incapacitatem ad dignitates, per raptum contractam: alioquin rapta cogereetur nubere viro infami; quod esset in ipsius grauiam, contra fauorem, quem Concilium intendit dare matrimonio. vide Henriquez lib. 2. de matrim. cap. vlt.

An per nuptias cum rapta, tollatur infamia.

Contrarium puto verius: nam Concilium id aperte videtur excludere; sic enim ait: *Quod si rapta, à raptoe separata, & in loco tuto ac libero constituta, illum in virum habere consenserit, eam raptoe in uxorem habeat; & nihilominus raptoe ipse, ac omnes illi consilium, auxilium, fauorem præbentes, sint ipso iure excommunicati, ac perpetuò infames, &c.* quasi dicat, etiamsi illam duxerit, incurrat in has penas.

Ad rationem.

Ad rationem in contrarium dico, non cogi illam nubere infami, sed posse abstinere, si velit. imò iure ciuili non poterit ei nubere, vt patet C. de rapto virginum; quod fuit confirmatum iure Canonico antiquo, cap. Raptores. 2. & cap. 11. Placuit. 36. q. 2. quamuis id postea reuocatum fuerit, vt constat ex cap. fin. de raptoribus. vnde Concilium non cupit illi matrimonio fauorem præstare; sed restringit concessionem d. cap. finalis, vbi non requiritur vt constitutur in loco tuto, sed solum vt liberè consentiat.

70

Circa prædictum decretum tria notanda. Primum, Valdè probabile videri, illud non habere locum in rapto, qui fit tantum causâ libidinis explenda; de quo iam dictum est: sed dumtaxat in eo qui dirigitur ad contrahendum matrimonium. ita docet Sancius lib. 7. de matrim. disput. 13. n. 4. Congruum enim erat, vt ille raptus esset matrimonij impedimentum, qui propter matrimonium attentatur, nimirum, vt nemo audeat attentare per quod se suo sine videt frustrandum. quæ ratio non habet locum in rapto causâ libidinis facto. Accedit, quòd rariùs ex tali sequatur matrimonium: nam plerumque raptam, vbi libidinem expleuerint, repellunt. Confir. quia verba intelligenda iuxta præsentem materiam. alioqui dicendum erit, etiam ex rapto seruiendi causâ facto, impedimentum nasci.

Secundum, Non habere etiam locum, cum puella sponte consentit abductioni, etiamsi parentibus repugnantibus fiat. Ratio est, tum quia propriè non est raptus; quamuis ratione violentiæ quæ fit parentibus, sub quorum cura est, raptus dica-

tur, & iure ciuili puniatur: tum quia iste raptus non repugnat villo modo libertati matrimonij, cui Concilium eo decreto solum voluit consultum; cuius signum est, quòd semper permittat matrimonium, quando puella suæ libertati est restituta, nec requirat consensum parentum.

Tertium, Non habere locum in rapto, quo si sponsus raptus rapit propriam sponsam; quia id in iure raptus non vocatur crimen raptus; eò quòd ex desponsatione aliquid iuris in eam habeat; vt rectè notat D. Thomas ar. 6. ad quartum, & reliqui Doctores. Vnde Gelasius Papa (vt habetur 36. qu. 1. c. Lex illa 2.) dicit: *Lex illa præteritorum Principum, vbi raptum dicit esse commissum, vbi puella, de cuius nuptiis ante nihil actum fuerat, videbatur abducta.*

DUBITATIO X.

Quid adulterium, & quale peccatum.

D. Thomas ar. 8.

Adulterium iuxta D. Thomam, dictum est quasi ad alienum torum accessio: nihil enim est aliud quàm alieni tori violatio. vnde requiritur vt vterque vel alter sit iunctus matrimonio; nam circumstantia coniugij in viro vel in femina facit vt actus luxuriæ dicatur adulterium.

Porrò hunc actum esse peccatum mortiferum, constat ex pluribus sacra Scriptura locis; Exo. 20. *tum mori Non machaberis.* Leuit. 20. *Si machatus quis fuerit tale. cum uxore alterius, & adulterium perperrauerit cum coniuge proximi sui, morte moriatur & machus & adultera.* Idem habetur Deuter. 22. & 27. *Malédic-tus qui dormierit cum uxore proximi sui.* Job 31. *Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium amici mei insidiatus sum: scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurruerit alij: hoc enim nefas est & iniquitas maxima. Ignis est vsque ad perditionem deuorans; & omnia eradicans genimina.*

Vide pulcherrima in hanc sententiam Ecclesiastici 2. Prouerb. 6. Ieremias 5. 1. ad Cor. 6. *Nolite errare, neque fornicari, neque adulteri, neque molles regnum Dei possidebunt.* Adde etiam, animalia Bruta non-quædam adulterium detestari & vindicare, vt Guilielmus Parisiensis primæ partis de vniuerso parte 3. cap. 8. de ciconiis testatur: *Tempore, inquit, meo, ciconia tamquam de adulterio conuicta per olfactum masculi sui, congregata multitudine ciconiarum, nescio qualiter accusante masculo, vel detegente eius crimen, à tota illa multitudine deplumata atque dilacerata est, tamquam concilio aut iudicio omnium esset adulterij iudicata.*

Ratio est manifesta, quia continet totam malignitatem fornicationis, quam ostendimus esse mortiferam; & præterea iniuriam in coniugem quatenus enim est inter personas nullo vinculo coniugali copulatas, habet deformitatem & omnia incommoda fornicationis; quatenus verò est contra ius coniugis in re graui, est grauis iniuria contra iustitiam admissa: nam *uir non habet potestatem corporis sui, sed uxor; & contra, uxor non habet potestatem corporis sui, sed uir;* vt docet Apoft. 1. ad Cor. 7. Confistit autem hæc potestas, seu hoc ius in duobus. Primò, Quòd alter teneatur alteri volenti debitum coniugale persolvere. Secundò, Quòd teneatur à persona extranea abstinere. Itaque duobus modis fit coniugi grauis iniuria in causâ matrimonij. Primò, Si nolit petenti debi-

71

Adulterium peccatum.

72

Cur sit peccatum mortale.

Ius coniugis.

Dupliciter fit coniugi iniuria.

debitum reddere; tunc enim ei denegat vsum rei suae. Secundo, Si se alteri copulet; tunc enim id quod est coniugis quoad vsum, tribuit alteri: imò cum sit vna caro cum coniuge, carnem coniugis miscet & vnit carni extraneae. quanta autem sit hæc iniuria, patet ex communi hominum aestimatione, qui illam tanti faciunt, vt purent vix posse irrogari maiorem: vnde etiam morte vel perpetuo diuortio illam vindicare solent.

73
Si coniunx
cedat iure
suo.

Dices, Quid si coniunx cedat iure suo, vel etiam fiat leno suae vxoris vt sit particeps pretij, vel alterius commodi?

Respondeo, Eo quidem casu non fore propriè iniuriam in personam coniugis, vt constat ex dictis sup. c. 7. dub. 3. *Scienti enim & consentienti nõ fit iniuria*; vt habet regula Iuris 27. l. 6. de Regul. Iuris: nihilominus erit iniuria in ipsum matrimonij statum & ordinem coniugatorum: sicut si Clericus cedat iure suae exemptionis, quo non potest conueniri coram Iudice sæculari, & sponte linat se ad tribunal sæculare pertrahi, non fiet ei propriè iniuria; sed statui clericali & ordini ecclesiastico. Simili modo qui occidit hominem volentem, non facit illi propriè iniuriam; sed peccat in naturam humanam. Vnde patet, in illo actu adhuc remanere duplicem malitiam, alteram contra castitatem, alteram contra matrimonij statum; et si nõ dicatur propriè iniuria in personam coniugis, v. g. in Petru; eò quod non fiat ipso nolente & inuito, (quod tamen propriè hoc nomen connotat) nec obliget ad restitutionem vel satisfactionem, ob præuiam condonationem; tamen verè est contra iustitiam; quia est contra ius coniugij, & coniugis vt coniunx est, quo ille cedere efficaciter non potest, eò quod competat ipsi non ad bonum priuatum, sed ratione status, qui est communis. vnde cum cessio sit nulla, ius manet, & ita contra illud peccatur.

74
Adulterium
tripliciter
patrat.

Notandum est, adulterium triplici modo posse committi. Primò, Ex parte viri tantum. Secundo, Ex parte feminae tantum. Tertio, Ex parte vtriusque.

Si primo modo fiat, (vt si coniugatus soluta copuletur) erit quidem graue peccatum mortiferum, vt ex dictis patet; minus tamen, quam si coniugata soluta. Ratio est, quia longè magis repugnat Iuri naturæ vt vna femina iungatur duobus viris, quam vt vnus vir duabus feminis. vnde etiam si hoc aliquando fuerit concessum; (vt patet in Patribus veteris Testamenti, qui habebant plures vxores) illud tamen nunquam. Causa cur magis repugnet, est Primò, Quia vna mulier pluribus viris satisfacere nequit, quin ordinariè impediatur generatio, quæ est finis istius coniunctionis. Secundo, Quia etsi fortè interdù generatio non impediatur; tamen erit contra certitudinem prolis: nam incertum erit vtri viro proles sit assignanda, marito an adultero: quod est contra bonam proles educationem, quæ maximè paterna opera indiget. Tertio, Quia fit peculiaris iniuria marito, dum ei aliena proles supponitur, vel saltem ipsa se constituit in periculo id faciendi. Quarto, Fit iniuria proli legitima, adducto à matre in partitionem hereditatis extraneo. Hæc incommoda non sequuntur ex adulterio viri cum soluta. Hinc fit vt adulterium coniugatae vindicetur morte, si maritus illam iure prosequatur; coniugati verò nequaquam. quamquam in veteri Lege vterque morti addicebatur, vt patet Leuitici 20. & Deuter. 22.

Cur vna
non possit
iungi plu-
ribus.

Grauiissimum autem erit, si tertio modo fiat, nisi mirum vtroque coniugij vinculis adstricto: tunc enim in illo actu est duplex iniuria mortifera; nam duorum matrimoniorum iura violantur, & duobus coniugibus iniuria irrogatur. Vnde eo casu in confessione non sufficit accusatio sui de adulterio in genere; sed explicanda est illa circumstantia, ratione cuius iniuria duplicatur.

Si vterque
matrimo-
nio iun-
ctus.

Nec refert, etiam si illæ iniuriæ sint eiusdem speciei; quia non solum species peccati, sed etiam numerus explicandus; non tantum numerus actuum materialium, sed etiam numerus maliciarum, quæ sunt in vno actu; vt si quis vno ictu occidat duos homines, vel duobus maledicat, detrahat, conuictetur.

Adulterium, ex
parte fe-
mina.

Pari modo, quando est adulterium ratione solius feminae, puto id explicandum, propter peculiarem deformitatem & mala coniuncta; ob quæ hoc videtur longè grauius.

Nec obstat, quòd vir in hoc actu nihil agat contra fidem à se datam, cum nulli fidem coniugalem dederit: quia satis est quòd feminae cooperetur in violanda fide, quam ipsa suo dedit marito; & ad alia damna, quæ inde sequuntur.

DUBITATIO XI.
Quid incestus, & quale peccatum.

D. Thomas art. 9.

Incestus est congressus cum consanguinea vel affine intra gradus prohibitos: quales sunt omnes gradus consanguinitatis & affinitatis ex matrimonio contractæ, vsque ad quartum gradum, vt communiter DD. tradunt: ex fornicatione verò vsque ad secundum; vt constat ex Concilio Tridentino sess. 24. cap. 4.

75
Incestus.

Gradus autem cognationis legalis, quæ nascitur ex adoptione, & cognationis spiritalis, quæ ex Baptismo & Confirmatione, propriè ad hoc vitium non pertinent; quia sunt vincula magis spiritalia, nec faciunt coniunctionem carnis & sanguinis, sicut consanguinitas & affinitas. negari tamen non potest, quin violatio talis cognationis per actum luxuriæ habeat specialem deformitatem; cum illa cognatio constituat impedimentum dirimens: vnde talis actus poterit etiam dici incestus, paulò latius extensa hac voce; quia fit cum persona, cui ratione istius coniunctionis specialis debebatur reuerentia in ista materia; nec est aliud nomen, quod ei meliùs conueniat, si cognatio sit ex adoptione. si verò sit ex Sacramento, rectiùs referetur ad sacrilegium.

Porro incestum esse graue peccatum, constat ex Scripturis: 1. ad Corinth. 5. *Omnino audatur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes: ita vt vxorem patris sui aliquis habeat. & vos inflati estis, & non magis luctum habuistis; ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit, &c.* vbi etiam Apostolus illum tradit satanae, eijciendo extra Ecclesiam: & vult totam Ecclesiam ob tale facinus esse in luctu. Leuit. 18. *Omnis homo ad proximum sanguinis sui non accedat, vt reuelet turpitudinem eius: ego Dominus Deus vester.* Deinde recensentur omnes gradus Iure diuino pro illo tempore vetiti, & prohibetur coniunctio: & c. 20. constituitur pœna mortis in transgressores. additur causa, quia rem illicitam, rem nefariam operati sunt.

76
Est pecca-
tum mor-
tale.

Veta-

77
Qui gra-
dus vici-
bantur in
Leuitico.

Verabatur autem illo tempore inter consanguineos quidem primus & secundus gradus; præterquam inter neptem & patrum, vel auunculum: & inter consobrinos. Inter affines, primus & secundus linea rectæ; vt inter nouercam & priuignum, eiusque filium: inter vitricum & priuignam, eiusque vel priuigni filiam. Item primus gradus linea transfersæ; vt inter maritum & fororem vxoris; inter vxorem & fratrem mariti: mortuo tamen marito sine liberis, poterat frater eius accipere vxorem defuncti, vt patet Deut. 25. Similiter mortua vxore, videtur maritus defunctæ potuisse accipere fororem illius; vnde d. c. 18. signatè dicitur: *Sororem vxoris tuæ in pellicatum illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius, adhuc ea vivente: indicando post mortem non esse impedimentum.*

78
Est contra
reueren-
tiam iuri
sanguinis
debitam.

Ratio, cur hoc tantum peccatum sit, est, quia est contra reuerentiam & honorem debitum, in hoc genere actuum, consanguinitati; quam causam passim indicat Scriptura, cum ait: *ne discoperias, ne reueles turpitudinem matris, sororis, &c.* cum enim in consanguineis & affinibus principium ortus nostri intueamur, vt supra lib. 2. c. 46. dub. 1. dictum est, debetur illis certa quædam reuerentia, quoad ea quæ ad actum gignendi pertinent. Hinc filij Noë, Sem, & Iaphet, eû tanta cautione & eulabia virilia patris texerunt; & Cham maledictionem patris ob irreuerentiam & irrisionem incurrit, Gen. 9. Imò etiam quibusdam animantibus similis quidam reuerentiæ instinctus erga parentes est ingenuus; vt Aristoteles lib. 1. historia animalium, cap. 47. docet: vbi refert, camelos nec vi adigi posse vt matribus congregiantur: cumque fraude camelarij pullus quidam contentam matrem, ne posset agnosci, inscendisset, & postea detracto tegumento eam cognouisset, morsu interfecisse auctorem. Ibidem narrat, equum quemdam generosissimum regis Scytharum cum matre congregi nollet, simili artificio deceptum, postea re detecta fugisse, & ex alto se præcipitem datum elisisse. Simile refert Guilielmus Parisiensis primæ partis de Vniuerso part. 3. c. 8. de quodam equo, qui pari modo admisus in matrem, sibi genitalia mordicus præcidit: natura ipsa testante quàm id sit graue piaculum.

Accedit, quòd per illum actum ex duobus fiat vna caro, & veluti vnus homo completus. vnde natura querit eos, inter quos antè non erat coniunctio carnalis; & refugit, qui iam antè ratione consanguinitatis vel affinitatis erant vna caro. Denique ad illud opus requiruntur mas & femina, tamquam duo principia partialia distincta: at per consanguinitatem & affinitatem duo sunt veluti vnum quid, tenens se ex parte alterius principij; vel potius abstrahens ab hoc vel illo sexu: nam frater & soror non aliter sunt vnum, quàm duo fratres, vel duæ sorores, &c.

Grauior tamen multò est incestus cum consanguinea, quàm cum affine in eodem gradu, v. g. cum sorore sua, quàm cum sorore vxoris: quia illud vinculum est multò arctius: nam plus est esse coniunctum aliis ratione proprij sanguinis, quàm ratione sanguinis vxoris: maior enim est vnio ad suam carnem quàm ad carnem vxoris; vnde etiam hoc vinculum est magis naturale.

79 Dubium tamen est, vtrum id faciat diuersitatem specificam in incestu.

Caetanus in artic. 9. negat, & vult solum esse circumstantiam aggravantem; sicut maior quantitas rei ablata in furto. Idem docet de diuersitate graduum vtriusque; addens, non oportere esse sollicitum in ea explicanda in confessione. Idem sentiunt aliqui recentiores.

Sed verius est esse diuersitatem specificam. Primò, Ratione consanguinitatis & affinitatis: hæc enim vincula specie differunt, sicut vnio mediata & immediata, naturalis & voluntaria. Confirmatur, quia multò immanior censetur incestus cum matre, quàm cum nouerca; cum forore, quàm cum vxore fratris. Secundò, Ratione linea rectæ & lateralis; nam nullo vnquam casu fuit licitus concubitus inter consanguineos in linea recta. Et confirmatur, quia longè alia reuerentia debita est matri, alia forori, & longè foedior illius, quàm huius violatio. Tertiò, Ratione primi gradus consanguinitatis linea lateralis & reliquorum. item ratione primi gradus affinitatis linea rectæ, & reliquorum, præsertim linea transfersæ; vt colligitur ex Apostolo 1. Cor. 5. Ratio est, quia illi Iure naturæ prohibiti, & matrimonium dirimunt; hi solum Iure positiuo.

Quod ad gradus reliquos attinet, qui solo Iure 80 positiuo prohibiti sunt, etsi probabilis sit sententia Nauarri cap. 16. n. 3. & multorum aliorum, omnes specie differre, & efficere incestum specie diuersum; tamen contrarium est probabile, nimirum illos gradus in consanguinitate esse eiusdem inter se speciei, similiter in affinitate. Ratio est, quia nullus horum Iure naturæ matrimonio repugnat, & omnis repugnantia, quam habent ad illum actum, est solum ex Iure illo positiuo; quod ob easdem causas, eademque motiua eos vetuit; quorum præcipuum est, vt propinquos in illis gradibus reuerentia deferatur; accessoria, vt affinitates ac amicitia multiplicentur, occasiones libidinis inter propinquos (qui sæpè cohabitare solent) videntur, & amor carnalis vinculis multiplicatis non nimium increseat; vt ex D. Thoma art. 9. & Caetano ibidem colligitur. Et quamuis hæ rationes eò magis appareant & locum habeant, quòd gradus est propinquior; vt in secundo plus quàm in tertio, & in tertio quàm in quarto; hoc tamen non conuincit diuersitatem specificam, sed solum differentiam secundum magis & minus intra eandem speciem.

Notandum est, etsi incestus cum sua consanguinea sit grauior quàm cum affine, consanguinea vxoris; ceteris paribus; tamen hic habet peculiarem effectum, eumque duplicem. Prior est, quòd impediatur petitionem debiti; eò quòd cognoscendo consanguineam vxoris, factus sit vxoris affinis eo gradu, quo ipsa vxori erat sanguine iuncta. Hoc tamen intelligendum, nisi fortè ignorabas esse affinem: tunc enim non esset formaliter incestus, sed simplex fornicatio; vnde nec pœnam incestui constitutam, vt est non posse petere debitum, induceret.

Vbi tamen aduerte, petitionem debiti post Conc. Trident. non impediri, nisi sit consanguinea vxori in primo vel secundo gradu: non autem si in tertio vel quarto. Concil. enim sess. 24. cap. 4. de reform. matr. constituit vt affinitas ex illicita copula non dirimat matrimonium vltra secundum gradum; & Pius V. Extrau. Ad Romanam. anno 1566. declarauit, vltra illum gradum ne impedire

An diuersitas graduum faciat diuersitatem specificam in incestu.

80

81

Impedimentum ex incestu cum consanguinea vxoria.

pedire quidem. Vnde sequitur, nec petitionem debiti, qui est usus matrimonij impedire, cui enim conceditur quod maius est, conceditur etiam quod minus est, & in illo maiore inclusum.

Alter est, quod mortua vxore non possit aliam ducere, & si duxerit, non poterit exigere debitum absque dispensatione. inducit enim hoc peccatum impedimentum, non quidem dirimens, sed impediens. vtrumque colligitur cap. Transmissa. 4. de eo qui cognou. consang. vxoris, & 32. quæst. 7. multis capitulis.

81
Incestus
cum con-
sanguinea
propria.

Vtrum verò simile impedimentum inducat incestus cum consanguinea, disputatur inter DD. D. Thomas in 4. d. 34. q. 1. a. vltimo negat, quem communiter sequuntur Theologi, teste Nauarro c. 22. n. 74. & Couarruuias in epitome 4. decret. cap. 7. in princ. num. 4. Idem tenet Toletus lib. 5. cap. 12. & Siluester, Matrimonium 7. num. 6. cum Rosella & Archidiacono. Nauarrus verò & plerique Canonista cum Panormitano in cap. 1. & 2. de eo, & qui cogno. consang. vxoris, affirmant. Sed certum est, incestum cum sua consanguinea non inducere affinitatem cum vxore, nisi fortè illa etiam sit consanguinea vxoris in primo vel secundo gradu: ac proinde nec impediri debiti petitionem. Itaque si impedit secundas nuptias, id aliunde, nimirum ex vi peculiaris ordinationis Ecclesie, prouenit. Et quamuis Canonistarum sententia sit probabilis, mihi placet sententia Theologorum: nam cap. 8. de incestis. 33. q. 3. imposta pro tanto crimine satisfactione, additur in fine: *Sane quibus coniunctio illicita interdicitur, habebunt in eunda melioris coniugij libertatem.* Vbi generatim omnibus id conceditur. & cap. 4. Si duo. 35. q. 6. de incestuosis iam separatis dicitur, *Qui iuuenes sunt, alia matrimonij contrahere non prohibeantur.* vbi, vt bene notat Caietanus contra Glossam, non disponitur vt si non sint iuuenes, prohibeantur, sed determinatur causa, cur in futurum illi non sint prohibendi. Olim tamen aliquando in pœnam prohibebantur contrahere secundas nuptias, sicut & alij, qui pœnitentiam publicam egerant, quod videtur adhuc seruari in Curia Romana. nam quando dispensatur inter consanguineos vt possint contrahere; si præcessit copula, additur clausula, vt mortuo coniuge, alter maneat cœlebs. Quidam tamen dicunt, id non ob stare in foro conscientie: esse enim clausulam ordinariam. Imò omnia impedimenta Iure humano impediencia, vsu contraria esse abrogata, ita vt non necessario petenda sit dispensatio.

DUBITATIO XII.

Quid sacrilegium in materia luxuria, & quale peccatum.

D. Thomas art. 10.

83
Res sacra.

Sacrilegium hoc loco nihil est aliud, quam violatio rei sacre per actum venereum. *Rem sacram* voco personam Deo per votum castitatis dicatam, & locum, vel aliam rem consecratam.

Violatio.

Violatio est cum aliquid agitur, quod peculiariter sanctitati illius vel reuerentie illi vel potius diuino in illa Numini debita, repugnat: tunc enim illa res, quantum ex facto hominis quodammodo contaminatur, polluitur, & veluti profana efficitur. Potest autem res sacra dupliciter violari.

Primò, Actione, quæ sit contra aliam virtutem, v. g. contra iustitiam, vel castitatem; vt si persona sacra verberetur, vel occidatur; si res consecrata furto furripiatur; si reus ad locum sacrum confugiens, vi inde contra Ius abstrahatur; si persona sacra se polluat: & tunc opus habet duplicem malitiam & duplicem speciem, & sub duobus vitiorum generibus ponitur, iuxta ea quæ dubitat. 4. diximus.

Secundò, Actione, quæ non sit contra aliam virtutem, sed solum inde malitiam contrahat, quod rem sacram indignè tractet; vt si opus matrimonij in loco sacro absque necessitate fiat. Nos hic solum de violatione illa rei sacre agimus, quæ fit per actum venereum internum, vel externum, siue ille simul sit directè contra castitatem, vel iustitiam, siue non sit. De alijs sacrilegijs dictum est lib. 2. cap. 45.

Hoc autem fieri potest quinque modis. Primò, Si persona sacra in turpe opus externum, vel etiam in delectationem internam consentiat: violat enim sanctitatem suæ personæ, quæ in eo sita est, quod Deo per votum castitatis sit consecrata.

Secundò, Si persona non sacra consentiat in turpe opus circa personam sacram.

Tertiò, Si vtraque sit sacra: tunc enim duplex est sacrilegium; sicut est duplex adulterium, cum vterque est coniugio copulatus.

Quartò, Cum sit in loco sacro absque necessitate, etiam si sint coniuges.

Quintò, Cum sit circa aliam rem sacram, vel eius interuentu: vt olim fecerunt quidam heretici, excipientes sperma calice, horrendo prorsus sacrilegio.

Dixi in quarto modo, *absque necessitate*; quia si longo tempore maneat conclusi in loco sacro, ratione belli vel concussionis, militaris, & imminet alteri periculum incontinentie, non erit peccatum, reddere aut etiam petere debitum in loco sacro, si alibi non est opportunitas: vt docet Siluester v. Debitum, n. 5. & v. Consecratio, 2. num. 5. Richardus in 4. d. 32. art. 3. q. 2. Alphonfus à Castro lib. 1. de prest. legis pœnal. cap. 7. docum. 2. Couarruuias, de sponsa lib. p. 2. cap. 7. §. 2. num. 3. Toletus lib. 5. cap. 12. (quamuis Paludanus in 4. d. 32. q. 4. & quidam alij, putent esse peccatum mortiferum.) Ratio est, quia in eo casu id non censetur ab Ecclesia vetitum; hoc enim nimis esset durum, nec satis congruum indulgentie Apostoli, 1. ad Corinth. 7. *Nolite fraudare inuicem, nisi forte ex consensu ad tempus, vt vacetis orationi: & iterum reuertimini in idipsum, ne tentet vos satanas propter incontinentiam vestram:* quando ergo est periculum incontinentie, non est id prohibendum. Vnde etiam Ecclesia tunc non polluitur, vt rectè docet Castro supra, & alij; sicut nec cum sanguis licite in sui vel rerum sacrarum defensionem effunditur, aut semen per pollutionem nocturnam; quia vbi nulla est culpa contra loci sanctitatem, nulla est violatio. Danda tamen est opera vt quàm occultissimè fiat, propter scandalum.

Si tamen nullum sit periculum incontinentie, non videtur licitum; quia in eo loco tenentur abstinere quantum commodè possunt. Vnde passim DD. requirunt vt actus ille sit necessarius ad vitandam incontinentiam. Hinc infert Toletus cum Siluestro, fore peccatum mortiferum, si sobolis vel delectationis causâ conueniant; quod intel-

Dupliciter
res sacra
violatur.

84
Quinque
modis fit
hoc sacri-
legium.

85
Si coniuges
longo tem-
pore in loco
sacro con-
clusi.

86
Si non sit
periculum
inconti-
nentie.

intellige de petente: nam reddens facilius excusari potest, cum nesciat alterius dispositionem.

Contrarium tamen non videtur improbabile, quod docet Angelus v. Debitum, num. vlt. citans pro se Richardum & Alexandrum. hominibus enim plebeijs maior quaedam licentia est necessaria; vix enim possunt definire quando sit periculum sufficiens incontinentia, ad petendum. Deinde alter non potest scire an in petente sit reuera periculum, an fingat; nec petens id facile fatebitur, praeterea nisi interdum conveniant, facile incidunt in tale periculum. vnde Apostolus insinuat vt reuertantur in idipsum, ne in periculum incidant. Denique res illa satis est in praxi intricata & perplexa. Quare quando diu sunt conclusi, v.g. per 15. vel 20. dies, puto illos non solū liberē potestē reddere, sed etiam petere; idque non tantum in fine illius temporis, sed etiam in medio; imò etiam in principio, quando putatur conclusio tam diuturna futura: sicut si paucorum dierum.

Adde, quosdam DD. existimare, copulam coniungalem in loco sacro si occultè fiat, etiam cum non sunt conclusi, non esse peculiare peccatum sacrilegij. quam sententiam satis videri probabilem affirmat Gabriel Vasquez 1. 2. disput. 98. c. 3. num. 6. Idem dicit de occulta effusione sanguinis. quia, inquit, secundum communem sententiam solū violatur locus sacer pollutione & sanguinis effusione notoria; ergo cum in his solū sit sacrilegium, quia locus sacer per hanc profanatur; solū erit peccatum sacrilegij, cum sunt notoria. Vnde sequitur, etiam fornicationem & pollutionem in loco sacro, si omnino occultè fiat, non fore sacrilegium mortiferum; vt expresse ibidem tradit. Eandem sententiam insinuat Sotus in 4. d. 3. 2. col. pænult. & Angles in Floribus de matrimonio, pag. 313.

Sed contraria sententia mihi probatur cum aliis DD. quia etsi occulto actu non ita polluitur locus sacer, vt teneamur eo abstinere; tamen reuera polluitur, id est, sanctitas eius violatur; adeo vt simulatque res in notitiam aut famam publicam venerit, egeat reconciliatione; vt colligitur c. Significasti, de adulteriis. Confirm. quia notitia hominum non polluit locum, sed factum praecedens, licet cum occultum esset, non teneamur tamquam à polluto loco abstinere. Simile est in peccato occulto, cui annexa excommunicatio. Hoc enim verè inducit excommunicationem, etiam si non teneamur illum vitare, nisi res deueniat in publicam hominum notitiam. Confirmatur, Quia Ecclesia ob reuerentiam loci sacri non solū tales actus ibi publicè fieri, sed absolutè ibi fieri vetuit. voluit enim immunitate talium operum loci sanctitatem honorari, quamuis ad vitandos scrupulos & molestias noluit expiationem esse necessariam, nisi res in publicum deueniret. Quamdiu enim res manet occulta, etsi quàm maximè contra sanctitatem & reuerentiam loci actum sit, tamen eius sanctitas non est laesa in mentibus hominum, vnde non eget reconciliatione, quæ propter hominum apprehensionem est introducta.

87 Petes, Vtrum si is, qui peccat luxuriæ peccato, sit sacerdos simul & Religiosus, committat duplex sacrilegium, alterum contra sanctitatem quæ est ex voto castitatis, alterum contra sanctitatem Ordinis? Videtur enim esse duplex, quia illæ rationes sunt specie diuersæ: aliter enim Religio-

sus ratione voti dicitur persona sacra, aliter ratione sacerdotij: ergo etiam erit diuersa obligatio vitandi actum venereum. Confirmatur, quia constitutio illa, qua Ecclesia ob honorem Ordinis sacri vetat illum actum, constituit illum in specie sacrilegij, & imponit obligationem Religionis: atqui hæc obligatio est specie diuersa ab ea, quæ inducitur per votum castitatis in Religione: sicut obligatio audiendi Sacri ex voto, & ex præcepto Ecclesiæ, est diuersa: ergo sicut hic est duplex sacrilegium, si Sacrum omittatur; ita ibi, si contra illam duplicem obligationem peccetur.

Ob hoc argumentum hæc sententia videtur mihi valde probabilis, & iuxta eam vtraque circumstantia distinctè in confessione explicanda.

Multi tamen recentiores tenent esse solū simplex sacrilegium: etsi altera circumstantia alteram non nihil iuuat ad augendum peccatum intra eandem speciem. Ratio est, Quia illæ obligationes sunt eiusdem rationis, vel potius non sunt nisi vna obligatio: sicut cum idem bis eidem diuersis occasionibus promittitur, si postea fides violetur, non est duplex iniustitia, aut duplex peccatum contra fidem, sed simplex: quia secunda promissio non inducit nouam obligationem promittenti, nec tribuit nouum ius promissario; cum omnis obligatio, & ius omne, quod tali actu induci potest, iam priori actu sit inductum; sed confertur idem quod antè, repetito eodem titulo. Simile est, cum idem bis donatur: secundus enim actus est inefficax respectu noui Iuris, cum iam totus effectus eius sit productus. Vnde sequitur, votum castitatis Ordini sacro annexum non inducere nouam obligationem distinctam ab ea, quam induxit professio Religionis; sed eandem per illud confirmatam, & veluti repetitam.

Hæc sententia est valde probabilis, si ponamus non esse peculiare præceptum Ecclesiæ, quo ordinati teneantur continere sine voto; sed totam obligationem esse ex voto, sacris Ordinibus constitutione Ecclesiæ annexo. Sed hæc pertinet ad disputationem de Ordinibus sacris.

Notandum, graues pœnas in sollicitatores & corruptores sacrarum virginum, & in eos qui consilium vel auxilium præbuerint, esse constitutas, vt patet 27. quæst. 1. cap. Si quis rapuerit: mirum supplicium capitis, & bonorum priuationem Monasterio addicendorum. Acceptum est hoc caput ex Nouellis Iustiniiani.

DUBITATIO XIII.

Quæ peccata luxuriæ dicantur esse contra naturam.

Dupliciter peccatum dicitur esse contra naturam. Primò, Generatim, quia est contra dictamen rationis naturalis: & hoc modo etiam fornicatio, incestus, adulterium, raptus & sacrilegium dicuntur esse contra naturam. Secundò, Strictè, quia est contra ordinem, quem natura etiam in ceteris animantibus requirit; seu quem natura illius actus postulat, vt possit sequi conceptus. Cum enim hic ordo ita peruertitur vt conceptio fieri nequeat, dicitur propriè peccatum contra naturam. Natura autem actus venerei, vt ex eo possit conceptio fieri proles eiusdem speciei, postulat quinque. Primò, Coniunctionem duorum. Secundò, Eandem in vtroque naturam.

Tertio,

Probabile est esse duplex sacrilegium.

Contrarium etiam probabile.

88

Pœna in sollicitatores & corruptores sacrarum virginum.

89

Dupliciter dicitur peccatum contra naturam.

Tertio, Sexum diuersum. Quarto, Organa, seu vasa congrua. Quinto, Debitum modum. Hinc fit vt quinque modis possit esse peccatum contra naturam in hac materia.

Quinque modis potest peccatum esse contra naturam.

Primo, Si quaratur voluptas carnalis per se corruptionem absque coniunctione. Hoc vocatur *mollities*, vel *pollutio*.

Secundo, Si quaratur in coniunctione cum re alterius naturæ; v. g. cum bruto, vel demone; quod rursus diuersis modis fieri potest; vt demone comparente in forma bruti (v. g. hirci) vel hominis, vel alicuius dei gentilium, Iouis, Martis, Saturni; vt olim quibusdam feminis. Item vel in vase naturali, vel contra naturam. Vnde possunt hic plures turpitudines ratione diuersarum circumstantiarum concurrere.

Tertio, Si in eodem sexu: vt si mas cum mare, femina cum femina. cum enim est idem sexus, coniunctio non solum repugnat naturæ generationis, ratione vasorum, seu organorum; sed etiam ratione personarum, quæ secundum se sunt prorsus ineptæ.

Quarto, Si in diuerso sexu eiusdem speciei, sed non in congruo vase, vel instrumento. Hi duo posteriores modi ad *sodomiam* pertinent, tertius tamen est grauior, & iuxta D. Thomam & Caietanum continet deformitatem alterius speciei, ratione circumstantiæ eiusdem sexus.

Si modus sit contra naturam.

Quinto, Si coniunctio quoad cetera sit naturalis, sed inordinatio fit in modo, (vt si auersè fiat, vel viro succumbente) ita vt non possit sequi generatio, nimirum quia genitura non potest recipi vel attrahi. eodem pertinet si vir de industria, in congressu, genituræ emissionem impediatur: vel ante illam factam se retrahat. est enim contra naturam generationis. secus tamen si mulier suscepta genituram se retrahat, modò id fiat absque periculo viri; vt supra dubit. 7. in fine dictum est. Si autem non sit tanta peruersio in modo, quin possit sequi conceptus, non erit per se peccatum mortiferum, neque dicetur peccatum contra naturam, sed præter naturam. Quòd si ratione constitutionis corporis coniuges non possint seruire modum vilitatum; non peccabunt vtendo altero; modò fieri possit conceptio, genituram in matricem attractam: quia tunc iste modus non erit incongruus, sed conueniens illorum dispositioni. Imò etiam si possent facile vilitatum modum seruire, non erit culpa mortifera in peruersione modi, si conceptio fieri possit. Ita multi DD. D. Antoninus 3. p. tit. 1. c. 20. §. 3. vbi pro hac sententia citat Albertum Magnum, qui in 4. dist. 31. dicit, *nihil eorum que faciunt maritus cum vxore seruato debito vase, esse de se peccatum mortiferum.* Angelus v. Debitum, n. 24. Siluest. v. Debitum, n. 7. Caiet. q. 154. a. 1. §. ad 2. de modo. Nauarrus cap. 16. n. 41. Omnes tamen iudicant esse valde reprehensibile, & culpam venialem; cum etiam beatiæ naturalem modum seruent. vnde credo vxorem non teneri reddere sic petenti: quia non tenetur quouis modo soluere debitum, sicut nec alius cuius debitor, sed modo congruo & rationabili. Neque Caietanus loco citato contrarium docet, vt quidam volunt. cum enim dicit vxorem esse ad omnem modum, ex quo potest sequi generatio; solum vult dicere, talem modum non egredi limites vsus matrimonialis, & solutionis debiti. Inde tamen non sequitur, vxorem ad talem modum

posse cogi; nisi subit rationabilis causa, vt cum aliter commode fieri nequit.

Notandum est, supra dictos modos specie distingui; quia singuli continent peculiarem & distinctam turpitudinem repugnantem castitati, vt ex dictis colligitur: cui turpitudini coniungi possunt alia deformitates, quibus constituuntur species luxuriæ naturalis; nempe *adulterium*, *stuprum*, *raptus*, *incestus*, *sacrilegium*, vt bene declarat Caietanus. si enim vxor alterius cognoscatur in vase non naturali, erit non solum peccatum sodomie, sed etiam adulterij; quia per luxuriam fit iniuria toro coniugali, quamuis non propriè dicatur adulterium, eò quòd hoc nomen violationem tori per luxuriam naturalem denotet. continet tamen similem iniuriam, etsi non parem, secundum Caietanum; quia proprium vas coniugale non violatur. Idem dicendum proportionem in *raptu*, *stupro*, & *incestu*: nam circumstantia personæ, & vis illata talem malitiam addent luxuriæ contra naturam, qualem naturali; etsi non omnino parem, & nomina illa non soleant tribui nisi naturali. Similiter in *sacrilegio*: nisi quòd hoc nomen æquè propriè dicitur de luxuria contra naturam, si per eam locus sacer, vel persona Deo dicata violetur, atque de naturali.

Quòd autem omnes istæ species sint peccata mortifera, est communis sententia DD. & colligitur manifestè ex Scripturis, nam de tertia & quarta specie, quæ sodomia dicitur, multa habentur Leuitici 18. & 20. & constituitur illi pœna mortis: & Apostolus ad Romanos 1. valde exaggerat grauitatem istius peccati; docetque Deum permisisse gentiliū Sapientes in tantam turpitudinem & ignominiam labi, in pœnam idololatriæ. ad Gal. 5. *Opera carnis sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, &c. que prædico vobis sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non possidebunt.* vbi sub *immunditia* hoc peccatum comprehenditur; nam ita vocat illud ad Rom. 1. Similia de *immundis* habet ad Ephes. 5. Idem patet ex vindicta qua Deus olim hoc peccatum persecutus est igne sulphureo in pentapolim cælitus immisso, & oppidis illis cum omnibus habitatoribus suis momento deletis, Genes. 19. In historiis Periaris legimus, nationem quamdam robustam, & giganteam itaturæ, ob idem flagitium, simili ferè modo deletam; immisso de cælo iuvene quodam instar solis splendido, qui fulminibus in eos vibratis omnes exussit; & huius facti multa adhuc extare vestigia. Hinc passim receptum apud Christianos vt hoc crimen flammis expietur. & iam olim à temporibus Constantini, vel Constantij, morte plesti consuevit; vt patet C. Ad legem Iuliam de adul. leg. 31. *Cum vir nubet in feminam viris porrecturam, quid cupiatur, vbi sexus perdidit locum? vbi scelus est id quòd non proficit scire? vbi venus mutatur in alteram formam? vbi amor queritur, nec videtur? inuenimus in surgere leges, armari fura gladio vltore; vt exquisitis panis subdantur infames, qui sunt, vel qui futuri sunt rei.* Imò non ita multo post edita est constitutio ab Imperatoribus qua plectuntur pœna ignis, vt cõstat ex C. Theodiano lib. 9. tit. 7. vbi sic habetur: *Imperatores Valentinianus, Theodosius & Arcadius A. A. A. Orontio Picario urbis Rom. Omnes, quibus flagitij vsus est, virile corpus muliebriter constitutum alieni sexus damnare patientia. (nihil enim discretum videri*

90
Distinguitur species.

91
Est peccatum mortifera.

92
Vltio dicitur in sodomiam.

ter habere cum feminis) huiusmodi scelus spectante populo flamme vindices expiabunt.

Eidem flagitio iure communi constituta est iplo facto confiscatio bonorum, iuxta Glossam in cap. Cum secundum 19. v. Natura contrarias. de heret. in 6. quam communiter à DD. approbati ait Bermon. de concubitu, fol. 123. num. 27. Denique est sufficiens causa diuortij perpetui, sicut adulterium, cap. 7. Omnes cautiones. 32. q. 7. ellque communis sententia DD. idque siue agendo siue patiendo commissum sit, quia violatur fides matrimonij, per quam coniunx coniugi totum corpus suum tenetur castum seruare; ita saltem vt illud alteri aliquo genere concubitus non misceat, nec carnem suam in alterum diuidat.

Ex quibus patet, etiam secundam speciem, quæ duas infra se comprehendit, concubitus cum bruto, & cum demone, esse peccatum mortiferum; quia hæc sunt grauiora, quam sodomia; cum diuersitas speciei magis repugnet illi congressui. Complectitur ista Apostolus generali nomine immunditia vel luxuria. Concubitus cum bruto prohibetur expressè Leuit. 18. & 20. sub pena mortis, & iubetur quoque brutum interfici: quod etiamnum vsu receptum apud Christianos.

De quinta specie est etiam communis DD. sententia; quia iste modus repugnat conceptui, & naturæ generationis: vnde non est minus peccatum, quam pollutio. Confirmatur ex Scriptura Genes. 38. vbi Dominus ob simile peccatum puniuit mortè Onam filium Iudæ: quamuis ibi aliud quoque crimen accesserit, nimirum inuidia in fratrem, ne illi nasceretur semen.

De mollitie dicemus dubitatione sequenti.

92 Ex his facile potest intelligi quis sit ordo inter hæc peccata: nam grauissimum est congressus cum demone: tum quia cum sit spiritus, longissimè abest à debita proportione, quæ requiritur inter conredientes; tum propter commercium & societatem cum iplo, quæ est contra virtutem religionis. Deinde bestia alitis. Tertio, Sodomia cum eodem sexu. Quarto, Cum diuerso sexu. Quinto, Quando modus est contra naturam. Sexto, Pollutio simplex.

93 Porro omnes hæc species sunt peiores quam reliquæ supradictæ, si considerentur qua parte sunt contra castitatem: non autem si spectentur absolute vt inuoluunt maliciam alterius speciei, contra iustitiam, pietatem vel Religionem: simplex enim pollutio, vel inordinatus concubitus cum vxore, non est absolute maius peccatum, quam concubitus cum matre, vel cum moniali: est tamen maius in ratione luxuria; quia per se magis est contra naturam generationis; cum ista non sint contra naturam illius actus, sed solum contra conuenientem ordinem requisitum ad prolis educationem, & contra alias virtutes. Hoc modo intellige DD. qui omnia peccata contra naturam videntur ceteris facere maiora. Alia tamen ratione in istis videri possit esse maior luxuria, nimirum ex parte affectus: qui enim voluptatis causâ paratus est adulterium & incestum admittere, non abstinabit etiam à sui pollutione. pronitas quoque & facilitas ad pollutionem nonnihil minuit in ea luxuria culpam.

DVBITATIO XIV.

Quale peccatum sit pollutio voluntaria, & quibus euentis possit excusari.

R Espondeo, Eam, si plenè voluntaria sit, esse peccatum mortiferum: si autem non sit plenè voluntaria, solum veniale, vel nullum. Est communis sententia Doctorum.

94 Pollutio est peccatum mortiferum.

Probat prior pars ex Scripturis; 1. ad Cor. 6. Nolite errare: Neque fornicari, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores, &c. regnum Dei possidebunt. Vbi DD. passim per molles intelligunt huic peccato deditos; quod etiam inde vocant mollitiem. Verùm Græci per molles (μαλακίαι) intelligunt pathicos, seu turpia patientes, quibus respondent masculorum concubitores (ἀρσενικοίρα.) Neque vsquam alibi in Scriptura hoc nomen pro crimine libidinis ponitur. nihilominus satis probabile est etiam istud peccatum significari: nam est signum peculiare mollitiei animi. Deinde probari potest ex iis locis, vbi immunditia damnatur, vt ad Gal. 5. & ad Ephes. 5. nam hoc nomine omnes anonymæ libidines significantur, vt D. Hieronymus notat: & alioquin est quoque specialis quædam impuritas in hoc actu.

Denique ratione probatur, quia iste actus est contra primarium finem, ob quem à natura est institutus; qui est generatio, vel conceptio hominis. vnde caret principali ordine, & habitudine quam natura in eo requirit: ac proinde grauem inordinationem continet. Confirmatur, quia si fornicatio est peccatum mortiferum, quæ tamen solum caret debito ordine ad prolis educationem; multo magis hic actus, qui repugnat conceptioni.

Hinc patet, mulierem non admittere hoc peccatum, aut aliud præsertim mortiferum, quando in actu coniugali, suscepto virili spermate, ipsa non feminauit, si immediatè post ad hoc se concitaret: quia id nullo modo est contra naturam generationis, sed illi maximè consentaneum. Est enim complementum actus coniugalis, & multum iuuat ad perfectionem prolis, vt Medici tradunt. Confirmatur, Quia alioquin grauisimo periculo peccati mortalis femina per actum coniugalem exponeretur. Sæpè enim fit vt vel ratione tardioris naturæ, vel quia voluptatem paruam sentiunt, in actu illo non femineat, & tamen inde maneat plurimum incitæ: ita Sancius lib. 9. de matrim. disp. 17. & aliqui alij Doctores.

Potest autem hic actus dupliciter esse voluntarius. Primo, Per se. Secundo, In causa. Per se, vt cum directè est volutus & procuratus. Dico, & procuratus: quia vt actus dicatur voluntarius, non sufficit esse volutus, sed etiam requiritur vt ab illa voluntate procedat. Hoc modo est peccatum mortiferum, etsi non voluptatis, sed solius sanitatis, vel tentationis mitigandæ causâ procuraretur, vt communiter DD. tradunt. Confirmatur, Si causâ quod enim tentationis causâ non liceat, patet; tum quia sic non vincitur tentatio, sed ei ceditur & succumbitur; tum quia si id licitum est, cur Sancti tantam incediam & alias asperitates carnis domandæ causa subierunt? cur hoc certamen durissimum & præcipuum hominis Christiani à sanctis Patribus est habitum? tum denique, quia

95 Dupliciter est voluntarius. 1. Per se.

Si causâ sanitatis vel mollestie carnis mitigandæ.

si quis aliis praesidiis uti nolit, hoc opus concessum est quidem in remedium concupiscentiae; sed in legitimo coniugio, non extra. non enim naturalis institutio pervertenda est ob finem extrinsecum & accidentarium. Vnde si quis hoc opere in hunc finem uti velit, debet capessere matrimonium. Confirmatur, quia finis primarius illius operis est proles: ac proinde postulat eum statum in quo proles suscipi & recte educari possit, qui est matrimonium.

Ob eandem causam non est etiam licitus fanitatis ergo, nisi in legitimo coniugio.

*Licitum
emittere
sanguinem,
non est se-
men.*

Nec obstat, quod fas sit detrahere sanguinem ob hunc finem, & etiam secare membrum; quia haec solum sunt instituta propter bonum individui: partes enim sunt propter bonum totius: vnde de illis disponere possumus prout expedit saluti individui. genitura autem solum propter naturae propagationem: vnde illa uti non possumus, nisi eo modo ut possit sequi generatio.

*96
Obiectio.*

Dices, Ipsa vasa spermatica sunt instituta ad propagationem, tamen propter salutem corporis possunt excindi, vel intercepti: cur non etiam emitti quod illis continetur, si corporis salutem officere incipiat.

Resp.

Respondeo, Est dispar ratio: quia illa vasa etiam sunt pars corporis: vnde de illis, sicut de aliis partibus statuere possumus: at semen non est pars corporis, nec propter illius bonum est institutum, sed sobolis causa, tamquam eius rudimentum. Deinde etsi forte semen in illo casu detrahi posset medicamento cathartico, (si tamen eo modo, quo bilis, pituita, & melancholia absque libidinis sensu subdici potest, quod ego non puto) tamen non potest pelli eo actu & impetu; quem natura fecit illi proprium: quia hic solius sobolis causa institutus est: vnde nec a Medicis praescribi pharmacum eo fine ut naturam ad illum impetum concitet.

*97
2. In causa.*

In causa voluntarius est, quando praevideatur ex aliqua causa secuturus; & illam idcirco tenemur vitare, nec tamen vitamus.

*Ut peccatum sit voluntarium in causa, tria requiruntur:
1. Ut sit praesens.*

Vbi advertit, tria requiri ut aliquod peccatum sit voluntarium in causa. Primum, ut aliquo modo praesens sit illud secuturus: quod enim nullo modo est cognitum, non potest censeris voluntarium, seu liberum; ac proinde nec potest imputari: atqui hic non esse praesens, est non esse cognitum: agitur enim de effectu secuturo ex aliqua causa, qui non cognoscitur nisi praevidendo. Itaque etiam si causa sit culpabilis; si tamen nullo modo suspicabaris inde talem effectum secuturum, non imputabitur tibi ad culpam, quia non erit voluntarius. etsi enim erat in tua potestate vitare causam & non vitare, & consequenter pecces in ea quantum ipsa secundum se peccatum est; non tamen erat in tua potestate illam vitare ut est causa talis effectus; quia sic non erat tibi cognita.

*98
2. Ut causam tenearis vitare.*

Secundo, ut causam, propter illum effectum, tenearis vitare. si enim causam vitare non teneris, iam effectus ille non potest tibi imputari ad culpam; vnde non censetur tibi voluntarius, sed solum permissus maioris boni causa.

Quando non tenearis vitare.

Non teneor causam vitare, quando ipsa secundum se est licita, praesertim si sit consentanea officio vel pietati, vel habeat notabilem commoditatem, vel finem honestum. Sic DD. passim tradunt, confessarium non teneri vitare suam fun-

ctionem, nec studiosum sua studia, etiam si inde tale quid patiantur: de quo vide Nauarrum cap. 16. num. 7. ubi idem docet de veredario, cui id ex equitatione obvenire solebat; & alibi de Medicis, chirurgis, & aliis, qui infirmos tractant. Et merito; quia haec omnia non sunt ex natura rei dispositiones ad illum effectum, sicut nec ad turpem vili motum; sed solum ex miseria naturae, per peccatum originale contracta, quae non est culpa, sed poena; cui interdum accidit peculiare corporis temperamentum, vel prava consuetudo olim contracta, eodem iuvans. Itaque hic effectus plane per accidens se habet ad illam causam, sicut defectus proveniens ex conditione materiae, ad operationem artificis in ea materia operantis, v.g. ut rubigo obueniens cultro ad intentionem & actionem cultrarii; ut recte dixit Caietanus Opusc. 22. Vnde sicut artifex non debet relinquere opus ob defectum, quem contrahet ex necessitate materiae; ita nec homo tenetur honestas actiones vitare ob turpem motum, vel pollutionem ex conditione naturae corruptae, illarum occasione obvenientem.

Hoc tamen intelligendum, si absit morale periculum consensus: ut cum quis se satis firmum credit ut huiusmodi illecebra non sit voluntas rationalis permouenda. Si absit morale periculum, ita ut non confidat se fore satis firmum, tenetur causam vitare; non enim ob viliam rem potest se formali periculo peccandi exponere, iuxta illud Ecclesiastici 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.*

Petes, Quid si ob alium finem teneat vitare causam, & non vitem; censetur tunc pollutio inde secuta voluntaria & mortifera? Exemplum sit in esu copioso bulborum, vel aliorum ciborum calidorum & flatulentorum, & in largiore potu vini affectu gulae: in studio rerum medicarum, vel anatomicorum, ex affectu curiosae cognitionis.

Videri possit hoc casu non esse voluntaria, etiam si putetur secutura. Primum, Quia illa causa ut sic sunt, non sunt naturae sua dispositiones propinqua aut remota ad illam; sed solum per accidens ex naturae imbecillitate, vel peculiari temperamento: non enim sunt eo modo, vel eo fine, quo ad venerem fieri solent: vnde motus, qui inde sequuntur, potius veluti necessitate materiae, quam ex illis causis sequuntur: ergo non eo ipso, quo quis illas vult, censetur velle istum effectum.

Secundo, Si illae actiones per se essent licitae, non essent vitandae ob effectum illum eventurum, eo quod per accidens sequi censetur: atqui non minus per accidens sequitur, dum illae ponuntur ob causam alterius generis illicitae; cum illarum deformitas non repugnet castitati, & plane per accidens se ad hunc effectum habeat: ergo etiam si sint vitandae ob propriam malitiam, non tamen ob illum effectum.

Respondeo breviter, In hoc eventu pollutionem censeris aliquo modo voluntariam, nimirum in sua causa, etsi remota, ac proinde in illa esse peccatum. quod non tantum verum esse puto quando causa ex alio capite est illicita; sed etiam quando est honesta, & sine vilo incommodo omitti vel differri potest. Ratio est, quia etsi ille effectus non sit ita per se malus ut adulterium, homicidium, furtum; tamen habet in decentiam, & mentem ad malum allicit: ergo quantum commode possu-

Si absit periculum consensus.

*99
Si causa aliunde sit illicita.*

*100
Effectus censetur alicui modo voluntarius.*

possumus, vitare tenemur: atqui in presenti casu possumus sine notabili incommodo causam vitare: ergo, &c. quod confirmatur communi sensu & vsu omnium castitatem amantium, qui semper ab eo multum abhorrent.

Non videri mortiferum.

Crediderim tamen ex hac parte non esse peccatum mortiferum in causa, nisi ipsa ex intentione eò dirigatur, vel nisi per se sit propinqua dispositio; vt contactus turpis. quod aperte docet Nauarrus cap. 16. n. 8. vbi dicit, non esse peccatum mortale, comedere nimis, aut edulia calida, vnde pollutio euenit; dummodò non comedat eo fine vt eueniat, sed vt suae gulae satisfaciat. Idem ante illum ipsdem pòndè verbis docuit D. Antoninus p. 2. tit. 6. cap. 5. Angelus v. Pollutio, num. 2. Siluester, eodem verbo. Idem tenet Toletus lib. 5. c. 13. Lopez p. 1. cap. 74. & alij multi. Et quamuis aliqui ex his DD. requirant vt dubium sit an ille effectus sequetur an non, vt Angelus, Siluester, Toletus; alij tamen id non requirunt: vnde Lopez supponit illum solitum ex tali causa sequi. Idem indicat Nauarrus, & merito: si enim in causa est peccatum mortale, dum valde probabile est talem effectum secuturum; etiam erit dum est dubium; vt patet in periculo homicidij, vel adulterij: quia sicut non licet se exponere periculo manifesto, ita nec dubio, in quo non potest hic & nunc prudenter confidere se vitaturum incommodum.

101 Ratio cur non videatur mortiferum, est, quia illa causa non est propinqua dispositio, sed remota ex natura rei; & effectus ex illa per accidens & prater intentionem prouenit, nimirum ratione dispositionis corporis, & veluti necessitate materiae: vnde valde imperfectè censetur volitus in causa. Deinde, quia effectum illum hoc modo prouenire veluti necessitate materiae absque vlla intentione vel dispositione ad illam directam, non censetur graue incommodum; imò per se non est obiectiue malum, etsi ad malum incitet, vt statim dicitur: ergo nec permittere, vel non impedire ne sic eueniat, non censetur grauis culpa. Confirmatur, Quia si id per se esset malum, non liceret, etiam dum causa esset honesta, permittere; sicut non licet in se permittere homicidium, vel adulterium; & si timeas tale quid à te committendum in somnis, teneris omni ratione euitare: secus tamen in hoc effectum. Ratio huius discriminis est, quia hic effectus prouenit necessitate materiae, vt dictum est: nam in natura est causa ad illum sufficiens absque vlla cooperatione voluntatis: & aliàs etiam habet sua commoda, ob quae natura scè est instituta. Homicidium verò, adulterium, & similia, non habent similem causam in natura, nec similia commoda: quamuis etiam hac ob grande aliquod bonum permitti aliquando possint, vt infra dicitur.

102 Tertium, quod requiritur ad voluntarium in causa, est vt causa non vitetur. Hæc causa potest esse vel positua, vel priuatiua. *Positiua*, vt cum quis liberè vacat alicui actioni, v. g. cogitationi vel operi, ex quo sequitur talis naturæ concitatio. *Priuatiua*, cum prater voluntatem incidit vehemens imaginatio naturam incitans, quam neque fouet, neque conatur diuertere; sed negatiuè se habet. In priore modo tenetur abstinere ab illa actione: & si in illa pergat, effectus secutus censetur in illa volitus & voluntarius: volitio enim, qua vult continuare istam actionem cum tali pe-

riculo, virtute est etiam volitio effectus; & eo ipso, quo illa actio ab ista volitione procedit, censetur effectus, vt in causa existens, voluntariè fieri.

Vbi ad clariorem horum omnium intelligentiam aduerte, Si actio illa, seu causa sit per se propinqua dispositio ad pollutionem (qualis est contactus & aspectus partium inhonestarum, &c.) tenemur illam ratione pollutionis sub peccato mortali vitare, nisi aliqua necessitas ad illam actionem nos cogat. Ratio est, quia eiusdem moris est, per se loquendo, consentire in effectum & in causam eius propinquam, quando tamen subest alia iusta causa illius actionis, tunc effectus ille non censetur volitus, sed solum permixtus, vt pote prater intentionem obueniens. Confirmatur in proposito: nam contactus ille non mouet nisi vt apprehensus à phantasia, sed apprehensus à phantasia, v. g. vt medium necessarium ad curandum, non habet vim concitandi libidinem. quòd si cum ea apprehensione simul subrepat alia vt rei delectabilis, eaque moueat; id per accidens est, ex miseria naturæ, & prater intentionem agentis; non ex natura obiecti sub ratione medij ad sanitatem considerati. vnde ob talem effectum non tenemur nos eo commodo priuare. Dicitur autem per se dispositio seu causa propinqua; quia quando secundum se, non vt medium ad alium finem apprehenditur, talis est.

Si verò causa illa sit dispositio remota, non tenemur illam ratione huius effectus sub peccato mortali vitare; etiamsi fortè ob aliam causam vitare teneamur. Tales sunt omnes actiones, quæ per se ad luxuriam non pertinent, vt nimium, aut nimis calida comedere, bibere, nimium dormire, equitare. Idem dicendum quando actio illa per se pertinet quidem ad luxuriam; tamen non est nisi peccatum veniale, vel ratione tenuitatis materiae, vel ratione semiplenæ attentionis; vt rectè Caiet. 2. 2. q. 64. art. 8. vbi dicit: *Actus materialiter mortalis, quando non est voluntarius nisi indirectè & in causa, iudicandus est secundum illam causam: & ideo effusionem seminis humani extra matrimonij actum posse esse solum veniale definitum est, quando actus in causa solum fuit peccatum veniale; vt patet in pollutione nocturna ex delectatione veniali per diem habitam consequente.* Emanuel Sa v. Luxuria num. 9. *Si pollutionis inuoluntaria causa, que vitari debuit, est peccatum veniale solum, vt ad spectus curiosus femine, aut lectio turpis; & ipsa solum venialis est, etiamsi quis prouiderit inde secururam, sed contra voluntatem.* Idem expressè docet Henriquez lib. 1. de matrim. cap. 16. num. 6. & fusè Sancius lib. 9. de matrim. disp. 45. num. 19. & DD. qui culpam pollutionis non intencat, ex causa metiendam tradunt. vt Sotus in 4. d. 12. q. 1. art. 7. Ledesma in 4. p. 1. q. 21. a. 1. D. Thomas 3. p. q. 80. a. 7. Nauarrus supra, & alij: quod intellige, si causa ad genus luxuriam pertinet. Si enim non pertinet ad genus luxuriam, fieri potest, vt causa (ratione alterius deformitatis) sit peccatum mortale; & pollutio sit solum venialis; eò quòd illam causam ratione pollutionis non teneamur nisi sub veniali vitare, cum sit causa remota, & per accidens, vt supra dictum est.

In altero modo cum causa est priuatiua, nempe negligentia amoliendi causam posituam inuoluntariam, v. g. turpem cogitationem, tenetur homo illam apprehensionem excutere, mentemque aliò transferre quantum potest: quòd si omittat, illa

omissio erit causa voluntaria effectus. sicut negligentia nauarchi est causa submerisionis nauis. quae quidem in genere physico est causa per accidens; tamen in moralibus censetur quasi per se, quia subest intentio interpretatiua.

Hic tamen aduerte, Si opus illud, vnde praeter intentionem oritur illa imaginatio turpis, sit licitum, non teneris illud ad eam vitandam praetermittere, modò ablit periculum consensus; vt ex supradictis constat. Si autem non sit licitum, teneris illud omittre etiam propter illum effectum per accidens prouenientem, non tamen sub mortali (nisi opus sit mortale, & secundum se ad luxuriam perueniens) sed sub veniali; vt cum opus per se ad luxuriam non pertinet, vel, si pertinet, solum est veniale, iuxta supradicta. Non enim magis teneris vitare talem imaginationem, quam pollutionem; cum illa solum sit medium & via, haec verò finis & terminus. Vnde sicuti istas actiones non tenetur sub peccato mortali vitare ob periculum pollutionis praeter intentionem securitatis; ita nec propter imaginationem & voluptatem inde praeter intentionem consurgentem; seposito tamen in omnibus periculo consensus.

Si opere non intermisso posses depellere.

Si tamen alia ratione, opere priorè non intermisso, facile potes huiusmodi imaginationem & voluptatem partis sensitivae depellere, teneris, & quidem sub peccato mortali. Vnde non potes tunc habere te negatiuè, id est, medio modo absque consensu & positiua displicentia. Ratio est, quia non depellendo cum commodè potes, interpretatiuè in eam consentis. quare cum obiectum per se sit graue, erit peccatum mortiferum. Neque hic est consensus dumtaxat in causam, sicut cum causa non amouetur, sed est consensus immediatus in ipsam delectationem: quia etiam manente causa, facile potes eam tollere, vel impedire.

An negatiuè se habere possit.

Idem dicendum de pollutione. Vtrum autem quando tolli non potest nisi amotione causae, & causam non tenemur tollere sub peccato mortali, eò quòd sit causa remota, aut per accidens, possumus nos negatiuè circa illam delectationem habere, ita vt per hoc non peccetur nouo peccato, aut saltem non mortaliter, dubitari potest.

Resp. breuiter, Non fore peccatum mortale, si ablit periculum consensus. Ratio est, quia tunc negatiuè se habere, non est vllò modo consentire nisi in causa, quem consensum ponimus ex dictis non esse mortiferum. Confirmatur, Quia non potest depelli nisi amotione causae, vt supponitur; ergo non teneor conari illam aliter depellere. non enim teneor conari quòd mihi mortaliter impossibile; ergo neque teneor positiuam illius habere displicentiam. Haec enim erit inefficax ad depellendum, & ex alia parte minimè est necessaria ad impediendum consensum. In praxi tamen, quia magna est hominis fragilitas, & facile durare diu delectatione trahitur in consensum, vitanda est haec subtilitas, & excitanda quam primùm delectatio illius voluptatis.

103
Altera pars assertionis.

Altera pars assertionis initio positae, nimirum Pollutionem non esse peccatum mortale, quando non est plenè voluntaria, est etiam certa & communis DD. id enim commune est omnibus peccatis. Potest autem id fieri dupliciter.

Dupliciter non plenè voluntaria.

Primò, Si nullo modo aduertat, ex actione in qua versaris, (siue ea sit externa, siue cogitatio) periculum illius impendere; vel illam actionem

ratione periculi esse illicitam, & tunc si sequatur, nullum omnino erit peccatum: quia quòd non est cognitum, non est voluntarium, vt ante dictum est. Hoc maximè locum habet in ea, quae fit in somnis ex cibo, potu, vel cogitationibus praevijs in vigilia. Interdum etiam in ea, quae accidit vigilantibus; praesertim antequam ille habeat rerum suarum experientiam.

Secundò, Si aliquo modo aduertat periculum, & actionem idcirco esse illicitam; tamen confusè & imperfectè, animo ad alia intentò: & tunc est quidem peccatum, sed veniale: imperfecta enim consideratio facit vt res vel obligatio non appareat grauis.

Duobus enim modis fit vt res non offerat se tamquam grauis. Primò, ratione ignorantiae, quae grauitatem ita occultat, vt etiam si mens plenè attendat, non tamen aduertat. Secundò, Ratione imperfectae considerationis, seu attentionis animi: dum enim imperfectè & obiter, & quasi euiusmodi aliquid videtur, eius magnitudo non percipitur.

Potest haec imperfectio esse vel in consideratione periculi; vt cum parum apprehenditur periculum euentus: vel in apprehensione illiciti in actione; vt cum parum consideratur, actionem, ex qua periculum, esse ob hanc causam illicitam; quòd interdum accidit inexpertis. Vtrouis modò fiat, effectus non erit nisi venialis; quia effectus non habet vllam culpam nisi in causa, cum in illa solum sit voluntarius; at causa hic solum est peccatum veniale: ergo, &c. Potest tamen effectus interdum imputari vt veniale, quamuis causa sit mortifera: quamuis tunc haec culpa in causa, proueniat non ex ordine causae ad illum effectum, sed aliunde, nimirum ratione materiae vel finis, aut alterius circumstantiae; vt constat ex iis, quae de admissis in ebrietate dicta sunt supra dubitat. 3. num. 26.

Tertiò, Si solum sit voluntarium in causa remota; quo casu est imperfectè voluntarium, & potius permittum quam volitum. quia tamen tenemur (etsi imperfecta obligatione) causam vitare, propter periculum talis effectus, idèd si non vitetur causa, censetur effectus aliquo modo voluntarius in causa, vt supra explicuimus. Notandum tamen, cum effectus ille non sit secundum se voluntarius (cum enim fit, non pendet vllò modo à voluntate libera) solum censetur voluntarius in causa; quatenus continetur in causa, quae à libera voluntate dependet. Vnde sequitur Primò, Esse valde imperfectè voluntariam: quia in causa illa valde imperfectè continetur, ac proinde consensus in causam valde imperfectè ad illum effectum extenditur; & ratione huius imperfecti consensus dicitur peccatum veniale, cum tamen ipsa causa ex ordine ad talem effectum potius sit dicenda peccatum veniale.

Sequitur Secundò, Totam culpam esse in consensu in causam, ita vt effectus superueniens nihil culpa addat. vbi enim non est noua libertas, ibi non potest esse noua culpa: atqui tota libertas hic est in consensu in causam.

Sequitur Tertiò, illam pollutionem non posse dici propriè peccatum, quia non pendet à voluntate libera vt actio, sed vt effectus: vnde non constituit vnum opus morale cum interna voluntate à qua proficitur, sicut consensus internus & opus externum; sed solum est effectus quidam per acci-

accidens operis moralis; & dicitur peccatum, quia est effectus peccati, & obiectum aliquo modo volitum. vnde proprie dicitur peccatum in causa tantum, in se vero peccati effectus, vt docet D. Thomas q. 154. art. 5.

104
An licitum
desiderare,
gaudere.
Petes, Vtrum licitum sit aliquando desiderare vt tibi vel alteri eueniat pollutio, vel quod eue-
gaudere.

Quidam negant. Ita Sotus in 4. d. 12. quaest. 1. art. 7. & Lopez supra cap. 74. putat hanc sententiam esse probabiliorē, citans pro ea Cordubam, Adrianum & Medinam. sed Adrianum aliter sentire constabit infra.

Probatur Primò, Quòd licet desiderare, fas etiam est procurare vt fiat, saltem per alios: atqui nullo modo possumus procurare vt fiat pollutio: ergo non licet eam desiderare. Secundò, Id quod per se est illicitum, non potest desiderari propter bonum finem, vt patet in adulterio, mendacio, homicidio: sed pollutio per se est illicita: ergo. Tertio, Quando id quod per se malum est, ita fit per somnum, furiam, vel ignorantiam, vt excusatur à culpa, non est licitum in illud consentire, aut de eo postea gaudere, vt passim Doctores tradunt, & patet in aliis peccatis: ergo.

Contraria tamen sententia videtur verior; pro qua

Dico Primò, Causa voluptatis nullo modo licitum est illam desiderare, aut de ea iam facta gaudere, etiam si sine culpa acciderit: consensus enim in illam delectationem, secundum omnes Doctores, est peccatum mortale.

105
Non est fas
ad eam in-
nuare.
Dico Secundò, Nullo etiam modo fas est illam procurare, aut aliquo modo ad illam iuuare, aut aliquid eo sine vt eueniat, facere. patet ex dictis: Vnde medicus non potest aliquid eo sine prescribere, aut infirmo suadere: nec vlla ratione potest quis eam ita sibi desiderare, vt ex vi illius desiderij disponatur aut incitetur ad illam. vnde debet hoc desiderium esse omnino inefficax: sicut eam rerum, quae nec ipsae sunt in nostra potestate, nec vlla ad eas dispositio.

Dico Tertio, Probabile est, licitum esse illam desiderare simplici affectu, causa alicuius boni effectus cum ea coniuncti, verbi gratia, causa sanitate, sedandae tentationis, obrinendae tranquillitatis animi, &c. Ita docet Nauarrus cap. 16. num. 7. Toletus lib. 5. cap. 13. Angelus v. Pollutio, num. 2. D. Antoninus par. 2. tit. 6. cap. 5. Adrianus in quarto, tractatu de Eucharist. quaest. de consensu in opus prauum in furia vel somno committendum, sub finem, & alij. Ratio est, quia id quod hic desideratur, non est peccatum, sed per se indifferens: desideratur enim vt fiat via naturali per causas à natura constitutas, sine omni libera cooperatione: & finis, ob quem desideratur, est bonus & verè optabilis: ergo in tali desiderio nullo est peccatum. Ego tamen huiusmodi desideria admitti, cuiuspiam non sum auctor: tum quia etià per se mala non sunt, tamen imperfectum indicant castitatis affectum: tum quia sanctiora remedia, & à sanctis viris usurpata non desunt. idem dixerim de gaudio, de quo in 4. asserto. cauenda quoque in omnibus huiusmodi, vt iam saepe monuimus, omnis cooperatio, & periculum consensus.

Gaudere
de facta.

Dico Quarto, Simili modo licitum gaudere

de illa iam facta: docent iidem Doctores, & Paludanus in 4. dist. 9. q. 3. art. 1. (qui tamen non admittit de desiderio) & D. Thomas ibidem a. 4. ad quintum. Probatur, quia quod licitum est desiderare vt fiat, licitum etiam est de eo gaudere quòd factum sit: & contra, si fas gaudere de facto, etiam licitum desiderare vt fiat, hæc enim sunt eiusdem moris; nam gaudium necessariò resultat ex bono desiderato obtento, & supponit, vel implicite desiderium includit. Confirmatur, quia obiectum materiale huius gaudij non est malum, & formale est bonum: ergo gaudium de eo conceptum non est malum. Neque solum licitum est gaudere de ipso effectu bono, vt quidam volunt; v. g. quòd molestia illa seu tentatio cesset; (quamuis hic sit ratio formalis obiectiua, seu totum motuum desiderij & gaudij, confideratus cum conditione futuri vel praesentis) sed etiam de ipsa causa propter effectum: sicut gaudemus non solum de tranquillitate publica, sed etiam de morte illius qui eam turbabat, & de facto illius qui eam intulit, si innocenter fecit: etià tota ratio gaudendi sit bonum publicum.

Quod vt melius intelligatur, notandum est, Obiectum gaudij (sicut & desiderij, & aliarum affectionum voluntatis) esse quid complexum; includit enim coniunctionem boni & remotionem mali. Gaudemus enim quòd illa res sit, vel non sit, sit talis, aut non talis; quòd mihi vel alteri inlit, vel quòd ablit; quòd aliquid efficiat, vel non efficiat, &c. Itaque cum quis dicitur gaudere de opere malo quatenus illud est causa boni, dupliciter potest intelligi. Primò, quòd ob bonum effectum gaudeat illud opus esse, vel fuisse, vel à se factum esse: & hoc omnino est illicitum, si illud opus erat intrinsece peccatum; quia hoc est approbare peccatum, & illius habere complacentiam propter bonum finem. Sic nullo modo licitum est gaudere de peccato Adami, quantumuis magnum inde bonum sit secutum. Sicut enim effectus ille, vel respectus ad illum effectum non potest efficere, vt illud opus, quòd est intrinsece peccatum, sit licitum aut bonum; ita neque vt sit dignum gaudio aut complacentia. possumus tamen ob huiusmodi effectum gaudere de permissione peccati; hæc enim bona est, & Deus illam vult ob bonos effectus inde resultantes. Item si opus non sit peccatum, vel absque peccato sit factum; possumus ob iustas causas de eo sic facto gaudere. Si autem cum peccato per accidens tantum factum sit, possumus de eo gaudere secundum se, & preciso peccato, quia secundum se peccatum non est. Secundò potest intelligi, quòd gaudeat, illud opus prauum, talem effectum bonum habuisse vel habere: & sic est licitum gaudere de opere malo. Non enim gaudemus illud opus malum factum esse; sed supposito quòd factum sit, gaudemus quòd boni effectus causam dederit. verè enim gaudio dignum est, quòd diuina bonitate etiam ex pessimis operibus maxima bona proueniant: sed hoc est potius gaudere de effecta quam de opere, etià etiam gaudeamus de cautione boni, quæ tali operi competit.

Ad primam rationem sententiae contrariae: Non semper qui potest aliquid desiderare vt fiat, potest etiam procurare vt fiat: vt patet in passione Christi, & in morte multorum. quando enim nemo est qui ius habeat faciendi, procurari non potest. cum

T t t 4 tamen

tamen est aliquis, qui tale ius habet, fas est illum inducere vt faciat.

106

Potest res per se illicita desiderari vt fiat inculpate.

Ad secundam: Primò, Concessa maiore potest negari minor: pollutionem enim sic fieri non est quid per se malum, sed indifferens, vt antè dictum est. Secundò, potest negari maior. etsi enim aliquid per se sit illicitum si cum iudicio rationis fiat, ac proinde non possit desiderari ob bonum finem vt ita fiat; tamen si fiat absque iudicio seu culpa, poterit aliquando desiderari causâ alicuius magni boni, quod inde proueniat, v. g. vt tyrannus peccat manu furiosi; vt matrimonium inter duos Principes inculpate contrahatur, quamuis inualidè, & proles suscipiatur, si inde pax regni securura putetur. Docet hoc Adrianus supra: *Nullo, inquit, modo licet consentire consensu, qui sit causa actus, in aliquid, quod de se esset mortale. sicut in vigilia fieret, vt in homicidium pro tempore furia, vel somni perpetrandum, aut in stuprationem virginis, vel pollutionem in somno committendam: sed consensu nuda complacentia licet in tale preteritum vel futurum consentire propter bonum inde secutum vel secuturum.* Idem sequitur ex sententia eorum, quid admittunt in pollutione; quia eadem est ratio: tota enim ratio cur hæc ob bonum finem possit appeti sic fieri, est, quia eam sic fieri non est peccatum, & subest aliquod commodum, quod illud materiale incommodum compenset: atqui idem locum habet in exemplis prædictis. Idem expressè docet nosser Vasquez 1.2. disp. 115. cap. 2.

Ad tertiam, Quando id, quod per se malum est, ita fit, vt per somnum, furiam, vel ignorantiam excusetur, non est licitum antè vel post liberè in illud consentire. Respondeo, Hoc esse intelligendum de consensu, quo istud placeat per se & absolute, vt docet Adrianus supra: sic enim consentires in illud prout est obiectiue malum, & consequenter consensus traheret inde malitiam formalem. Hoc modo fas non est gaudere de pollutione vel homicidio secundum se considerato; sed solum ob aliquod bonum, quo illud incommodum rependatur.

DYBITATIO XV.

Vtrum delectatio, quæ ex imaginatione operis venerei percipitur, sit peccatum mortiferum.

107 In imaginatione operis illiciti duo spectari.

Notandum Primò, In imaginatione (sub qua intellige quamuis aliam apprehensionem & notitiam per intellectum, vel sensum) operis illiciti duo considerari posse: nimirum ipsam imaginationem; quæ est actus vitalis, ac notitia quædam; & opus illicitum, eius obiectum. vnde duobus modis percipi potest delectatio.

Delectatio ex ipsa imaginatione.

Primò, Ex ipsa imaginatione, quatenus est notitia seu apprehensio veritatis, aut rei pulchræ, subtilis, raræ, exoticæ; admirandæ: talis enim notitia delectat, & magni inter homines aestimatur: vnde magno studio ad huiusmodi Spectacula solent concurrere.

Delectatio ex re imaginata.

Secundò, ex ipsa re, seu obiecto imaginato. Inter hos modos est hoc discrimen, quod in priore ipsa imaginatio vel perceptio rei per intellectum aut sensum sit immediatum obiectum delectationis; vt aperte indicant diuus Thomas 1. 2. quæst. 74. articulo 8. Gabriel in 4. distinct. 15.

Discrimen harum.

quæst. 13. art. 3. dubit. 3. & alij Doctores. Delectamur enim huiusmodi res intelligere, videre, vel audire narrari; etiam si ipsas detestemur, ac tristissimas iudicemus. vnde sola notitia talis rei apprehenditur vt bonum delectabile; non autem res ipsa secundum se, nisi quatenus subit rationem veri, rari, admirandi: quo modo est obiectum notitiæ, & mediante notitia oblectat. sed hoc nihil aliud est quàm ipsam notitiam delectare, & esse immediatum talis delectationis obiectum.

In altero modo, immediatum obiectum delectationis est ipsa res imaginata, (hæc enim concipitur vt bonum delectabile) & imaginatio solum se habet vt applicans & proponens obiectum, nulla enim res potest cire delectationem, nisi per sensum vel intellectum fuerit apprehensa, & affectui applicata.

Vnde vltius fit, vt hæc delectatio sit planè similis illi, quæ ex rei præsentia & actuali fruitione percipitur; & sequatur ex affectu & amore erga ipsam rem. Nam dupluciter potest à nobis aliquid fieri, vel esse præsens: Primò, Re ipsa. Secundò, Vi phantastica per imaginationem: & vterque modus eamdem delectationem parit; vt constat ex his quæ nobis in somnis accidunt; cum videmur nobis comedere, bibere, loqui cum amicis, &c. quod etiam docet D. Augustinus lib. 12. de Trinit. cap. 9. Ratio est, quia phantasia habet vim sensuum exteriorum, vt aperte etiam somnia testantur. Vnde sicut res, dum actu fit, vel præsens est, percepta sensibus externis, delectationem causat; ita etiam dum vi phantasiæ percipitur vt præsens, etiam si reuera non existat.

Hæc est similitudo illi, quæ ex rei præsentia.

Alterà verò delectatio, cuius obiectum est ipsa imaginatio vel notitia, longè alterius est generis, vt pote magis spiritalis, & sequens ex affectu non erga rem, sed erga rei cognitionem. His positis,

Dico Primò, Si priore modo delectatio percipitur, non est per se peccatum. Est communis sententia Doctorem. Ratio est, quia delectatio sequitur conditionem operis ex quo nascitur: talis enim est delectatio, quale est opus vnde oritur; iuxta Aristotelem 10. Ethic. cap. 4. est enim quiddam necessariò ex operatione nobis congrua resultans: atqui opus, ex quo nascitur, non est malum, sed bonum, vel quid indifferens; nimirum notitia veritatis, vel rei raræ aut admirandæ visio; quam notitiam & visionem homines magni aestimant, etiam si obiectum, circa quod versatur, maximè execrentur: ergo talis delectatio non est per se mala. Hoc modo delectantur homines lectione vel narratione prælorum, duellorum, & rerum admirandarum, quæ per artem magicam fiunt: vel eorum, quæ pertinent ad opus generationis, & conceptum proliis, absque tamen villo affectu ad res ipsas.

Delectatio de ipsa imaginatione.

Dixi, per se, quia potest esse peccatum ratione curiositatis, vel etiam periculi vterioris: vt si quis talium rerum cognitione tantopere delectaretur, vt desideraret easdem in se experiri, vel ab aliis fieri, vel esset periculum ne ipsæ per se placere incipiant. talia enim ex nimia curiositate sequi solent.

Dico Secundò, Si altero modo delectatio percipitur, & voluntas in eam consentiat; erit peccatum mortiferum vel veniale, pro ratione obiecti mortiferi vel venialis. Est communis sententia

Delectatio ex re imaginata.

tentia Doctorem, quam docet D. Thomas 1. 2. quæst. 74. art. 8. & ibid. Caietanus, Conradus, & Medina. Idem docet Magister in 2. dist. 24. ex D. Augustino; quem sequuntur ibidem Doctores Scholastici, Bonaventura, Richardus, Durandus, & Scotus in 2. dist. 42. quæst. 4. §. Sequitur. vbi dicit: *Quando voluntas imperat cogitationem alicuius illiciti, qua vult ut obiectum sit sibi præsens ad continuandam delectationem & complacentiam in illo; si illud cogitatum sit illicitum, in complacentia plena illius est peccatum mortale. Et hoc non solum de carnalibus; ut cogitare luxuriam; sed etiam in actibus intellectus, respectu aliorum obiectorum; ut imaginari & morari cum delectatione & cogitatione mortis inimicorum, &c.* Angelus v. Cogitatio, num. 2. vbi pro hac sententia citat Bonaventuram, Richardum, Alexandrum, & D. Thomam, Caietanum v. Delectatio, & passim Summistæ eodem verbo, & ceteri recentiores; vnde contraria sententia non est probabilis.

Probat
ex D. Au-
gustino.

Et probatur clarè ex D. Augustino lib. 12. de Trinitate cap. 12. quem etiam adducit Magister in 2. dist. 24. *Nec sanè, inquit, cum sola cogitatione mens oblectatur illicitis, non quidem decernes esse faciendâ, tenens tamen & voluens libenter, qua statim ut attingerent animum respici debuerunt, negandum est esse peccatum; sed longè minus quàm si & opere statuatur implendum. & ideo de talibus quoque cogitationibus venia petenda est, peccatusque percipiendum & dicendum; Dimitte nobis debita nostra, &c.*

Dices, illis verbis insinuat D. Augustinus, hoc esse peccatum veniale.

Respondeo negando assumptum: nam vt dicitur Thomas ait, Oratio Dominica etiam valet contra mortifera. Tantùm vult dicere esse minus peccatum, & facilius veniam impetrare, quàm propositum operis exequendi. nam esse mortiferum, manifestè indicat verbis sequentibus, cum ait: *Neque enim sicut in illis duobus primis hominibus personam suam quisque portabat; & ideo si sola mulier cibum edisset illicitum, sola vtrique mortis supplicio pleteretur: ita dici potest in vno homine, si delectationibus illicitis, a quibus continuo se deberet auertere, cogitatio libèter sola pascatur, nec faciendâ decernat mala, sed tamen suauiter in recordatione teneantur, quasi mulierem sine viro posse damnari: absit hoc credere. Hic quippe vna persona est, vnus homo est totusque damnabitur, nisi hæc qua sine voluntate operandi, sed tamen cum voluntate animum talibus oblectandi, solius cogitationis sentiuntur esse peccata, per Mediatoris gratiam remittantur.* Quibus verbis (quod etiam loco notato aduertit Scotus) apertè docet, consensum in delectationem esse peccatum mortiferum: nam dicit *totum hominem propter illud damnandum*, nisi per gratiam Mediatoris fuerit remissum: sicut mulier, etiam si sola pomum illicitum edisset, morte fuisset pleterenda. Idem probati potest ex Gregorio in Pastoralis par. 1. cap. 11. vbi docet, eum, qui huiusmodi delectationibus, etiam absque proposito operis, inquinatur, non esse idoneum ad offerendum Deo sacrificium, aut aliena peccata diluenda, cum ipsum vastent sua; apertè significans esse peccatum mortiferum.

110
Probat
ratione.

Idem probatur ratione. Primò, Illa delectatio, quæ hoc modo ex imaginatione rei turpis existit, est planè similis ei, quæ ex rei ipsius præsentia & vsu nascitur: cuius signum est, quòd

simili modo corpus immutet, & ad illicita conciter: atqui delectatio, quæ ex vsu talis rei percipitur, est mortifera; ergo etiam illa quæ ex imaginatione.

Secundò, Contactus turpis, & opera venerea externa sunt peccata mortifera; quia sunt propinqua dispositio ad illicitam genituræ profusionem, vt supra dubit. 8. ostensum est: atqui turpis imaginatio & delectatio subsequa etiam disponunt naturam ad eundem effectum: nam delectatio non sequitur ex opere imaginario, nisi quatenus ipsum est dispositio naturam commouens, & ad seminacionem excitans: ergo, &c.

Tertiò, Qui ex imaginatione occisionis inimici vel crudelis tractationis ita delectatur & interiori afficitur, sicut affici solet is qui inimicum reipsa in potestate habet, & malè tractat, peccat mortiferè contra charitatem; quia placet illi malum inimici: illa enim delectatio oritur ex affectu odij, seu complacentia erga malum inimici: ergo similiter qui cogitatione turpi ita sensibiler delectatur, sicut is qui ipsi operi incumbit, peccat mortiferè contra castitatem; quia habet complacentiam circa opus, quod castitati repugnat. Neque dici potest hoc esse peccatum veniale; quia versatur in materia graui contra castitatem; v. g. circa turpem contactum, vel copulam: vnde si est peccatum, (sicuti manifestè constat esse) est mortiferum, non veniale.

Quartò, Probat aliqui hac ratione: delectatio sequitur ipsum opus: ergo hoc ipso, quo consentis in delectationem, consentis tacitè in opus, eiusque executionem; etiam si ob aliam causam nolis exequi.

Verùm hæc ratio non videtur firma. Primò, Quia constat interdum aliquos delectari imaginatione operis, qui tamen nullo modo vellent opus explere: ac proinde non consentiunt in opus. Secundò, Quia alioqui Carthusianus oblectans se imaginariis carniū epulis, vel per somnium tali voluptate frui desiderans, consentiret in opus externum comestionis; & ita peccaret mortiferè contra votum, vel contra regulam præceptum. Similiter qui die ieiunij tali imaginatione delectaretur, peccaret contra præceptum Ecclesiæ. Hoc autem etsi quidam concedant, parum tamen videtur verisimile: quia non est illis vetitum frui delectatione carniū per somnium, vel imaginationem; sed solum exterius vesci, & velle vesci. Tertiò, Alioqui Sacerdos fingens se esse ludicem, & pletere fontes qui turbant Rempublicam, eoque figmento se oblectans, consentiret in opus externum ipsi vetitum, & peccaret mortiferè. Idem dicendum esset de iis, qui imaginario regno, ludo, prælio, vel alio opere ipsius ratione status illicito, delectarentur.

Hæc argumenta benè probant, ex consensu in delectationem non necessariò inferri determinatè consensum in opus vt reipsa exequendum; sed solum sub disiunctione, vt re vel imaginatione præsens.

Verùm quia opus imaginatione propositum non potest placere, ac proinde nec oblectare, nisi ipsum secundum se sit conforme affectui voluntatis, vel appetitui inferioris, vt rectè docet D. Thomas 1. 2. q. 74. art. 8. (ideo enim res per imaginationem præsens delectat, quia ipsa per se est conformis affectui, & apprehenditur vt bonum

Excitat ad
pollutio-
nem.

111

Virum cõ-
sentiens in
delectatio-
nem, con-
sentiat in
opus.

Consentit
in opus re
vel imagi-
natione
præsens.

112

Requiritur
affectus in
opus, seu
simplex o-
peris com-
placentia.

num

num hominis) hinc fit vt eo ipso, quo consentis in delectationem, etiam consentias in affectum & complacentiam operis externi, qua illud opus, qua parte est obiectum delectabile, placet affectui. Vnde si talis complacentia fit illicita, necesse est etiam consentum in illam illicitum esse; idque pro grauitate vel leuitate illius complacentiae, quae pendet ex conditione obiecti, seu operis externi, quod placet. Itaque cum affectio & complacentia circa res venereas in materia graui sit illicita & censetur grauis, consensus in illam erit peccatum mortale. Idem dicendum de complacentia occisionis inimici, & aliorum operum, quae lege naturae sunt prohibita. Vnde manifestè sequitur, etiam delectationem, quae ex horum imaginatione percipitur, si materia grauis sit, mortiferam esse.

113
Discrimen
delectatio-
nis vene-
reae, & eius
carnium.

Ex his intelligi potest, cur is qui imaginatione rei venereae delectatur, potius mortiferè peccet quam Carthusianus imaginario carniū esu; supposito neutrum velle ad opus externum procedere. Ratio enim est, quia ille consentit in veneream imaginariam, & phantasticam fornicationem, (vt D. August. lib. 12. de Trinit. cap. 9. loquitur) & consequenter in corporis commotionem, ac libidinosam pruriginem, quae ex tali imaginatione naturaliter sequi solet, & ex qua immediatè illa sensibilis voluptas fluit: atqui phantastica illa actio, sicut & corporalis immutatio inde consequens, est illicita; cum ad pollutionem disponat; ac proinde etiam voluptas inde resultans illicita est. Item consentit in complacentiam operis externi, qua parte est delectabile, sine qua complacentia non apprehenderetur illud opus vt delectabile: atqui haec complacentia etiam vt obiectum sufficiens peccati mortalis: nam affectum habere conformem operi, quod per se est peccatum mortale, est graue malum: & consequenter consensus in illud, mortalis.

Carthusianus autem ille solum consentit in imaginarias carniū epulas, & in corporalem commotionem, (si qua fortè in spiritibus, humoribus, aut corde sequatur) & in voluptatem hinc resultantem; quorum nihil illi est prohibitum. sola enim actio externa illi vetita, idque non tam causā vitandae voluptatis, quam mortificandae carnis per externam abstinentiam. Itaque satisfacit praecipio exterius abstinendo, & volendo abstinere; quantumuis imaginario esu & sapore delectetur.

Nec obstat quòd videatur consentire in affectum erga carnes; quia hic affectus malus non est, sicut nec affectus comedendi tempore ieiunij. Spono omne periculum vltioris consensus in opus externum, est tamen in huiusmodi saepe peccatum veniale; quia superflua delectatio quaeritur.

114
Si opus solo
Iure positi-
uo vetitū.

Confirmari haec possunt ex iis, quae tradit Gabriel in 4. dist. 15. q. 13. art. 3. dub. 3. vbi ex Rosella v. Ludus. §. 2. docet non esse peccatum mortiferum, delectari opere cogitato vel viso, si illud non Iure naturae, sed solo positio est prohibitum: vt cum quis imaginatione vel aspersione ludi vetiti recreatur. Quod intellige, etiam si illa recreatio talis sit, qualem ipsi ludentes percipiunt. Secus esse cum opus Iure naturae est illicitum. Ex qua doctrina sequitur, delectationem illam ex imaginario carniū esu non esse peccatum mortiferum, cum realis earū esus Iure naturae non sit illicitus.

Petes, Quae sit ratio huius discriminis.

115
Ratio dis-
criminis.

Respondeo, Quia id quod per se malum est, non solum exterius & re ipsa facere non licet; sed neque interius vi phantastica per imaginationem; neutro enim modo licitum illud appetere, aut voluntatem ei habere conformem. Non vt fit exterius, quia per se malum est: non etiam vt faciendum per imaginationem, quia affectus in opus imaginarium includit affectum operis in se considerati. Non enim potest placere opus in imaginatione, nisi etiam placeat in seipso: atqui omnis affectus & simplex complacentia obiecti per se mali, est mala, & tentatio, quae non est à Deo; iuxta illud Iacobi 1. *Deus intenerator malorum est, ipse autem neminem tentat;* eamque oportet à se depellere, & nullo modo ei consentire. Quod autem solo Iure positio est illicitum, id non est vetitum praecipio per imaginationem, cum solum externum exercitium operis prohibeatur. Suppono enim, Iure positio non prohiberi re ipsa actus merè internos. Neque affectus ille ad opus externum in se spectatum malus est, quando solum est simplex complacentia appetitus inferioris, non mouens ad externam executionem prohibitam. Affectus enim naturales ad bona adiaphora, per se mali non sunt, etiam si voto vel praecipio positio veteris illa sectari; vt affectus cibi vel potus tempore ieiunij; affectus opum, honorum, dignitatum, affectus vitae, longevitatis, &c. vnde tales affectus interdum sine peccato directè appeti & excitari possunt; vt si quis appetat famem vel sitim, vt difficultate ieiunij plus mereatur. Sic Dominus in seipso naturalem affectum vitae & horrorem mortis excitauit, quamuis praecipitum de morte subeunda haberet. Quando autem obiectum per se est illicitum, eius affectus seu complacentia nullo modo appeti potest, aut voluntariè excitari.

His adde, cum opus solo Iure positio vetitum est, facile posse à ratione illiciti praecipio, & solitariè tamquam licitum menti obici; quae praecipio in opere per se malo fieri nequit.

Ex quibus inferitur, eum, qui vouit abstinere ab vsu feminae, solum intendens se voto illo obstringere ad abstinentiam actus externi, non peccare peccato sacrilegij contra votum, etiam si interius morosè delectetur: quia per votum hanc delectationem sibi non praecipit, sed solum opus externum. Idem dicendum in aliis similibus. Secus si absolute vouit continentiam, non intendens votum suum ad actum externum restringere.

116
Qualis de-
beat esse
consensus.

Dixi, *Si voluntas in eam consentiat*, quia absque consensu peccatum esse nequit. Debet autem iste consensus esse ex plena deliberatione, seu animaduersione intellectus. Si enim nullo modo aduertas illam cogitationem aut delectationem esse illicitam, nullum erit peccatum, etiam si per diem in ea verferis; vt passim DD. tradunt, quia vt illicita, nullo modo est voluntaria. quod enim nullo modo est cognitum, non potest esse volitum. Si imperfectè aduertas, erit solum veniale. Imperfectus enim rationis vsus in opere aliquo non potest nisi imperfectum consensum, & consequenter imperfectum peccatum causare. talis autem animaduersione est cum res confusè se offert, instar mali certi vel dubij, sed mens aliis intenta & vix sui compos, tenuiter id apprehendit, ita vt ad pleniorum considerationem remissè & languidè excite-

tur.

tut. Si plene advertas quid agas, & opus esse illicitum, etiam si sub dubio se offerat, tamen si voluntas consentiat, & positivè illa delectatio placeat, erit peccatum mortiferum, & tunc proprie dicitur delectatio *morosa*, eò quòd homo illi post plenam considerationem immoretur, quamvis brevissimo tempore id fiat.

117
Si voluntas se habere negat.

Caetani sententia.

Sed dubium est, Si voluntas non consentiat positivè, nec etiam positivè dissentiat, sed permittit se habeat, an sit peccatum mortale? Quidam DD. negant, putantes necessariam esse positivam complacentiam. Ita Caetanus v. Delectatio *morosa*, vbi dicit: *Si ex complacentia illius delectationis provenit quòd negligit prohibere illius continuationem, voluntaria sit delectatio, & verè morosa. Si autem non ex complacentia, sed ex non estimatione commota cogitationis & delectationis, negligentia provenit, (puta quia scit voluntatem suam consentire, & confidit quòd propter huiusmodi commotiones phantasia & concupiscentia non ruet in consensum malum) peccat quidem, non tamen mortaliter, &c. Idem docet Angelus v. Cogitatio, num. 2. Quando, inquit, non imminet periculum casus, non est mortale peccatum si non repellit, est tamen periculosum. Eandem refert D. Bonaventura in 2. distinct. 24. part. 2. art. 2. quæst. 2. nec omnino rejicit, quamvis contrariam dicat tutiorem.*

Probabilius est teneri repellere.

Verùm probabilius est hominem teneri positivè dissentire, & etiam conari repellere. Ita docet D. Thomas 1. 2. q. 74. art. 6. vbi dicit rationem in directione passionum dupliciter deficere. Primò, Imperando illicitas passionem. Secundò, Illas non reprimendo. vnde concludit, peccatum *morosæ delectationis esse dupliciter in ratione: sentit igitur esse peccatum morosæ delectationis, quando voluntas negativè se habet. Idem docet D. Bonaventura supra; vbi dicit, talem interpretationem consentire. & D. Antoninus p. 2. tit. 5. §. 5. in fine, & passim recentiores. Probatur, Quia talis delectatio est illicita & contra castitatem: ergo tenetur homo illam in se non permittere: & consequenter tenetur excitare in se illius displicentiam, & illam expellere. Confirmatur, Quia ob hanc causam tenetur impedire in se contactus turpes ab alio illatos, etiam si ipse nullo modo positivè ad illos concurrat; nimirum quia isti contactus castitati repugnant, & ad luxuriam excitant: ergo cum talis delectatio etiam ad luxuriam excitet, imò ipsamet essentialiter sit luxuriosa, repelli debet. Neque dici potest hanc obligationem esse leviem; cum in materia gravi & sufficiente ad peccatum mortale versetur. Confirmatur, Quia expressus consensus in talem delectationem est peccatum mortale: ergo etiam interpretativus, quo quis negligit eam reprimere: hi enim consensus sunt eiusdem moris; nam indirectum & interpretativum in moralibus reducuntur ad speciem expressi, cum idem habeant obiectum. Neque verum est quòd ait Caetanus, talem in veritate dissentire virtualiter saltem, quia cum non habeat illius positivam displicentiam, nullus in eo potest assignari actus, qui hunc virtualem dissentium contineat. Nec refert quòd parvi illam æstimet, & non metuat ab illa superari: quia illam interim sponte in se permittit, & locum ei in animo suo tribuit. vnde etiam si non consentiat in id ad quod ipsa sollicitat, consentit tamen vt secum motetur: cumque nullam causam*

extrinsecam habeat illius in se permitrenda, censetur ex affectu erga illam id facere, ac proinde interpretativè consentit.

Aduerte tamen, si causa iusta subit insistendi alicui operi vel cogitationi, vnde talis delectatio præter intentionem nascatur, non fore peccatum eam non repellere; vt passim Doctores tradunt, & dubitatione superiore dictum est. Quòd si causa non sit quidem iusta, tamen aliquid commodi vel humanæ utilitatis habeat, ratione cuius illi actioni incumbitur, erit quidem peccatum; probabile tamen est non fore mortale, modò affectu illam detesteris, & prudenter confidere possis te non consenturum. ratio est, quia tunc nec expressè nec etiam interpretativè videris in illam consentire, cum aliunde causam habeas, cuius affectu operi incumbis; tibi que displiceat quòd talis delectatio vel commotio in parte inferiore exargat. Exemplum sit in studio curioso artis medicæ vel anatomice. Vide supra dub. 14: vbi id probauimus in simili multis Auctoribus adductis, & in tali euentu sententia Caetani locum habere potest.

118
Si causa subijt.

Dico Tertio, Quòd ad rationem peccati attinet, talis cuique est delectatio venerea imaginatione percepta, quale est ipsum opus secundum se in præsentia: vnde cui ipsum opus in præsentia est mortale, ei quoque delectatio est mortifera: cui veniale, venialis. Est communis sententia Doctorum, & sequitur ex dictis. Ratio est, quia præcise iure positivè, delectatio sequitur conditionem operis, ex cuius præsentia reali vel imaginaria resultat. est enim veluti passio quædam appetitus necessariò ex opere apprehensio tamquam præsentis, & ad amato efflorescens, ac proinde eiusdem moris. Confirmatur Primò, Quia talis est delectatio, qualis est amor seu complacentia operis: talis est autem complacentia operis, quale est ipsum opus, seposito iure positivè, quo solum opus externum vetatur: ergo talis est delectatio, quale est ipsum opus vt præsens spectatum. Confirmatur Secundò, Quia delectatio operis vt re ipsa præsentis, & delectatio eiusdem vt præsentis per imaginationem, sunt eiusdem rationis; eodem enim ferè modo corpus & sensualitatem afficiunt: atqui delectatio operis vt re ipsa præsentis talis est, quale est ipsum opus: ergo etiam delectatio operis vt præsentis per imaginationem.

119
Quale peccatum re- spectu cuiusque sit illa delectatio.

Ex his inferitur Primò, Sponsos de futuro non posse se oblectare imaginatione copulæ futuræ, eam tamquam præsentem fingendo. Ratio est, quia cum hoc opus, & corporis immutatio quæ inde sequitur, illis sit illicita in hoc statu; etiam illicita est voluptas, quæ inde proximè resultat. Si tamen illam apprehendant solum tamquam futuram, possunt de ea gaudere. Hoc enim nihil est aliud, quàm gaudere ipse & expectatione boni futuri, quæ spes modò præsens est, & per se licita.

120
Sponsi de futuro.

Secundò, Viduam non posse delectari actu coniugij præterito, si illum tamquam præsentem & nunc exercitum per imaginationem constituat, quia ille actus, & corporis immutatio quæ inde sequitur, in hoc statu illi non sunt concessa. Secus si solum gaudeat de illo tamquam de re præterita: hoc enim nihil est aliud, quàm consentire in rem licitam, seu approbare actum præteritum, & gaudere de cognitione, experientia, vel simili effectu bono, ex tali actu consecuto: nam de præterito

Vidua.

terito non potest esse gaudium vel delectatio, nisi vel illud vi apprehensum statuatur tamquam presentens, in quo modo verseris; (qua ratione similem parit voluptatem ac si re ipsa presentens esset) & hoc modo diximus illam non posse delectari: vel ratione alicuius effectus, v. g. experientiae, famae, honoris, vel similis rei inde relictae, quae mala non est. Et hoc modo intellige Auctores, qui dicunt viduam de copula praeterita gaudere posse, vt Angelum v. Cogitatio, num. 2. Nauarrum cap. 16. num. 10. Caietanum tomo 1. Opusc. 14. quaest. 1. & 2. & in Summa v. Delectatio morosa, & alios.

121
Coniuges.

Tertio, Coniugem in absentia coniugis non peccare mortiferè, etiam si imaginaria copula oblectetur, modo absit omne periculum pollutionis. Nam qui est in eo statu, vt ei opus externum re ipsa praestitum sit permissum, ei quoque permissum est opus imaginarium, seu vi phantastica praestandum, aliis incommodis seclusis. Ita docet Caietanus supra v. Delectatio morosa, §. Rufus. Fumus eodem v. num. 4. Idem indicat Paludanus in quartum, dist. 9. quaest. 3.

Quia tamen periculosum est huiusmodi cogitationibus immorari absente coniuge, saepe potest esse mortale; & idè quidam Doctores strictius hac de re loquuntur; nec facile est permitendum. In praesentia tamen coniugis, vbi periculum illicitae pollutionis abest, non est vquam peccatum mortale: vt colligitur ex D. Chryostomo homil. 17. in Mattheum, explicante illud, *Qui viderit mulierem, &c. Neque propterea, inquit, tibi, Deus oculos effinxit, vt per illos ad animum adulteria transmittas; sed vt creaturas eius aspiciens mireris auctorem. Sicut ergo est temerè irasci, ita etiam temerè videre, si id ad libidinem facias.* Deinde addit: *Si enim vis videre, atque ex visu capere voluptatem; aspice propriam coniugem, & illius vsque amore perfrue: hoc enim nulla lex prohibet omnino. Si vero alterius venustatè penitus intuebere, etiam tuam iniuria afficis, à qua in aliam oculos auertis; & illam quoque quam contueris, nefariè eam tangens. Esi enim illam non attrectasti manu, at oculis tamen & voluntate palpasti, &c.* Vbi Chryostomus aperte infinuat, delectationem ex aspectu coniugis non esse peccatum (saltem mortale) eam tamen quae ex aspectu capitur alienae, mortiferam esse. Videri tamen possit Chryostomus loqui de consensu in opus, cum ait, *voluntate palpasti.* Sed hoc intelligi potest de voluntate tangendi per oculos, tamquam per longas quasdam manus. Vasquez pro *voluntate* legit *voluptate*, sed voluptate potius dicimur tangi quam tangere.

122
An peccatum delectationis & operis sint eiusdem speciei.

Petes, Virum peccatum delectationis pertineat ad eandem speciem, ad quam peccatum operis?

Respondeo, Si delectatio talis sit, qualis ex ipso opere praesente ab eius auctore percipi solet, ad eandem speciem pertinere, ad quam ipsum opus, vt est obiectum formale illius delectationis, pertinet. Est communis sententia DD. Ratio est, quam supra attigimus; quia delectatio sequitur complacentiam operis; estque eiusdem moris: complacentia autem operis pertinet ad speciem operis, qua parte opus est illius obiectum: ergo etiam delectatio ad illam speciem pertinebit. Et confirmatur, quia in consensu delectationis est tacita approbatio operis; quod proxima delectationis est causa.

Hinc sequitur, delectationem ex cogitatione fornicationis pertinere ad speciem fornicationis; & quae ex cogitatione peccati contra naturam, ad speciem peccati contra naturam; quae ex imaginaria occisione inimici, ad speciem homicidij; quae ex phantasia indebitae excellentiae, ad speciem superbiae; & sic de ceteris.

Dubium tamen est, Virum si opus duplicem malitiam habeat, etiam delectatio vtramque contrahat, quamuis circa illud solum sub vna ratione versetur? vt si quis delectetur cogitatione coniugis alienae absq; desiderio operis explendi, vtum illa delectatio habeat non solum deformitatem contra castitatem, sed etiam contra iustitiam, sicut ipsum opus adulterij. Idè quæri potest de reliquis luxuria naturalis speciebus; vt de stupro, rapto, incestu, & sacrilegio: quae, vt supra dub. 6. ostensum est, in ratione luxuria sunt eiusdem speciei.

Videri possit non habere duplicem speciem malitiae, sed vnicam tantum, nimirum luxuriam. Primo, Quia non versatur circa illud obiectum quatenus est iniuriosum alteri; (non enim delectatur quod persona sit iuncta matrimonio, aut quod marito fiat iniuria) sed solum quatenus est delectabile secundum tactum, nimirum quia mulier pulchra: ergo non contrahit deformitatem ab illa circumstantia. Consequenter patet, Quia in illa delectatione neque expressè, neque interpretatiuè approbatur iniuria in maritum; cum nullo modo consentiatur in opus externum, vt re ipsa exequendum, quo solo iniuria irrogatur. Idem videtur dicendum si persona sit affinis, vel Religiosa: praescinditur enim ab hac circumstantia, nec ea quidquam confert ad illam delectationem.

Secundò, Qui videt inimicum suum malè tractari & vulnerari in loco sacro, & delectatur illa inimici calamitate absque consideratione loci sacri, peccat solum peccato odij inimici, & non sacrilegij; quamuis sacrilegium sit circumstantia obiecti: ergo similiter qui delectatur circa uxorem alterius, peccat solum peccato luxuriae, non autem iniustitiae.

Tertio, Qui delectatur verbis contumeliosis in alterum dictis, non vt contumeliae sunt, sed vt facticiae, non peccat contra iustitiam; & similiter si illa verba sint impura, & ex illis voluptatem capiat, vt impura sunt, non vt contumeliosa vel detraetoria: ergo similiter qui cogitatione vel narratione adulterij delectatur, non vt est adulterium, sed praesens vt est opus libidinosum, non peccabit contra iustitiam sicut adulter, sed solum contra castitatem. Simile argumentum fieri potest de eo qui videt personam sacram fornicantem, eoque aspectu delectatur.

Denique, idè consensus in executionem operis, siue efficax sit, siue inefficax per modum desiderij, contrahit duplicem operis malitiam; quia in executione neutra potest ab altera separari: vnde qui vult executionem, consentit in vtramque executioni necessariò coniunctam. At hæc ratio non habet locum quando quis consentit in delectationem. facile enim mens potest diuersas illas rationes (v. g. luxuriae & iniuriae, delectabilis secundum tactum, & iniuriosae in proximum) in opere distinguere, & alteram sine altera sibi proponere, & circa eam absque vilo affectu ad alteram, per complacentiam & delectationem versari.

Hæc

123
An duplicem habeat malitiam.

Argumenta pro parte negante.

Hæc sententia ob has rationes mihi semper visa est valde probabilis, eamque docet Angelus v. Luxuria, n. 2. quamvis ibi etiã amplius videatur vel- le, nimirũ, consensum in opus in omni luxuria naturali esse eiusdem speciei. Eandem etudite tradit Vasquez 1. 2. disp. 112. Ex qua sequitur, in confessione delectationis morosa circa species luxuria naturalis non esse necessarium explicare circumstantiam personæ imaginationi obiectæ; eò quòd hæc non mutet speciem illius delectationis, quando abest consensus in executionem operis.

Verũ quia altera est magis recepta, & ferè communi Doctorum, ac proinde tutior in praxi, mihi quoque placet, maxime quia huiusmodi de-

lectationibus morosis dediti plerumque etiam op- tant operis executionem, & solũ abstinent ob periculum infamiae vel alterius incommodi. Ita- que in confessione talium delectationum expli- canda est etiam conditio personæ, quæ animo fuit proposita: v. g. An fuerit coniugata, consanguinea, affinis, Religiosa. Quæ sententia confirmari potest ex diuo Chrysostomo supra Homil. 17. in Matth. vbi insinuat, cum, qui ad hoc adspicit mu- lierem ut oblectet aspectum, iam in corde esse mecha- tum. sic enim illa verba, Qui viderit mulierem, &c. interpretatur. & hoc modo intellectã illã commu- niori sententiã, argumenta prædicta contra illam vim non habent.

CAPVT IV.

De partibus Temperantiæ potentialibus, Continentia, Mansuetudine, Clementia, Modestia, & vitis oppositis.

Constat Dubitationibus 14.

DUBITATIO PRIMA.

Quid sit Continentia.

D. Thomas quest. 155.

1
Continentia
dupliciter
accipitur.

OMEN continentia dupliciter ac- cipitur, Primò, Vt significet vir- tutem quamdam, qua quis sese ab omni delectatione venerea co- hibet: quomodo passim accipitur in Scriptura sacra, & apud sanctos Patres: nec differt à castitate. & hac ratione tres continentiae gradus à DD. ponuntur, virginalis, vidualis, & conugalis; de quibus supra capite 2. dubit. 13. & 14.

Secundò, Vt significet firmitatem animi con- tra impetus passionem. hanc Aristoteles 7. Ethicorum vocat ἐγκράτεια, & de ea, sicut & de eius opposito, fuse toto eo libro disput. 2. Hoc modo accipitur in hac quæstione: & nihil est aliud quàm firmum propositum animi, quo quis se continet in bono rationis contra impulsus concu- piscentiæ, quibus ad voluptates tactus, & præfer- tim venereas, impellitur. Est propositum, quia om- nis virtus & bona dispositio voluntatis consistit in proposito seu affectu honesti: in hoc enim sita est huius potentie perfectio: atqui continentia est vir- tus vel dispositio voluntatis, & in ea sedem suam habet, vt docet D. Thomas artic. 3. Debet autem hoc propositum esse firmum; quia alioquin facile concupiscentiæ motibus expugnabitur; sicut in eo qui est incontinens, qui etiam bonum propo- situm habet, sed infirmum: vnde facile suis cupi- ditatibus cedit.

2
Continet
in bono
rationis.

Isto proposito se continet voluntas in bono rationis, quatenus vult inherere ei quod ratio dicit, nec sinere se impetu concupiscentiæ abripi ad illicita, quorum alterum ex altero sequitur. Ex eo enim quòd quis firmè alicui rei inhaeret, consequens est vt à contrariis non sinat se aliorum abduci. Con- tra impetus concupiscentiæ, &c. Quia hi motus ma- ximè voluntatem ad bona sensibilia contra ratio-

nis præscriptum alliciunt; & propensionem natu- rali, quæ homini ad conseruationem indiuidui & speciei insita est, sunt maximè conformes. Itaque in iis, qui nondum virtutem moralem, qua isti motus comprimantur, adepti sunt, præcipue opus fuit quadam dispositione animi, qua voluntas se in bono contineret, ne ab illis ad illicita abriperet- tur; quam continentiam vocamus.

Dices, Etiam aliæ passiones magnam vim ha- bent voluntatem à rationis præscripto abduendi; An circa vt cupiditas honorum, opum, vindictæ, & simi- les: ergo in quibus per virtutes morales illæ pas- siones nondum sunt compressæ, iis etiam opus est continentia, quæ illis resistat, & voluntatem à re- cto discedere non sinat.

Obiectio.
An circa
alias pas-
siones sit
continen-
tia.

Respondeo, Hoc argumento rectè probari si- milem quamdam animi dispositionem contra il- los affectus ponendam: hæc tamen non vocatur absolute continentia, neque ab ea dicitur quis sim- pliciter continens, sed secundum quid, seu cum re- strictione; vt continens iræ, continens cupiditatis honorum, opum, &c. Ratio est, quia istæ passio- nes neque sunt ita consentaneæ naturali propen- sioni, vt concupiscentiæ delectabilium tactus, (vn- de etiam non sunt tam importunæ & assiduæ) ne- que hominem ita ad turpia trahunt. Quare in con- tinendo se ab istis non est illa peculiaris laus & difficultas, quæ est in resistendo gulæ, & veneris cupiditatibus.

3
Respons.

Petes, Vtrum continentia distinguatur à tem- perantia, & qua ratione. Videtur enim non distin- gui, quia versatur circa eadem, circa quæ tempe- rantia, vt docet Aristoteles libro 7. Ethic. cap. 4. & idem officium præstat: nam etiam temperantiæ est, voluntatem in bono honesto continere aduersus voluptates.

An distin-
guatur à
temperan-
tia.

Respondeo, Continentiam absolute dictam non